

Czyli, co każdy luboninianin o swoim mieście wiedzieć powinien

Zbiór podstawowych informacji w odcinkach, publikowanych z okazji 50. rocznicy praw miejskich.

Luboń

– miasto w województwie wielkopolskim i najmniejsza gmina w powiecie poznańskim, położone na lewym brzegu Poznańskiego Przełomu Warty. Graniczy: od płn. z Poznaniem, zach. i pld. z gminą Komorniki, od wsch. przez Wartę z gminą Mosina.

Miasto utworzone w 1954 r. z miejscowości: Lasek, Luboń, Żabikowo, pierwsza wyższa szkoła rolnicza (1870-77) założona przez Augusta Cieszkowskiego, w czasie II wojny światowej hitlerowski obóz karno-śledczy, główny przemysł to: zakłady chemiczne – produkcja nawozów i przetwórstwo ziemniaczane

Liczba ludności – 25,2 tys.
(2003 r.)

Powierzchnia – 13,5 km²

Długość dróg – 85 km
(w tym 36 km nieutwardzonych)

Długość chodników – 83 km
(jednostronnych)

Kanalizacja sanitarna – 26 km

Kanalizacja deszczowa – 44 km

Wartość majątku miasta
139 mln zł (2002 r.)

Od wydawcy:

7 października 2004 r. przypada 50. rocznica nadania Luboniu praw miejskich. Z tej okazji „Więści Lubońskie” przygotowały dla Państwa cykl najważniejszych informacji na temat miasta. Chcemy w interesującej i syntetycznej formie przybliżyć Państwu dzieje i współczesność miejsca, w którym wszyscy mieszkamy. Przez kilka miesięcy będziemy publikować kolejne części, które złożą się na swoiste wademekum Lubonia. Czekamy na Państwa propozycje i pomoc w jego redagowaniu. Publikujemy go w wygodnym formacie. Po zebraniu wszystkich odcinków i odpowiednim ich połączeniu, wademekum będzie stanowiło zbiór niezbędnej wiedzy o Luboniu.

Herb miasta

Obowiązuje od czerwca 2000 r. Uchwalony przez Radę Miasta Luboń, stał się prezentem władz na dziesiątą rocznicę samorządów lokalnych. Projekt opracowany i przygotowany przez specjalną komisję społeczną w Luboniu (autor – Jerzy Bąk)

Na dwudzielnej tarczy w prawym polu czerwonym połowa srebrnego orła poznańskiego, w lewym zielonym polu trzy złote kamienie.

Wizerunek orła

Przemysła II odwzorowany jest z pieczęci tego władcy, który w XIII w. był właścicielem ziem, na których leży m.in. Żabikowo. Trzy złote diamenty pokazują rangę i szlachetność wsi, z których powstało miasto. Zielone tło natomiast oznacza rolniczy charakter naszych ziem.

Pierwszy herb

Obowiązywał do 1 czerwca 2000 r. Nadany przez Miejską Radę Narodową uchwałą z 19 stycznia 1977 r. Autor – luboninianin Eugeniusz Kowalski.

Tarcza, podzielona na 3 części, symbolizowała wsie, z których powstało miasto:

Żabikowo – symbol martyrologii – obozu karno-śledczego.

Luboń – symbol rozwijającego się przemysłu. Zadecydował on o nadaniu praw miejskich połączonym wsiom, które przyjęły nazwę wsi przemysłowej.

Lasek – symbol rolnictwa i ogrodnictwa. Obrazował je ciągnik. Wschodzące słońce oznaczało wolność uzyskaną przez społeczeństwo Lubonia po różnych zawirowaniach historii Polski. (HS)

Zanim powstało miasto

(najkrótsza historia)

Ciągłość bytności ludzi na obszarze dzisiejszego Lubonia sięga aż III tysiąclecia p.n.e. (okresu tzw. ceramiki sznurowej, której przedstawiciele zajmowali się m.in. wytwarzaniem krzemienianych grotołów do strzał). Liczne ślady wskazują na osadnictwo w kolejnych, młodszych epokach prehistorycznych, aż po okres wczesnego średniowiecza. Ich zagęszczenie może wskazywać na rolę tego obszaru w procesie rozwoju cywilizacyjnego ziem, które później otrzymały nazwę Wielkopolski.

Najstarsze zapisy kronikarskie mówiące o wsi Luboń pochodzą z 1316 r., a dotyczące osady Żabikowo aż z 1283 r. Z kolei Lasek ma nieco młodszą metrykę 1756 r. W roku 1452 Luboń został kupiony przez miasto Poznań i w jego władaniu pozostawał aż do okresu zaborów. W tym samym czasie wieś Żabikowo należała do kapituły poznańskiej, a Lasek był własnością szlachecką. W wyniku zarazy towarzyszącej wojnie domowej za czasów saskich ludność Lubonia została zdziesiątkowana, sprowadzono więc na jego tereny osadników z Bamberarii, tzw. Bambrów, którzy z czasem zasymilowali się. Położenie trzech wsi obok Poznania sprawiało, że ich produkty znajdowały zbyt na chłonnym rynku sąsiada. W XIX wieku cegła z Żabikowa była budulcem pruskiej twierdzy w Poznaniu. Z tego okresu pochodzi prawdopodobnie pierwsza kolej parowa transportująca produkt z Żabikowa do przystani na Warcie w Luboniu. Najwięcej sławy przyniosła tym terenom w XIX w. założona przez znanego filozofa i działacza gospodarczego – hr. Augusta Cieszkowskiego Wyższa Szkoła Rolnicza im. Haliny,

**Wikiński topór
inkrystowany
miedzią
(typ Lunow) rzadki
okaz – najbardziej
spektakularne dotąd
odkrycie z Lubonia,
znaleziony na
cmentarzystku
pod Dębina**

**Jedna z niewielu monet
znalezionych w Luboniu.
Srebrny półgrosz koronny
Zygmunta I Starego z 1508
roku**

**Naczynia ceramiczne znalezione na najstarszej
lubońskiej osadzie wczesnośredniowiecznej z przełomu
VIII i IX w. (oprócz największego – późniejszego
z czasów Mieszka I)**

utworzona w 1870 r., na gruntach folwarku żabikowskiego – pierwsza wyższa uczelnia w Wielkopolsce.

Od 1904 r. we wsi Luboń zaczyna powstawać przemysł (zakłady ziemniaczane Kelmiana, drożdźownia Sinera, zakłady nawozów fosforowych Milcha, dla których niebawem zbudowany zostaje dworzec kolejowy). Na terenie Żabikowa powstaje rozległa osada, tzw. kolonia dla sprowadzonych z Niemiec rzemieślników, celem wzmocnienia kadry rozbudowującego się Poznania i okolicznego przemysłu. Po powstaniu wielkopolskim nasze ziemie wchodziły w granice odrodzonej Rzeczypospolitej, a rodzimy kapitał wykupuje większość zakładów przemysłowych Lubonia z rąk niemieckich. Jednocześnie odpływa ludność narodowości niemieckiej. Aż do 1939 r. przybywa ludności rodzimej, grunty rolnicze podlegają intensywnej parcelacji i zabudowie, rozwija się przemysł.

W okresie wojennym ruch inwestycyjny praktycznie zamiera, zakłady przemysłowe pracują tylko częściowo. W Żabikowie powstaje (1943-45) hitlerowski obóz karny-słedczy, w którym więziono od 21,6 do 40 tys. osób różnych narodowości. Okres po r. 1945 to odbudowa przemysłu i osad po kataklizmie wojny, a następnie ich rozwój oraz dynamiczny wzrost ludności z terenów dzisiejszego Lubonia znajdującej pracę w przemyśle miejscowym i rozbudowującym się Poznaniu (1946 r. – 9,4 tys.; 1954 – ok. 13 tys.).

(na podstawie referatu Józefa Neubauera)

Kiedy, jak i gdzie powstały wsie stanowiące dzisiejsze miasto?

Żabikowo

Okolo 1280 r. Przemysł II sprzedaje Żabikowo Bartłomiejowi, mieszczaninowi poznańskiemu. Trzy lata później książę dokonuje z nim zamiany na inne ziemie, a Żabikowo oddaje w ręce sędziego poznańskiego Mikołaja z Gostynia z rodziny Łodziów. Okoliczności pozwalają przyjąć, że **lokacja Żabikowa na prawie niemieckim dokonała się około 1284 r.** z inicjatywy Mikołaja. Wieś składała się z kilkunastu gospodarstw usytuowanych wzdłuż dzisiejszej ul. Żabikowskiej oraz częściowo Powstańców Wlkp.

Luboń

Najstarszych siedzib ludności lubońskiej należy szukać na piaskach wśród rozlewisk Warty, gdzie natrafiono w jednym miejscu na pozostałości trzech osad nakładających się na siebie. Najstarsza datowana jest na przełom VIII i IX w., następna pochodzi z X lub XI w., ostatnia z przełomu XI i XII w.

Pierwsza pewna wzmianka o Luboniu, wsi usytuowanej na wysokości dzisiejszej ul. 3 Maja, **pochodzi z 1316 r.**, kiedy to Mikołaj z Lubonia wraz z współrodzowcami występuje przed Władysławem Łokietkiem w charakterze świadka.

Lasek

W połowie XVIII w. Augustyn Działyński – wojewoda kaliski – i jego żona Anna z Radomickich Działyńska, dziedzice Wir, postanowili założyć na obszarach leśnych przylegających do Żabikowa i Lubonia, nową osadę ołenderską. Dokument lokacyjny nie zachował się. Pierwszą wzmianką o osadzie występuje w piśmie z 1759 r. Na jej podstawie można przyjąć, że w **1756 r. założono Lasek**. Była to wieś usytuowana wzdłuż dzisiejszej ul. Sobieskiego.

Najstarsze ślady człowieka

Czy wiesz, że najstarsze ślady bytności człowieka na terenie naszego miasta pochodzą sprzed ponad 10 tys. lat, czyli 8 tys. przed Chrystusem? Następowła wówczas zmiana klimatu ustępował lodowiec. Społeczność zbieracko-łowiecka ze starszej epoki kamienia paleolitu schyłkowego pozostawiła po sobie na wydmach laskowskich (za Zakładami Chemicznymi pomiędzy Kocimi Dołami i Wartą) krzemienne narzędzia. Są to tzw. liściaki (na zdjęciu), czyli groty strzał oraz drapacze i rylce.

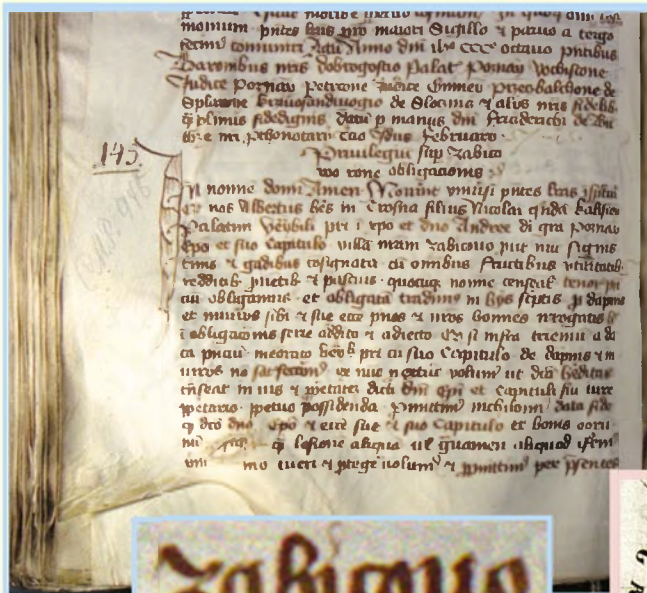

Najstarsze znalezisko

Czy wiesz, że pierwszym odnotowanym znaleziskiem z przeszłości była kość mamuta, zauważona na żwirowisku żabikowskim w 1875 r., prawdopodobnie przez starszych profesorów Szkoły Rolniczej im. Haliny.

Najstarszy dokument

Jeden z najstarszych dotyczących nas zachowanych dokumentów nas zachowanych dokumentów pochodzi z pergaminowej księgi przywilejów biskupstwa poznańskiego. Powstała ona w XV w. i zawiera kopie dokumentów z lat 1293 – 1418. Zabytek podczas wojny wywieźli Niemcy i zaginął. Wrócił z Czechosłowacji w 1963 r. Dokument opatrzony nr 145, pochodzi z 1311 r. i dotyczy zastawienia wsi Żabikowo jako pokrycia strat oraz kary nałożonej przez sędziego za jego znieważenie i obelgi kierowane na kościół. W czwartym wierszu można dostrzec nazwę Żabico.

Najstarsza mapa

Najstarsza mapa Lubonia pochodzi z 1780 r. i jest fragmentem tzw. planu Komisji Dobrego Porządku miasta Poznania. Wyraźnie widać naniesione zabudowania przy dzisiejszej ul. 3 Maja. Niestety, plan ten nie obejmował Żabikowa, które wówczas było własnością biskupów poznańskich i Lasku – własności prywatnej Działyńskich.

Czyli, co każdy lubonianin o swoim mieście wiedzieć powinien

Zbiór podstawowych informacji w odcinkach, publikowanych z okazji 50. rocznicy praw miejskich.

Dzieje osadnictwa

Ważniejsze wydarzenia i procesy zasiedlania Lubonia

XIII w. 1283 r. pierwsza wzmianka o Żabikowie. 1284 r. – prawdopodobna lokacja wsi – utworzenie 12 zagród chłopskich i sołtysa (mapa na str. 2 – obszar 1). W tym czasie Luboń istnieje jako mała osada rybacka (obszar 2).

XIV w. 1316 r. – pierwsza wzmianka o Luboniu.

XV w. Około 1414 r. prawdopodobna data lokacji Lubonia, podczas której na blisko 120 ha utworzono 8 zagród chłopskich, sołtysa i folwark.

Liczba ludności

1804 r.	200
1904 r.	1900
1954 r.	13000
2004 r.	25200

XVI – XVII w. Stabilizacja zasiedlania – pól uprawnych nie przybywa. Liczba ludności zmienia się w zależności od rozwoju głównie Poznania oraz na skutek wojen polsko – szwedzkich.

Wprowadzenie wielkiego przemysłu do Lubonia na początku XX w. przyczyniło się bezpośrednio do zasiedlenia tych ziem i stopniowej zmiany ich rolniczego charakteru. Na zdjęciu dom z 1904 r. o secesyjnych szczytach, jeden z pierwszych budynków mieszkalnych Zakładów Ziemniaczanych.

XVIII w. Wojna domowa pomiędzy Augustem II i jego sojusznikiem Piotrem I a Stanisławem Leszczyńskim oraz wspierającym go królem szwedzkim Karolem XII, podczas której Polska została zrujnowana, nie oszczędziła Lubonia. Dodatkowo, na skutek wybuchłej w 1708 r. zarazy, Luboń całkowicie się wyludnił. Na ich miejsce w 1719 r. sprowadzono 58 osób z okolic Bambergu w Niemczech.

W 1756 r. August Działyński, założył na polach wirowskich nową wieś Lasek. W ciągu 37 lat wykarczowano 184 ha lasów i zbudowano 24 zagrody chłopskie (obszar 3)

XIX w. W pierwszej połowie tego wieku w procesie uwłaszczenia chłopów poprawiono strukturę gospodarstw chłopskich w Żabikowie i Luboniu. Przez scalanie gruntów nastąpiła przebudowa układu trójpolowego na nowy. Utworzono regularne zagrody i nadano akty własności. Siedliska trzech wsi do końca wieku nie powiększyły się, z wyjątkiem obszaru zajętego przez Wyższą Szkołę Rolniczą wzniesioną ok. 1870 r.

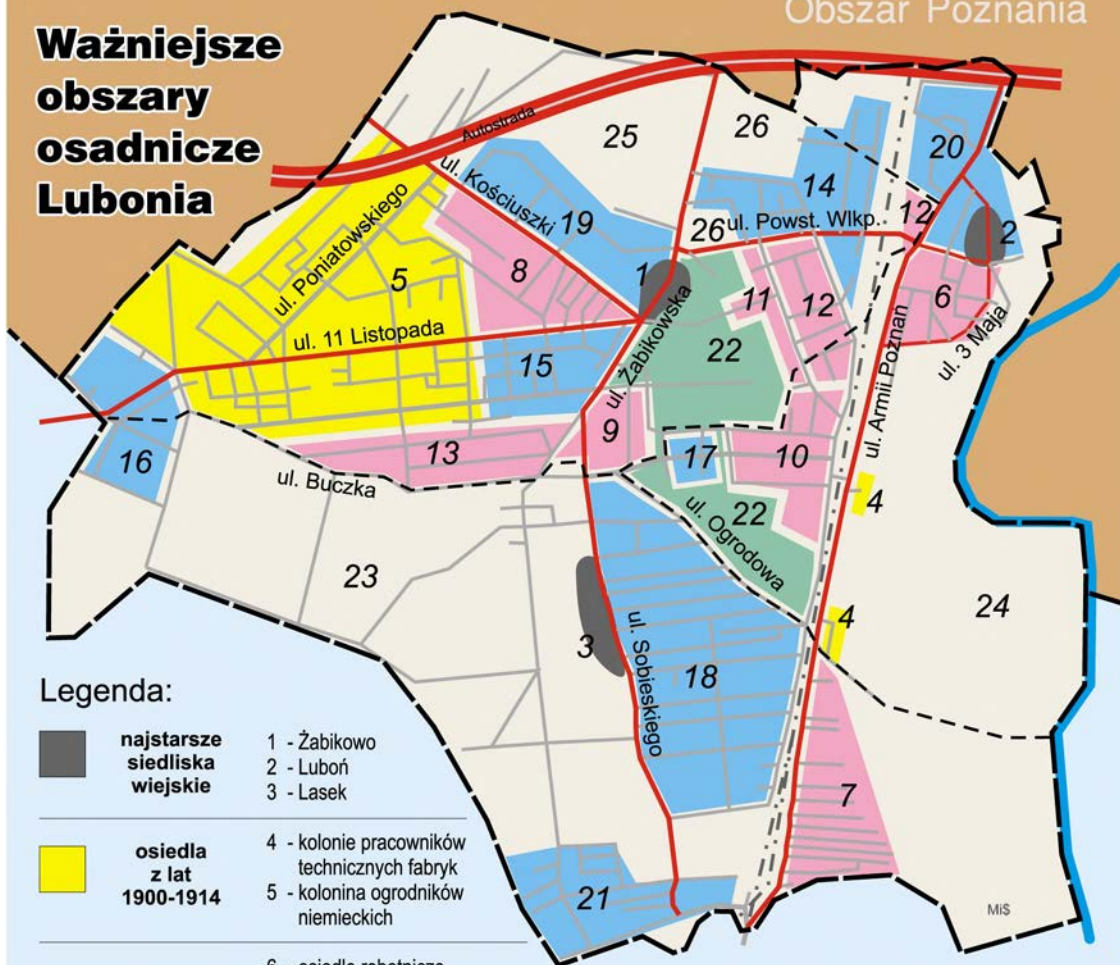
W 1902 r. niemieccy przedsiębiorcy, korzystając z dobrego układu komunikacyjnego wsi Lubonia, a więc spławnej, uregulowanej niedawno Warty, szosy powiatowej Poznań – Mosina oraz równoległej do niej linii kolejowej, dostrzegli potencjalną wartość tego miejsca. Zaczęli wykupywać lubońskie pola, następnie w ciągu kilku lat (1904-1912) wybudowali od strony ul. Armii Poznań trzy duże zakłady przemysłowe (krochmalnię, drożdżownię i wytwórnię nawozów fosforowych), zatrudniające razem ok. 1200 osób. Do tego trzeba dodać robotników dwóch cegielni żabikowskich. Na początku XX w. na teren dzisiejszego Lubonia sprowadziło się ok. 800 – 1000 nowych rodzin.

Wykres przyrostu ludności na obszarze dzisiejszego Lubonia od XIV do XX wieku

Ważniejsze obszary osadnicze Lubonia

Obszar Poznania

Legenda:

	najstarsze siedliska wiejskie	1 - Żabikowo 2 - Luboń 3 - Lasek
	osiedla z lat 1900-1914	4 - kolonie pracowników technicznych fabryk 5 - kolonina ogrodników niemieckich
	osiedla z lat 1920-1939	6 - osiedle robotnicze 7 - os. robotnicze Dolny Lasek 8 - os. robotnicze Białkowskiego 9 - os. kolejarskie Bocianówko 10 - osiedle robotnicze 11 - os. urzędniczo-kolejarskie Osada 12 - osiedle Cieszkowskiego I 13 - osiedle Aniolowe
	osiedla z lat 1945-2000	14 - osiedle Cieszkowskiego II 15 - osiedle rzemieślnicze 16 - osiedle ogrodnicze 17 - osiedle mieszkalne 18 - osiedle Góry Lasek 19 - osiedle SM Lubonianka (szczegółowy plan str. 4) 20 - osiedle rzemieślnicze 21 - osiedle Czajkowo
	osiedla w budowie	22 - Luboń Śródmieście
	obszary niezabudowane	23 - budownictwo przyszłościowe 24 - obszary przemysłowe i leśne 25 - park miejski 26 - zakłady produkcyjne i usługowe

Najpierw dogoszczono zabudowę istniejących wsi, a następnie zaczęto budować domy wielorodzinnych dla kadry technicznej zakładów (obszar 4) oraz jednorodzinne osiedla robotnicze (obszar 6 i 7). Od 1904 r. staraniem Niemieckiej Komisji Kolonizacyjnej oraz pruskiego landrata Tillego, popierającego proces wzmocnienia niemieczyny w podległym mu powiecie poznańskim, wykupiono od polskich gospodarzy w Żabikowie ok. 120 ha (obszar 5). Po ich podziale na ok. 200 działek, do 1908 r., wybudowano 165 domów jednorodzinnych a przy dzisiejszym placu bł. Edmunda Bojanowskiego – urząd gminy, szkołę i kościół. W ciągu kilku lat Żabikowo zmieniło swoje oblicze, prawie 70% mieszkańców było Niemcami.

Utworzenie miasta – druga połowa XX w.

Pod koniec lat pięćdziesiątych, dokładnie pięć lat po nadaniu Luboniu praw miejskich tworzy się pierwsza zwarta zabudowa o charakterze wielkomiejskim – osiedle „Lubonianka” (mapa obszar 19 i plan na str. 4).

1906 r. ślub bamberski w Żabikowie. Po wojnach i zarazach, które w XVIII w. spustoszyły także Luboń, sprowadzono z Bambergii nowych osadników. Pokochali oni tę ziemię i stali się wspaniałymi Polakami oraz gorliwymi katolikami.

Lubonianka

19 grudnia 1959 r. osiemnastu pracowników Zakładów Ziemiaczanych zainteresowanych uzyskaniem mieszkania zarejestrowało Międzyzakładową Spółdzielnię Mieszkaniową „Lubonianka”. Dziś to czwarte (obok dawnego Lasku, Lubonia i Żabikowa) skupisko w mieście stanowi swoistą enklawę, którą zamieszkuje ok. 22% ogółu lubonian (5440 osób) i formalnie jest częścią Spółdzielni Mieszkaniowej o zasięgu kilku gmin.

Pierwszy blok 27-mieszkaniowy – budynek 62C na ul. Żabikowskiej – oddano do użytku 1 stycznia 1963 r. Od 1 grudnia 1965 r. (oddanie do użytku ostatniego z pięciu bloków 62A) do lipca 1970 r. nastąpiła przerwa.

Najintensywniejsza rozbudowa miała miejsce w latach 1970-1980. Powstały wówczas 24 budynki z 953 mieszkaniami. Zarejestrowano setki członków oczekujących na mieszkania, z których znaczną część stanowili pracownicy rodzimych Zakładów Ziemiaczanych, Chemicznych i Rowerowych – „Romet”, z którymi spółdzielnia zawarła umowy na realizację budownictwa dla zakładów pracy.

Do 1990 r. SM była jedynym inwestorem wielorodzinnego budownictwa w Luboniu. W tym okresie członkowie korzystali z dużej pomocy państwa w uzyskaniu mieszkania. Kredyty mieszkaniowe umarzane były w 50%, a ich spłatę rozkładano na 60 lat bez oprocentowania. Zakłady pracy udzielały pożyczek (często umarzanych) w wysokości 2/3 wymaganego wkładu.

W latach 1990-1992 osiedle powiększyło się o kolejne 10 budynków, tj. bloki 51-59 przy ul. Kościuszki oraz 3, 5, 7, 9 – na ul. gen. Wł. Sikorskiego. Wymiana gruntów z Urzędem Miasta Lubonia pozwoliła na wybudowanie w latach 1996-1998 kolejnych 9 bloków przy ul. gen. Sikorskiego 32-48. Ostatnią inwestycją były budynki przy ul. Osiedlowej z lat 2000-2001, które zakończyły możliwości inwestycyjne w tym rejonie.

Dziś na osiedlu jest dziś 2047 mieszkań o powierzchni 99 463 m².

Początek samorządu lata 90. XX w. to rozkwit budownictwa jednorodzinne i szeregowe na dużą skalę. Wykorzystywane były wszelkie wolne przestrzenie wśród dotychczasowej zabudowy. Do szczególnie dobrze rozplanowanych obszarów zaliczyć można Czajkowo (obszar 21).

Siedem kilometrów od centrum Poznania, niskie ceny gruntów, itd. to wskaźniki atrakcyjności Lubonia objawiające się największym w powiecie poznańskim (około 500 osób rocznie) przyrostem ludnościowym w ostatnich latach XX w.

Sródmieście

7X 1954 (nadanie praw miejskich)

Akt powołania miasta z punktu widzenia osadnictwa nie miał rewolucyjnego znaczenia. Jego obszar (nie zmieniony do dziś) wynosił 13,5 km² i wyposażony był bardzo słabo w infrastrukturę, zarówno techniczną, jak i społeczną. W 1954 r. zamieszkiwało go niespełna 13 tys. osób. Brakowało podstawowych urządzeń komunalnych. Wodociągi funkcjonowały jedynie w nielicznych domach osiedli fabrycznych. Nie było dostatecznej sieci handlowo-usługowej. Obiekty infrastruktury społecznej (przedszkola, ośrodki zdrowia, biblioteki) mieściły się w obiektach nieprzystosowanych do pełnienia swoich funkcji. Tylko nieliczne drogi posiadały nawierzchnię brukową i to przeważnie jedynie w połowie jezdni. Funkcjonowały za to dwie linie autobusowe z placu Wolności (obecnie bł. Edmunda Bojanowskiego) w Żabikowie do pętli tramwajowych na Dębcu i Górczynie w Poznaniu.

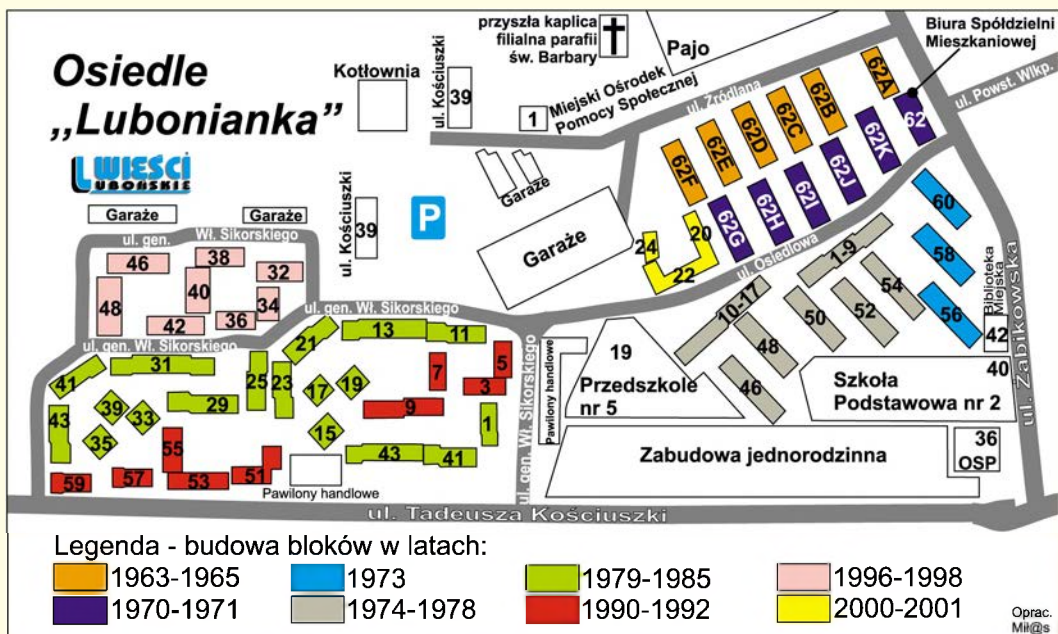
Utworzone miasto nie miało jednoczącego wsie śródmieścia, tak charakterystycznego obszaru, jaki posiadają prawie wszystkie miasta założone w poprzednich stuleciach. W 1997 r. przyjęto szczegółowy plan zagospodarowania tego na szczęście, jeszcze w większości wolnego terenu pomiędzy ulicami: Ogrodową, Żabikowską, Powstańców Wlkp., Okrzei (mapa obszar 22). W 2000 r. przy ul. Wschodniej powstał

Pierwszy budynek Luboniani – 62C posiadał kotłownię, która ogrzewała powstałe kolejno w następnych latach budynki 62 D, B, E, F i A. Pionierskie bloki zaopatrywane były w wodę pochodzącą ze studni na terenie nieistniejących już dziś Zakładów Rowerowych przy ul. Powstańców Wlkp.

Osiedle „Lubonianka”

WIĘSCI LUBOŃSKIE

pierwszy blok mieszkalny jako zaczątek przyszłego śródmieścia.

Tu powstaje centrum Lubonia, które, wg założeń, ostatecznie zjednoczy miasto, przy czym czynnikiem jednoczącym ma być skupienie w tym miejscu administracji, handlu, ważniejszych usług itd. Za obligację wartości 6 mln zł wykupuje się obecnie grunty pod przyszłą drogę, place i zieleńce. Docelowo mieszkać tu będzie około 4-5 tys. ludzi.

Białe plamy (na mapie str. 2)

Południowo-zachodnia część miasta poniżej ul. Buczka do granicy z Wirami to pola stanowiące rezerwę pod przyszły rozwój (obszar 23).

Wschodnia część miasta, aż do Warty (obszar 24) to grunty zajęte i zdegradowane przez wielki przemysł,

Pierwszy budynek przyszłego śródmieścia Lubonia wybudowany w 2000 r. Docelowo w tym centrum żyć będzie 4-5 tys. osób. Dziś Luboń zamieszkuje wiele nowych rodzin w dużym stopniu związanych z sąsiednim Poznaniem, do centrum którego jest zaledwie 7 km.

niedostępne do zabudowy o funkcji mieszkaniowej.

Od północy pomiędzy „Lubonianką” a autostradą jest również teren nie nadający się pod zasiedlenie – byłe wysypisko śmieci, obecnie wzgórze (obszar 25).

Pozostałe nieopisane białe fragmenty mapy, to tereny, które zasiedlano sukcesywnie i nie posiadające indywidualnych cech do ich opisanie.

Docelowa chłonność miasta określona przez planistów na 25 tys. została już osiągnięta. Biorąc pod uwagę jednak niedokończony proces tworzenia się miasta – budowa centrum oraz wolne tereny rezerwowe – można zakładać, że w Luboniu znajdzie swoje miejsce na ziemi może nawet 35 tys. ludzi.

Rozwój Poznania sprawia, że Luboń staje się miejscowością wpisaną w aglomerację tej metropolii i pełni funkcję „sypialni”. Wiele mieszkańców naszego miasta związanych jest nie tylko zawodowo z Poznaniem. W Luboniu jedynie mieszka, posyła dzieci do szkół i chce odpocząć po codziennym trudzie. Czytelne kiedyś funkcje poszczególnych terenów dziś przemieszały się. Nie ma już typowych osiedli robotniczych czy rejonów ściśle rolniczych. Nie ma też różnic narodowościowych, a funkcje mieszkalne przeplatają się z rzemiosłem i drobną działalnością gospodarczą.

Co będzie dalej? Czy wchłonę nas Poznań i istniemy się jedynie jego dzielnicą, czy też wypracujemy sobie pozycję miasta, w którym wielu będzie chciało mieszkać? Czy pozbawieni będziemy fabryk, dzięki którym jesteśmy tym, czym jesteśmy? To refleksje pięćdziesięcioletniego Lubonia.

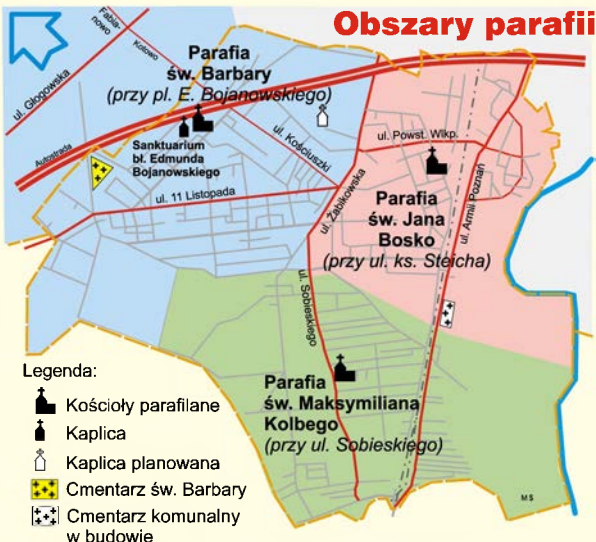
Czyli, co każdy lubonianin o swoim mieście wiedzieć powinien

Zbiór podstawowych informacji w odcinkach, publikowanych z okazji 50. rocznicy praw miejskich.

Parafie i kościoły lubońskie

Wiara jest tym, co przez wieki pozwalało przetrwać trudne czasy, zachować jedność narodową i godność człowieka.

Do początku XX w. ludność zamieszkująca obszar dzisiejszego Lubonia korzystała z kościoła w Wirach, który przez 700 lat był ich parafią. Pierwszą świątynią w Luboniu był zbudowany podczas zaborów (1908-12) przez osadników niemieckich zbór ewangelicki przy pl. bł. Edmunda Bojanowskiego. Krótko po odzyskaniu niepodległości w 1920 r. Zgromadzenie Sióstr Służebniczek kupuje obok w Żabikowie były szpital z myślą o założeniu nowicjatu. Tutaj też od początku 1921 r. z domowej kaplicy obsługiwanej przez ks. kapelana, gdzie znajduje się najświętszy sakrament, korzystają okoliczni mieszkańcy. W następnym roku przy ich pomocy wybudowano większą, dostępniejszą kaplicę (dzisiejsze sanktuarium błogosławionego Edmunda Bojanowskiego), które w 1928 r. przekształcono w parafię żabikowską pw. św. Barbary.

Pierwsza siedziba najstarszej parafii katolickiej (pw. św. Barbary) na terenie obecnego miasta Luboń. Dziś **Sanktuarium bł. Edmunda Bojanowskiego** – ustanowione w kaplicy Sióstr Służebniczek pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa dekretem metropolity poznańskiego, odczytany 12 września 1999 r. podczas uroczystości dziękczynnych za beatyfikację E. Bojanowskiego, odprawionych na placu jego imienia w Luboniu. Jest to miejsce spoczynku (sprowadzonych do Żabikowa w 1930 r.) doczesnych szczątków założyciela Zgromadzenia Sióstr Służebniczek.

We wrześniu 1972 r., z okazji obchodów 100. rocznicy śmierci Edmunda Bojanowskiego, odbyły się tu uroczystości z udziałem Episkopatu Polski, któremu przewodniczył Prymas Polski kardynał Stefan Wyszyński. Obecny był także kardynał Karol Wojtyła, od 1978 r. – papież Jan Paweł II.

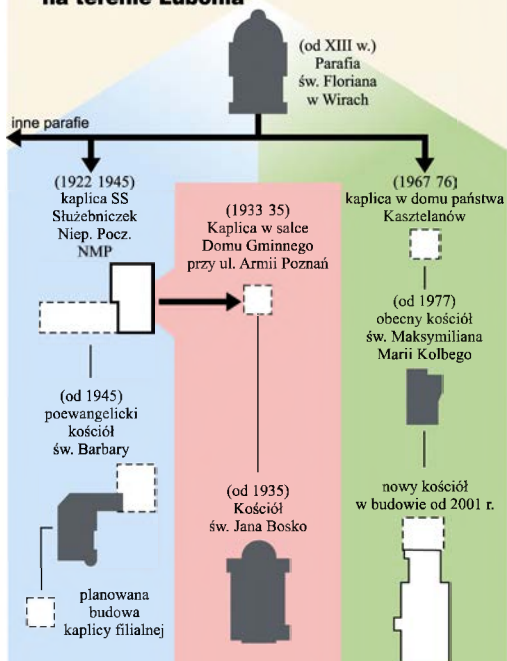

Gwałtowny wzrost osadnictwa związany z rozwojem przemysłu powoduje, że w 1935 r. tworzy się następną parafię i buduje kościół w Luboniu pw. św. Jana Bosko.

W trudnych dla życia religijnego czasach ustroju komunistycznego w Polsce, mieszkańcy trzeciej wsi, z której powstało dzisiejsze miasto – Lasku – swym poświęceniem i determinacją doprowadzają w końcu do wybudowania w 1977 r. kolejnej świątyni. Dwa lata później staje się ona parafialnym kościołem pw. św. Maksymiliana M. Kolbego.

Dynamiczny dzisiaj rozwój ludnościowy miasta, ograniczenia związane z możliwościami rozbudowy największej lubońskiej parafii, powodują konieczność tworzenia następnej świątyni. Planuje się więc w najbliższych latach postawienie kaplicy filialnej kościoła św. Barbary w najbardziej załudnionym obszarze miasta – „Luboniance”, przy ul. Źródlanej.

Schemat powstawania parafii i kościołów na terenie Lubonia

Parafia pw. św. Barbary w Żabikowie

- erygowana 1928 r.
- obecny kościół zbudowany w 1908-12
- konsekrowany 1963 r.
- wiernych ok. 13 tys.
- cmentarz własny przy ul. Cmentarnej
- odpust 4 grudnia
- obecny proboszcz ks. Bernard Cegła

Parafia pw. św. Jana Bosko w Luboniu

- erygowana 1935 r.
- obecny kościół zbudowany w 1935-38
- wiernych ok. 6 tys.
- korzysta z cmentarza św. Barbary
- odpust 31 stycznia
- obecny proboszcz ks. kan. Karol Biniaś

Parafia pw. św. Maksymiliana Kolbego w Lasku

- erygowana 1979 r.
- obecny kościół zbudowany w 1977 r.
- wiernych ok. 5 tys.
- korzysta z cmentarza w Wirach
- odpust 14 sierpnia
- obecny proboszcz ks. Józef Majchrzak

Kościół poewangelicki w Żabikowie (zabytek)

– dwunawowy, zbudowany w latach 1908-12 przez ludność niemiecką sprowadzoną przez Komisję Kolonizacyjną na wykupionym w 1904 r. od polskich gospodarzy obszarze rozpościerającym się wokół dzisiejszego placu Edmunda Bojanowskiego. Na początku lat 20. ub. wieku zbor ewangelicki liczył ok. 240 wiernych. W 1945 r., po ucieczce Niemców z Żabikowa przekazano go parafii katolickiej pw. św. Barbary.

Parafia pw. św. Barbary

Do 1921 r. mieszkańcy Żabikowa wyznania rzymsko-katolickiego uczęszczali do kościoła parafialnego im. św. Floriana w Wirach. Społeczność ewangelicka, głównie Niemcy, miała swój zbor przy ówczesnym pl. Wolności (dzisiejszy kościół pw. św. Barbary). W zakupionym w połowie 1920 r. od Niemców przez Zgromadzenie Sióstr Służebniczek z Pleszewa budynku szpitalnym w pobliżu zboru powstała, obok nowicjatu, kaplica domowa, w której od stycznia 1921 r. zaczęto odprawiać msze i nabożeństwa św. z udziałem okolicznej ludności. Z uwagi na ciasnotę, przy wsparciu

Św. Barbara – Czczona we wszystkich kościołach chrześcijańskiego Zachodu i Wschodu. Początek kultu – przed VII w.

Córka zamożnego poganina Dioskora zamknięta w wieży, a następnie zabita przez ojca za przyjęcie wiary chrześcijańskiej. Patronka „dobrej śmierci” oraz zawodów zagrożonych nagłą śmiercią (m.in. saperów, marynarzy, górników, więźniów).

Na zdj.: fragment obrazu pędzla Bartoszewicza z ołtarza głównego.

finansowym społeczności żabikowskiej w 6 miesięcy wybudowano kaplicę przylegającą od wschodu do budynku klasztornego, którą poświęcono 24.12.1922 r. Od tego czasu kaplica pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa stała się miejscem codziennych nabożeństw, a od 25 czerwca 1928 r. ośrodkiem erygowanej w tym dniu parafii pw. św. Barbary w Żabikowie (obecnie, od września 1999 r. sanktuarium błogosławionego Edmunda Bojanowskiego).

Parafia obejmowała wieś: Żabikowo, Luboń, Świerczewo oraz wydzielone z parafii komornickiej Fabianowo i Kotowo. Liczyła ok. 5200 osób. Wydzielono dla niej z probostwa komornickiego beneficjum w postaci 150 mórg roli (pole na terenie parafii komornickiej). Parafia rozpoczęła działalność 1 lipca 1928 r. Należał do niej dom katolicki przy ul. Poniatowskiego 28, przeznaczony na mieszkanie i biuro dla proboszcza (dzisiejszy wikariat) oraz parterowy budynek obok klasztoru z dwoma salkami parafialnymi (obecne przeznaczenie nie zmienione). Darowizna państwa Andrzeja i Stanisławy Mizerków w postaci 1,5 ha roli pomogła ubogiej parafii utworzyć w 1928 r. własny cmentarz, powiększony w styczniu 1990 r., dzięki kolejnemu darowi tej rodziny.

Duża odległość do Żabikowa i brak miejsca w małej kaplicy sióstr zdecydowały o utworzeniu we wsi Luboń w 1935 r. odrębnej parafii (św. Jana Bosko).

Po ucieczce Niemców w 1945 r. ewangelicka społeczność wyznaniowa w Żabikowie przestała istnieć. Jej zbor przy pl. Wolności przekazano parafii św. Barbary i przeniesiono

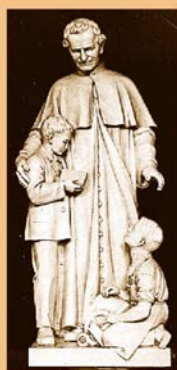

doń ośrodek parafii. W 1951 r. przeprowadzono gruntowny remont świątyni. Przyozdobiono sklepienie istniejącymi do dziś malowidłami T. Szukały. W głównym ołtarzu umieszczono obraz św. Barbary pędzla Bartoszewicza.

Obecnie parafia liczy około 13 tys. wiernych i jest najliczniejsza w dekanacie puszczykowskim, zasięgiem terytorialnym sięga do Fabianowa za ul. Głogowską w Poznaniu.

Parafia pw. św. Jana Bosko

Odległość, jaka dzieliła lubonian od i tak zbyt małej jak na potrzeby parafii kaplicy w Żabikowie, to główne powody, dla których społeczność Lubonia pragnęła utworzenia własnego kościoła. W 1931 r. zebrał się tymczasowy komitet, który wydał odezwę do „Obywatelstwa Gminy Luboń i okolicy”, w której ogłosił zamiar budowy świątyni. Odezwy był nadspodziewany. Deklaracje firm, zobowiązania i entuzjazm obywateli oraz obietnice dobrych cen od lubońskich cegielni

Św. Jan Bosko (1815-1888) – w kapłaństwie poświęcił się wychowaniu szczególnie biednej młodzieży, założyciel: szkół, internatów, boisk sportowych, pracowni, autor podręczników religii i historii. Dla podjęcia apostołstwa młodzieży założył zakon – Towarzystwo św. Franciszka Salezego.

Patron młodzieży i zakonu Salezjanów.

Na zdj.: Figura z pierwszego ołtarza, zniszczona w 1945r.

i rzemieślników spowodowały, że w maju 1932 r., podczas zebrania obywatelskiego założono Towarzystwo Budowy Kościoła. W 1933 r. proboszczem parafii w Żabikowie zostaje ks. Stanisław Streich, który wsparty działaniami komitetu, z entuzjazmem zajął się budową nowej świątyni w Luboniu. W 1934 r. zakupiono ziemię od Uniwersytetu Poznańskiego, a w następnym roku gotowy był projekt kościoła (Stefana Stawickiego) w kształcie bazyliki i wybudowano nawę południową.

Tablica z 1998 r. upamiętniająca męczeństwo pierwszego proboszcza ks. Stanisława Streicha jest repliką płaskorzeźby zniszczonej pożarem podczas wojny w 1945 r.

Od kilkunastu lat planuje się rozbudowę kościoła. Pierwotnie rozpatrywano powstanie drugiej świątyni na terenie należącym do parafii, położonym przy osiedlu Luboniana, obok autostrady. Planowana obecnie kaplica filialna ma stanąć przy ul. Źródlanej (lokalizacja jest efektem zamiany gruntów między parafią a miastem i Spółdzielnią Mieszkaniową).

Pierwszego października, rozporządzeniem kardynała Augusta Hlonda oficjalnie erygowano parafię przy budowanym kościele. W niedzielę 6.10.1935 r. powołany z Żabikowa, proboszcz nowej parafii ks. Stanisław Streich, odprawił pierwszą mszę św. w gotowej nawie. Przykrytą dachem bryłę kościoła (bez wieży) oddano jesienią 1937 r.

Zamach

Zimą następnego roku, ta nowa, niedokończona jeszcze bazylika została okupiona krwią męczenników. Podczas dziecięcej mszy św., w niedzielę 27 lutego 1938 r., trzema strzałami z pistoletu, z odległości kilku metrów, został zabity ks. proboszcz Stanisław Streich. Luboński zamach z ręki działacza komunistycznego był wydarzeniem, które obiegło całą Polskę.

W tym samym 1938 r. wybudowano jeszcze wieżę i zawieszono dwa dzwony (jeden o nazwie „Stanisław” ku czci zamordowanego duszpasterza) oraz podjęto ambitne zadanie budowy domu parafialnego, który do wojny osiągnął bryłę zachowaną do dziś.

Podczas II wojny światowej, w październiku 1941 r., po aresztowaniu i osadzeniu w obozie Dachau księdza Brunona Stachowskiego (zmarł tam na skutek

Kościół w Luboniu – trzynawowa bazylika zbudowana w latach 1935-38 wysiłkiem lokalnej społeczności. Przy murach pochowano zamordowanego podczas mszy św. pierwszego proboszcza tej parafii.

eksperymentów medycznych w 1942 r.), kościół został zamknięty i zamieniony na magazyn środków opatrunkowych. Dom parafialny służył już wtedy Niemcom jako składnica cementu do budowy pobliskiej autostrady. W styczniu 1945 r. wokół kościoła toczyły się walki żołnierzy radzieckich z Niemcami. Świątynia wówczas spłonęła, zostały tylko mury a na nich ślady pocisków. Był to najbardziej zniszczony w czasie wojny kościół w okolicy. Odbudowany został do lipca 1946 r., a w październiku ks. Teodor Nogala odprawił pierwszą po wojnie mszę św. W latach 1947-50 wybudowano jeszcze probostwo.

Parafia pw. św. Maksymiliana Marli Kolbego

Położona jest podobnie jak pozostałe na obszarze dawnej parafii wirowskiej pw. św. Floriana. Mieszkańcy Lasku przez dziesiątki lat pokonywali kilkukilometrową drogę, aby dotrzeć do swego kościoła. Intensywne zasiedlanie tych terenów, zwłaszcza po II wojnie światowej, spowodowało, że już w latach pięćdziesiątych mieszkańcy zaczęli marzyć o powstaniu parafii w Lasku.

Św. Maksymilian Kolbe (1894-1941) – franciszkanin, misjonarz, założyciel Milicji Niepokalanej i seminarium w Niepokalanowie, wydawca – polski święty. W hitlerowskim obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu ofiarował swe życie za obcego człowieka – ojca rodziny. Zmarł w bunkrze głodowym dobity po dwóch tygodniach zastrzykiem trucizny. Beatyfikowany w 1971 r. kanonizowany w 1982 r. Patron diecezji gdańskiej i koszalińsko-kołobrzeskiej.

Na zdj.: Obraz namalowany przez Danutę Piątkowiak. Został poświęcony podczas pielgrzymki do Niepokalanowa (lata 80.). Znajduje się na głównej ścianie kościoła.

Niestety, sytuacja polityczna i stosunek ówczesnych władz państwowych do Kościoła skutecznie uniemożliwiały te plany. Oddolne próby założenia nowej parafii przez Społeczny Komitet Budowy Kościoła w Lasku w 1958 r. i zebranie pieniędzy na ten cel zakończyły się konfiskatą środków na rzecz skarbu państwa.

Rodzina Jurgów (z której pochodził późniejszy ksiądz prałat Bolesław Jurga, 1933-1995) na swej działce przy ul. 1 Maja (tam, gdzie obecne probostwo), w 1966 r. stawia drewniany barak dla celów kultu religijnego. Trzy lata później, nakazem ówczesnych władz komunistycznych barak zniszczono.

Równolegle próba utworzenia domu modlitwy odbywa się u państwa Kasztelanów, którzy przekazywali do dyspozycji kościoła po kolei część pomieszczeń swojego domu przy ul. Sobieskiego 81. Najpierw 17-metrowe pomieszczenie staje się domem modlitwy zwanym potocznie „Betlejemką”, gdzie odprawiane są msze św. W 1970 r. (stanowisko I sekretarza w państwie obejmuje Edward

„Betlejemka” - od 1967 r. dom modlitewny na posesji Wacława Kasztelana, później kaplica (obecnie w tym miejscu stoi kościół). W 1974 r. otrzymała wezwanie błogosławionego (wówczas) Maksymiliana Marii Kolbego. Było to pierwsze w Polsce i na świecie użycie patronatu tego zakonnika.

Gierek) już za zgodą władz, powiększono pomieszczenia do 45 m². Kolejne lata to przekwaterowanie pozostałych mieszkańców budynku i dalsze powiększanie powierzchni do 96 m². Następnie dobudowano też salę katechetyczną.

Rok 1974 przyniósł kolejny postęp – decyzją ks. arcybiskupa Antoniego Baraniaka z 7 grudnia w „Betlejemce”, nazwanej kaplicą pod wezwaniem bł. (wtedy) Maksymiliana Marii Kolbego, utworzono Ośrodek Duszpasterski, którego rektorem został ks. Marian Mikołajczak.

Jemu to właśnie dwa lata później (13.07.1976 r.) udaje się w końcu zdobyć pozwolenie na budowę kościoła. Buduje się go wg projektu Henryka Marcinkowskiego w miejscu „Betlejemki”. Po roku – 7 sierpnia – ks. biskup Marian Przykucki uroczystie poświęcił nową świątynię.

W roku 1979 – 1 sierpnia ks. arcybiskup Metropolita Poznański Jerzy Stroba wydaje dekret, w którym eryguje (tworzy) parafię pod wezwaniem Błogosławionego Maksymiliana Marii Kolbego w Luboniu-Lasku.

Kościół w Lasku – jednonawowy zbudowany w 1977 r. na miejscu „Betlejemki”. W głębi zarys bryły nowego kościoła.

Dwa lata później (1981 r.) teren, na którym usytuowana jest świątynia (prawie 3300 m²), staje się własnością parafii.

Niewystarczająca powierzchnia i zbyt mała kubatura świątyni zmusza do podjęcia budowy kolejnej. Zadania tego podjął się obecny proboszcz ks. Józef Majchrzak. W 2001 r. rozpoczęto budowę nowej, większej świątyni i domu parafialnego wg projektu Jarosława Romańskiego i Jacka Sołgały. Inwestycja finansowana jest z ofiar wiernych.

Czyli, co każdy lubonianin o swoim mieście wiedzieć powinien

Zbiór podstawowych informacji w odcinkach, publikowanych z okazji 50. rocznicy praw miejskich.

Gospodarcze wykorzystanie obszaru Lubonia

Każdy skrawek naszego globu kryje swój potencjał, który ludzie w różnym stopniu potrafili wykorzystać. Od najdawniejszych czasów lasy, których było najwięcej, dawały pożywienie i schronienie. Drewno wykorzystywano jako źródło ciepła i doskonały budulec. Glebę, w zależności od urodzajności i dostępności, przeznaczano na uprawy lub pastwiska. Gdzieś się sięgano głębiej po surowce naturalne. Potrafiono wykorzystać też wodę, która gdy nie stawała się niszczącym żywiołem, była niezbędnym źródłem życia, dostarczała pożywienia, energii lub stawała się środkiem transportu.

W czasach przed osadnictwem obszar dzisiejszego Lubonia, z wyjątkiem tzw. „sahary” (okolice Zakładów Chemicznych), gdzie był jałowy piach, pokrywały lasy. Od północy Lubonia i bliżej były to lasy dębowe, w innych miejscach mieszane, a na najślabszych ziemiach sosnowe.

Tworzenie wsi wiązało się z karczowaniem lasu i przeznaczaniem terenu na pole uprawne. Na mapce w sposób bardzo schematyczny i uproszczony przedstawiamy gospodarcze wykorzystanie terenu Lubonia, które w różnych miejscach miało różną intensywność i charakter zmieniający się w czasie. Dziś większość pól rolniczych czy ogrodniczych posiada funkcje mieszkalne lub przemysłowe. Inne tereny wykorzystywane niegdyś eksploatacyjnie, jak np. cegielnie, też w większości zatraciły swój gospodarczy charakter. Jedyne obszary, w którym czerpie się dziś surowce naturalne, to kopalnia żwiru na tzw. saharze. Pozostały też istniejące od prawie stu lat największe niegdyś zakłady – Ziemniaczane i Chemiczne; kiedyś wyznaczały one bieg Luboniowi, a ich obecna kondycja jest różna.

Od lat 80. XX w. – czas zmian ustrojowych w Polsce zaczęła odnawiać się prywatna inicjatywa gospodarcza. Powstało wiele nowych firm. Na przełomie wieków w Luboni zarejestrowanych było już około 3 tys. podmiotów gospodarczych, począwszy od jednoosobowej działalności poprzez różnej wielkości i przeznaczenia zakłady rzemieślnicze, usługowe, produkcyjne. Coraz więcej

miejsca zajmuje też dziś handel skupiony przy głównych drogach i blisko Poznania. Swoiste handlowe centrum Lubonia powstaje w rejonie spółdzielni „Lubonianka”, przy starej wsi Żabikowo, bliżej Poznania.

Młynarstwo lubońskie

Czy wiecie, że od XV do XVII wieku Luboń był poznańską wsią z doskonale rozwiniętym młynarstwem i konkurował pod tym względem z innymi osadami poznańskimi? W najlepszym okresie były tu aż cztery młyny. Dwa rzeczne służyły do przerobu zboża na mąkę. Znajdowały się z pewnością przy Warcie – najbardziej prawdopodobne, że na Strumieniu Junikowskim. W XVII w. jeden nazwano wielkim młynem nadrzecznym, drugi – kurczałowski – od nazwiska Kurczata, dożywotniego dzierżawcy. Występujące co jakiś czas powodzie powodowały uszkodzenia i zniszczenia drewnianych budowli. Bardzo możliwe, że w lipcu 1736 r. powódź (największa odnotowana, jaka przeszła przez te ziemie), która spowodowała nawet zmiany biegu Warty, zmioła bez śladu z powierzchni ziemi lubońskie młyny, których nikt już nigdy nie odbudował, dlatego nie znamy ich lokalizacji. Jedyne młyn na terenie dzisiejszego miasta, którego lokalizację znamy, to żabikowski „Olszak”. Znajdował się on na Strumieniu Junikowskim, przy dzisiejszej ul. Puszkina (folwark Cieszkowski). Były to kolejno cztery budowle w tym samym miejscu, funkcjonujące od około 1330 r. do spłonięcia ostatniego młyna w 1860 r.

Następne młyny lubońskie to napędzane siłą koni. Służyły do przerobu jęczmienia na słód (patrz „Browar”).

Wiadomo też, że w XIX w. i na początku XX w. były na terenie dzisiejszego miasta dwa młyny wiatraczne. Jeden w Żabikowie, drugi w Lasku, ale nie miały już takiego znaczenia gospodarczego jak wcześniej młyny wodne.

Prawdopodobnie w tym miejscu, przy ujściu Strumienia Junikowskiego (dziś trasa rowerowa) znajdował się przed kilkoma wiekami jeden z młynów wodnych. To dogodne miejsce było wykorzystywane później przez Zakłady Ziemniaczane jako źródło energii (pozostały betonowe fragmenty śluzy)

Gospodarcze wykorzystanie Lubonia

Browar

W 1633 r. w Luboniu, przy młynie przerabiającym jęczmień z folwarków lubońskiego i wildeckiego na słód, postawiono browar (mielcuch). Była to inwestycja trafiona na tyle, że w następnych latach postawiono następny młyn koński do siodu. W latach trzydziestych XVII w. lubońskie słodownie dawały aż 27% dochodu ze wszystkich poznańskich młynów. Jak podają źródła, w 1644 r. (dokładnie 360 lat temu) w Luboniu wyprodukowano 1675 beczek, czyli około 300 tys. litrów piwa.

Już w owym czasie Luboń, posiadając taką ilość młynów, stawał się wsią przemysłową. Tutejsi chłopci ze swymi zbiorami spadli w hierarchii ówczesnego biznesu za mielcarzy, młynarzy i karczmarza.

Nie znamy jakości

Cegielnia „Królewska”

Prusacy w latach 1828-69 zbudowali w Poznaniu cały kompleks obronny. W początkowym okresie realizacji umocnień otwarto trzy cegielnie: na Wierzbaku, na Ratajach i w Żabikowie.

Cegielnia w Żabikowie rozpoczęła produkcję w 1832 r., znajdowała się przy obecnej ul. Powstańców Wlkp. Cegły do Poznania dostarczano drogą wodną. Ułatwieniem było uruchomienie w czerwcu 1834 r. konnej kolejki z cegielni nad Wartę.

W latach 1860-62 cegielnia zaprzestała produkcji. W 1863 r. przyległy folwark żabikowski wraz z pokładami gliny kupił August hr. Cieszkowski. Budując piec, wznowił produkcję cegły, wykorzystując przy tym m.in. maszyny parowe, produkowane w Zakładach Cegielskiego. Roczna wydajność cegielni zwanej „Królewską” to ok. 1 mln sztuk. W tym samym czasie istniały już większe i nowocześniejsze zakłady tego typu w Poznaniu, które były konkurencyjne dla tej cegielni. Rozliczana wraz z folwakiem zaczęła przynosić straty. W 1877 r. sprzedano urządzenie. Pieca używano już sporadycznie. W następnych kilkunastu latach cegielnia

Najstarsze cegły produkowane w Żabikowie były sygnowane literą „Z”. Stemple te można znaleźć tylko jeszcze na przyczółku Śluzu Katedralnej zrealizowanej do 1839 r. na Ostrowie Tumskim. Widać je we fryzie, są żółte i nieco większe od współczesnych.

Żabikowo na fragmencie planu Poznania i okolic z lat 1860-62. 1 – ul. Powstańców Wlkp., 2 – ul. Żabikowska, 3 – wyrobiska po glinie, 4 – osada młyńska, 5 – linia kolejowa Poznań-Wrocław.

Cegielnia Fechnera

Założona po 1900 r. przez handlarza koźmi, masona – Ryszarda Fechnera. Mieściła się przy ul. Źródlanej, tu nad kotłownią mieszkał początkowo właściciel. Później w willi (dziś Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej). Była cegielnią parową o czym informowała nazwa RYSZARD FECHNER CEGIELNIA PAROWA ŻABIKOWO. Podczas II wojny uległa spaleni. Została jednak odbudowana i zmodernizowana przez zautomatyzowanie formowania surowca, zainstalowanie taśmociągów i suwnic. Około 1925 r. wybudowano też darmowe mieszkania dla robotników (dziś domy komunalne Lubonia). Po wojnie została upaństwowiona i przejęta przez Poznańskie Zakłady Ceramiki Budowlanej (ZCB). Zamknięta w 1978 r. Wyrobiska gliny przeznaczono później na dzikie wysypisko śmieci komunalnych dla Lubonia, które funkcjonowało do 2000 r. Zamknięte w związku z budową autostrady A2.

Cegielnia założona przez Fechnera pracowała do 2 poł. 1978 r. Po spaleniu się pobliskiej cegielni w Świerczewie ściągano stamtąd glinę. Na zdjęciu z 1988 r. resztki zakładu z kominem.

Cegielnia Suwalskiego

Z żabikowskiego surowca pochodzącego z cegielni Jana Suwalskiego działającej, w latach 1900-38, przy dzisiejszej ulicy Niezłomnych, wybudowany został ciąg okazałych kamienic na ul. Niegolewskich w Poznaniu. Siedem domów o parzystych numerach, w tym kilka zabytkowych (8;12;14), ciągnie się od siedziby rodu Suwalskich, przy skrzyżowaniu ul. Głogowskiej i Niegolewskich, aż za ul. Matejki. Projektantem kamienic budowanych na sprzedaż na rodzinnym gruncie był najstarszy syn właściciela cegielni – Stefan Suwalski, późniejszy spadkobierca terenów po cegielnianych w Luboniu. Krótko przed śmiercią, w 1955 r., ofiarował on część gruntów pod Muzeum Martyrologiczne w Żabikowie.

Kamienice z żabikowskiej cegły – ul. Niegolewskich w Poznaniu

Fabryki drożdży i przetworów ziemniaczanych

Prowincja poznańska po 1870 r. była jednym z głównych dostawców żywności dla uprzemysłowionych Niemiec. Spowodowało to budowę zakładów zajmujących się przetwórstwem spożywczym. Nie bez znaczenia były niższe koszty robocizny na terenie zaboru.

Ze tego też względu w latach 1902-04 w Luboniu zbudowano dwa zakłady: Fabrykę Drożdży G. Sinnera z Grünwinkel i Fabrykę Przetworów Ziemniaczanych A.C. Koehlmanna z Frankfurtu nad Odrą. Stanowiły one filię dużych spółek. Zakłady powstały na terenach wykupionych przez Komisję Kolonizacyjną od polskich rolników.

Oba zespoły są bardzo podobne do siebie – „architektura z czerwonej cegły”. Cechuje je jednak wiele różnic formalnych, wskazujących m.in. na różnych architektów. Odmienna jest kompozycja. Zabudowania fabryki i kolonii mieszkaniowej Koehlmanna usytuowano równolegle do ulicy i linii kolejowej, natomiast fabryki Sinnera prostopadle.

Różnice występują też w zdobnictwie. Fabryka drożdży nawiązuje do historyzmu, natomiast fabryka przetworów ziemniaczanych powstała w duchu secesji.

Przetwórnia ziemniaków początkowo posiadała trzy działy: krochmalnię, przerabiającą ok. 300 t ziemniaków na dobę, suszarnię mączki oraz suszarnię wycierki. W 1907 r. powstała dekstryniarnia. Zakład przerabiał w kampanii do 50 tys. t ziemniaków. Do wybuchu I wojny światowej był on ciągle rozbudowywany. W 1917 r. osiągnął 27,2% zdolności przerobowej wszystkich zakładów tego typu w Wielkopolsce.

Fabryka drożdży składała się natomiast ze słodowni ze spichlerzem, wytwórni drożdży o rocznej produkcji 4 tys. t oraz gorzelni. Zakład ze względu na wymagania technologiczne wody posiadał nowoczesną instalację głębinową. W 1907 r. zbudowano nowy oddział produkcji drożdży.

Po I wojnie światowej zakłady ziemniaczane zostały wykupione przez Bank Przemysłowców i utworzono w 1920 r. towarzystwo akcyjne Luboń

Fabryka Przetworów Ziemniaczanych. W tym czasie był to najnowocześniejszy zakład tego typu w Europie. Jego przerób, wraz z filiami w Toruniu i Stawie,

Zabudowania dawnej Fabryki Drożdży G. Sinnera. Na pierwszy planie słodownia, z prawej, w głębi, drożdżownia.

dochodził do 1000 t ziemniaków na dobę. Produkowano: mąkę ziemniaczaną, krochmal, syrop, cukier gronowy, pulpe oraz dekstrynę. W 1929 r., w połączeniu z innymi tego typu zakładami w Wielkopolsce, powstał koncern zatrudniający ponad 3 tys. ludzi. W latach 30. XX w. Polska zajmowała trzecie miejsce w produkcji krochmalu a zakłady wielkopolskie realizowały ok. 90% produkcji krajowej.

Natomiast Lubońską Fabrykę Drożdży po wojnie kupiła spółka akcyjna i ograniczyła produkcję drożdży. Utworzono za to nowe wydziały wytwarzające m.in. krochmal i klej szewski. Ubocznym produktem w procesie wyrobu drożdży był spirytus.

Podczas II wojny produkcję w obu zakładach kontynuowali okupanci. W 1945 r. zniszczenia były

niewielkie, dlatego szybko wznowiono działalność. W 1949 nastąpiło połączenie fabryki drożdży i zakładów ziemniaczanych w Lubońskie Zakłady Przemysłu Spożywczego. W 1970 r. wszystkie wielkopolskie zakłady ziemniaczane połączono w Wielkopolskie Przedsiębiorstwo Przemysłu Ziemniaczanego z siedzibą w Luboniu. W okresie tym poczyniono wiele nowych inwestycji. Zwiększono także asortyment produktów.

Przekształcenia lat 90. XX w. spowodowały zamknięcie drożdżowni i innych wydziałów. Obecnie firma jest spółką akcyjną a dotychczasowa produkcja podstawowa w Luboniu związana z ziemniakami skończy się definitywnie w 2004 r. Na terenie fabryki o charakterze zabytkowym mieści się dzisiaj wiele firm bardzo różnych branż.

Zakłady Chemiczne

Dynamicznie rozwijające się rolnictwo w czasach Cesarskich Niemiec potrzebowało ogromnej ilości nawozów sztucznych. Aby uniknąć ich sprowadzania, w latach 1908-14 zbudowano w Luboniu fabrykę superfosfatu i kwasu siarkowego. Takiej lokalizacji fabryki sprzyjało położenie blisko Poznania, jednocześnie z dala od osiedli mieszkalnych i w pobliżu kolei, drogi oraz szlaku wodnego Warta-Odra, zapewniających sprawny transport produktów i surowców (z Florydy, Afryki, Hiszpanii).

Projekt fabryki opracował słynny niemiecki architekt Hans Poelzig. Inwestor Moritz Milch, będący właścicielem koncernu Chemische Fabrik Milch Action Gesellschaft, dał Poelzigowi wolną rękę. Według jego nowatorskiego projektu powstał tu jeden z najnowocześniejszych zakładów w Europie, odznaczający się wyjątkowymi walorami architektonicznymi. Składał się z dwóch wytwórni kwasu siarkowego niezbędnych w procesie technologicznym produkcji superfosfatu, dwóch magazynów: fosforytów i superfosfatu oraz budynków administracyjnych. Dla zakładu zbudowano bocznicę kolejową i port rzeczny oraz osiedle mieszkaniowe.

W czasie I wojny zmniejszyło się zapotrzebowanie na nawozy. Zwiększono wówczas produkcję kwasu

siarkowego i azotowego z przeznaczeniem dla przemysłu zbrojeniowego.

Po I wojnie w 1920 r. fabryka została wykupiona przez Towarzystwo Akcyjne Chemiczna Fabryka dr Roman May. Była to firma z dużymi tradycjami, którą założył „pionier polskiego przemysłu w pruskim zaborze”, przedsiębiorca Roman May (1846-87). Od 1876 r. posiadał fabrykę superfosfatu na Starołęce, skutecznie konkurującą z zakładami niemieckimi. Po jego przedwczesnej śmierci firmę prowadziła żona i syn. W 1919 r. Cyryl Ratajski (zięć R. Maya) doprowadził do przekształcenia firmy w spółkę akcyjną i był do 1922 r. jej dyrektorem. Przedsiębiorstwo rozwijało się dynamicznie. W latach 1921-22 powstała przetwórnia kości na klej. W 1930-34 ze względu na kryzys gospodarczy wstrzymano produkcję nawozów. Potem ciągłość produkcji utrzymano do II wojny światowej. Podczas okupacji funkcjonował tylko wydział przetworów kostnych, resztę zakładu wykorzystywano na magazyny wojskowe.

Po wojnie utworzono pod zarządem państwowym spółkę akcyjną Dr Roman May Chemiczne Zakłady, przekształconą później w Poznańskie Zakłady Nawozów Fosforowych. W 1945 r. uruchomiono linię przetwarzania kości, produkcję superfosfatu rozpoczęto w 1946 r., natomiast kwasu siarkowego w 1947.

W okresie powojennym wielokrotnie modernizowano i przebudowywano zakład. W latach 50. XX w. unowocześniono produkcję soli fosforowych, w 1961 r. uruchomiono nową linię produkcji superfosfatu, w latach 70. wzniesiono budynek Wydziału Badań i Rozwoju. W 1978 r. zlikwidowano Oddział Przetworów Kostnych, a w 1990 Wydział Kwasu Siarkowego. Recesja produkcji superfosfatu pylistego i wymagania ekologiczne w latach 90. spowodowały zmianę technologii, zmniejszenie produkcji i rozszerzenie asortymentu o produkcję nawozów wieloskładnikowych, granulowanych. W 1994 r. przedsiębiorstwo przekształcono w spółkę akcyjną Skarbu Państwa „Zakłady Chemiczne – Luboń SA” obecnie jest prywatną spółką z ograniczoną odpowiedzialnością. Na terenie tym od lat 90-tych do dziś znalazło siedzibę jeszcze kilkadziesiąt firm różnej wielkości i przeznaczenia.

Medalion z podobizną Romana Maya, w głąbi zabudowa osiedla mieszkaniowego (zabytek) projektu Hansa Poelziga

Czyli, co każdy lubonianin o swoim mieście wiedzieć powinien

Zbiór podstawowych informacji w odcinkach, publikowanych z okazji 50. rocznicy praw miejskich.

Oświata w Luboniu

Do połowy XIX wieku szkoły na terenach dzisiejszego Lubonia nie było, a dzieci ze wsi Żabikowo, Luboń i Lasek pobierały w skromnym zakresie naukę w szkółce parafialnej w Wirach, gdzie w oparciu o Biblię uczono pisać, czytać, rachować i śpiewać. Bogatsze dzieci i młodzież uczęszczały do szkół poznańskich, podległych bezpośrednio biskupowi, a później podczas zaboru pruskiego do szkół niemieckich w Poznaniu. W okresie przedrozbiorowym nasze wsie, podobnie jak inne w zrujnowanej gospodarczo i politycznie Polsce, opanował analfabetyzm, który zaczął się zmniejszać od połowy XIX w. Zgodnie z ustawodawstwem pruskim uznającym szkoły za instytucje publiczne (państwowe szkoły wyznaniowe) wydano wtedy nakaz posiadania szkoły przez każdą miejscowość i wprowadzono powszechny obowiązek szkolny (1845 r.).

Jako pierwsza (koniec lat 40. XIX w.) powstała **szkoła katolicka we wsi Żabikowo** – jednoizbowy, kryty słomą drewniany budynek z mieszkaniem dla nauczyciela

w miejscu dzisiejszego segmentu Szkoły Podstawowej nr 2 od strony ul. Żabikowskiej. Była jedyną w okolicy, przychodzącą do niej na naukę dzieci z Lubonia, Świerczewa i Kotowa. Do 1873 r. nauka odbywała się w języku polskim (czytanie, pisanie, rachunki, śpiewy kościelne

Wyższa Szkoła Rolnicza im. Haliny w Żabikowie (1870-1876) przy ul. Powstańców Wlkp. 19

Polska szkoła rolnicza z profesjonalnym zapleczem naukowo-dosлідowczalnym i produkcyjnym oraz internatem założona przez Augusta hr. Cieszkowskiego i administrowana przez polskie Centralne Towarzystwo Gospodarcze (CTG) dla Wielkiego Księstwa Poznańskiego (prezes – H. Cegielski). W r. 1874 – centrum naukowego ruchu rolniczego Księstwa. Wykształciła 152 słuchaczy z Królestwa Polskiego (127) i Wielkiego Księstwa Poznańskiego (25). Upadła na skutek restrykcyjnych nakazów władz pruskich skierowanych przeciwko Polakom.

Pierwszy i zasłużony dyrektor szkoły – dr Juliusz Au; wykłady z leśnictwa – Józef Rivoli, trzeci z kolei doktor h.c. uniwersytetu w Poznaniu.

i świeckie, religia). Od 1878 do 1918 z niewielkimi przerwami, w szkołach ustawowo obowiązywał język niemiecki. Po polsku uczono tylko religii i śpiewów kościelnych.

Około 1850 r. a przed r. 1867, przy dzisiejszej ul. Krętej 32 w Lasku wybudowano murowany, stojący do dziś parterowy budynek **szkoły luteranckiej dla dzieci niemieckich**. Działała do uzyskania przez Polskę niepodległości (ok. 1920 r.).

Katolicka szkoła w Lasku powstała po 1900 r. W murowanym dwuizbowym budynku przy dzisiejszej ul. Sobieskiego, gdzie obecnie mieści się przedszkole, udało się polskim rolnikom otworzyć placówkę dla dzieci młodszych. W 1904 r. o kilkadziesiąt metrów dalej stanęła druga polska szkoła, która dała początek dzisiejszej SP 4. Niebawem powstała **trzecia katolicka placówka** (1904 r.) – **we wsi Luboń** (budynek przy ul. Armii Poznań zajmowany dziś przez prywatne LO).

Najmłodszą ze szkół elementarnych była wybudowana przez kolonizatorów niemieckich

Wyrzeźbione w cegle podpisy uczniów sprzed około 100

Tuż po szkole katolickiej w Żabikowie powstała luterancka w Lasku – pierwotny budynek szkolny z XIX w.

Legenda:

- Szkoły Podstawowe
- Gimnazja
- Liceum
- Byłe szkoły

Lokalizacja i rejonizacja szkół

Rejony	Adresy szkół
	SP1 – ul. Poniatowskiego 10
	SP2 – ul. Żabikowska 40
	SP3 – ul. Armii Poznań 27
	SP4 – ul. 1 Maja 10
	G1 – ul. Armii Poznań 27
	G2 – ul. Kołtąta 1
	LO – ul. Armii Poznań 27

Granica rejonu
gimnazjów

Byłe szkoły:

- 1 – 1870-76 Wyższa Szkoła Rolnicza im. Haliny - ul. Powstańców Włp. 19
- 2 ok. 1906-18 Szkoła ewangelicka (obecnie SP1)
- 3 – ok. 1850-1920 Szkoła lutherańska - ul. Kręta 32
- 4 1950-54 Technikum Chemiczne
1947-53 Zasadnicza Szkoła Zawodowa przy Zakładach Chemicznych
- 5 – 1963-76 Zasadnicza Szkoła Zawodowa przy Zakładach Ziemniaczanych
- 6 – lata 70. XX w. Zakład Doskonalenia Zawodowego, ul. Dworcowa i Przemysłowa
- 7 – 1976-84 Średnie Studium Zawodowe Ogrodnicze

Do 1947 r. w szkołach uroczystości obchodzone zarówno patriotyczne rocznice przedwojennych wydarzeń historycznych jak i wprowadzone przez ustrój komunistyczny po r. 1945. Uczestniczyli w nich księża i działacze partyjni. Społeczność szkolna brała udział we mszy św., a uroczystość kończono odśpiewaniem „Roty”. Później życiu szkolnemu rytm nadawały decyzje władz partyjnych (PZPR) z jedynie słuszną ideologią.

na potrzeby założonej przez nich osady **szkoła ewangelicka w Żabikowie** (dzisiejsza SP 1) lata 1904-1908.

Od odzyskania niepodległości szkoła ta funkcjonowała jako polska, a w latach 1928-34 obie żabikowskie szkoły połączono w jedną siedmioklasową placówkę. Dyrekcja znajdowała się wówczas w dzisiejszej SP 1. Obecna numeracja (szkoła nr 1 i 2) pochodzi z r. 1935, kiedy szkoły ponownie rozdzielono.

Podczas wojny szkoły najpierw zam-

Szkoła Rolnicza im. Haliny w Żabikowie (1870-1876) – jedna uczelnia w zaborowej Polsce.

W powojennym Luboniu działało jeszcze kilka nieistniejących już dziś placówek oświaty:

- 4-letnie **Technikum Chemiczne** (1950-1954) i 3-letnia **zawodowa szkoła chemiczna i mechaniczna** (1947-1953) przy Zakładach Chemicznych, kształcące wykwalifikowanych pracowników na potrzeby przemysłu chemicznego;
- **szkoła zawodowa przy Zakładach Ziemniaczanych** (1963-1976) w budynku zakładowym od strony ul. Armii Poznań;
- 3-letnie **Średnie Studium Zawodowe** dla pracujących o kierunku ogrodniczym (filia Zespołu Szkół Rolniczych w Rokietnicy) w budynku SP 1 (1976-1984);
- **warsztaty produkcyjno-szkoleniowe Zakładu Doskonalenia Zawodowego** przy Izbie Rzemieślniczej w Poznaniu w baraku przy ul. Dworcowej naprzeciwko dworca kolejowego, a potem również na ul. Przemysłowej (lata 70. XX w.), kształcące uczniów w zawodach mechanicznych; zajęcia teoretyczne odbywały się w szkole zawodowej na ul. Kościuszki w Poznaniu.

knięto, a po uruchomieniu służyły dzieciom niemieckim lub nauce dzieci polskich przez Niemców. Staraniem mieszkańców, najwcześniej po wojnie (14.02.1945 r.) ruszyła SP 4, 28.02.1945 – SP 1, w kwietniu 1945 – SP 3, a dopiero 9.05.1945 – SP 2.

Z powodu trudności lokalowych szkoły rozbudowywano (kolejno: SP 2, SP 4, SP 1, SP 3). W 1966 r. wprowadzono program szkoły ośmioletniej. Przy SP 4 powołano do życia klasy specjalne. W 1994 r. subwencjonowany obowiązek utrzymania placówek oświatowych został przejęty przez samorząd terytorialny. W 1999 r. w związku z reformą oświaty wprowadzającą dwustopniowy obowiązek szkoły powszechnej, w Luboniu pozostały cztery 6-letnie szkoły podstawowe i wydzielono dwa 3-letnie gimnazja.

Osobny rozdział w historii lubońskiej oświaty zajmuje powstała w warunkach zaborów na gruntach Augusta hrabiego Cieszkowskiego polska **Wyższa**

Najstarsza pocztówka Żabikowa z ok. 1910 r., dzisiejszy plac Edmunda Bojanowskiego i najwcześniejszy widok SP1 oraz kościół i poczta

Ze zbiorów © Przemysław Mackowiak

Szkoła Podstawowa nr 1

Wybudowana w latach 1904-1908 jako element osady ewangelickiej, która w tym czasie powstawała w Żabikowie. Pierwotnie była jednopiętrowym budynkiem i funkcjonowała jako szkoła ewangelicka. Od 1918 r. stała się placówką polską. W latach 30. XX w. (kierownik – Wojciech Dydo) dobudowano drugie piętro budynku. Od 1928 do 1934 r. była siedzibą dyrekcji połączonych szkół żabikowskich (dzisiejszych SP 1 i SP 2). Podczas wojny służyła jako miejsce nauki małej grupie młodzieży niemieckiej, którą w 1943 r. ulokowano w pastorówce, sale szkolne zamieniając na warsztaty stolarskie i teletechniczne, a pod koniec wojny na koszary. Organizacją szkoły po wojnie zajmował się nauczyciel Józef Neubauer (senior), pierwszy powojenny kierownik placówki. Do maja 1945 r. do SP 1 uczęszczały też dzieci z obwodu nieczynnej z powodu zniszczeń szkoły nr 2 (6 sal, 8 nauczycieli, klasy po 50-60 uczniów). W latach 70. XX w. otrzymała imię Romana Pasikowskiego

komunisty zabitego w obozie żabikowskim, zniszone na początku lat 90. 31.05.1984 r. oddano do użytku drugi gmach z salą gimnastyczną. W latach 1976-84 szkoła była też siedzibą zaocznego Średniego Studium Zawodowego o kierunku ogrodniczym dla pracujących.

Obecnie kształci 539 dzieci w 21 oddziałach i zatrudnia 39 nauczycieli. Dyrektorem SP 1 jest Zbigniew Jankowski – najdłużej w obecnie urzędujących dyrektor szkoły w Luboniu (od 1975 r.)

Szkoła Podstawowa nr 2

Pierwsza szkoła na terenach dzisiejszego Lubonia zbudowana pod koniec lat 40. XIX w. na 2,5-hektarowym gruncie szkolnym (od dzisiejszej ul. Żabikowskiej do Żabinki) wydzielonym w 1840r. w procesie uwłaszczania chłopów na prawie pruskim. Pierwotnie była jednoizbowym budynkiem wykonanym z drewna i krytym słomą (materiał przywieziono z Komornik). W r. 1865 uczęszczało do niej 92 dzieci, a nauczycielem był Hilary Dalkowski. Pierwszy zapis o szkole pochodzi z roku 1903. Na początku XX w. placówka posiadała już dwie sale lekcyjne, 2 nauczycieli i 120 uczniów. W 1908 r. zbudowano nowy, murowany, piętrowy budynek z trzema salami i dwoma mieszkaniami dla nauczycieli. Po połączeniu z drugą żabikowską szkołą w r. 1928 uczęszczało do obu budynków ok. 600 dzieci i uczyło 16 nauczycieli. Po rozdzieleniu placówek w 1934 szkoła otrzymała nr 2, pozostało w niej 9 nauczycieli i 150 uczniów. Dzięki rozbudowie i adaptacji mieszkań na sale w 1935 r. posiadała już siedem sal lekcyjnych. Dalszą rozbudowę przerwało wkroczenie do Żabikowa 10.09.1939 r. wojsk niemieckich. Podczas II wojny budynek szkoły służył przymusowej nauce dzieci polskich prowadzonej przez niemieckich nauczycieli i przygotowywaniu 12-14-latków, głównie dziewczyn, do pracy w niemieckich rodzinach. W 1944 r. zajęły go wojska niemieckie, tworząc magazyn sprzętu wojskowego. Organizacją zniszczonej

placówki zajmował się nauczyciel z SP 1, powojenny kierownik SP 2 – Margraf. Rozbudowę „Dwójki” po 1945 r. odbywała się w trzech etapach (1961, 1993, 1996).

Od 25.11.1961 r. szkoła nosiła imię Marcelego Nowotki. 21.03.2003 r. podczas uroczystości z okazji setnej rocznicy powstania (liczonej od pierwszego zapisu kronikarskiego) obrała za patrona Augusta hr. Cieszkowskiego.

Obecnie w SP 2 uczy się 670 dzieci, w 28 oddziałach pracuje 48 nauczycieli. Dyrektorem placówki (od 1999 r.) jest Teresa Zygmantowska.

Szkoła Podstawowa nr 3

Powstała w 1904 r. w związku z budową Zakładów Ziemiaczanych. Zbudowana została na ziemi darowanej przez Andrzeja Remlaina. Szkole nadano nr 3, posiadała 5 sal lekcyjnych. W czasie II wojny światowej chodziły do niej dzieci niemieckie. Zniszczona pociskami artyleryjskimi podczas natarcia wojsk radzieckich na broniących się w piwnicy budynku Niemców. W latach 60. XX w., z powodu ciasnoty, część dzieci uczęszczała na zajęcia do Domu Gminnego przy ul. Armii Poznań, gdzie udostępnił im jedną salę.

W 1990 r. za pierwotnym budynkiem (patrz Liceum Ogólnokształcące) powstał nowy gmach, do którego przeniosła się SP 3, przyjmując imię gen. dyw. Tadeusza Kutrzeby. Do reformy oświaty

SP 3 posiadała 21 oddziałów, a po 1999 r. do dziś, gdy część budynku przejęło Gimnazjum nr 1, 16 oddziałów. Obecnie uczy się tu 352 dzieci i pracuje 26 nauczycieli. Dyrektorem jest Grażyna Leciej.

Szkoła Podstawowa nr 4

Po zawiązaniu w 1894 r. Polskiego Klubu Rolniczego w Wirach, gospodarze z Lasku zainicjowali zbiórkę na budowę polskiej szkoły i siedziby Towarzystwa Gospodarczego utworzonego przez Jana Magera, które miało na celu obronę polskości. W 1900 r. zakupiono na ten cel od Niemca Rollinga duży plac przy dzisiejszej ul. Sobieskiego, lecz władze niemieckie sprzeciwiły się budowie szkoły katolickiej. W miejscu, gdzie dziś stoi Przedszkole nr 1, powstała jedynie placówka dla dzieci w wieku 6-9 lat. Osiedlając się w Lasku, rodzina

Hernesów ofiarowała na rzecz szkoły inny plac przy ul. Sobieskiego (znajduje się tam dziś budynek gdzie do niedawna funkcjonowały oddziały specjalne SP 4). Pierwotnie postawiono na nim jednoizbowy budynek z mieszkaniem dla nauczyciela, ogrodem i placem zabaw. W tym budynku naukę rozpoczęto we wrześniu 1904 r. Tak więc w Lasku funkcjonowały przez jakiś czas jednocześnie dwie szkoły przy ul. Sobieskiego. W latach 1918-1939 nowsza ze szkół była już 5-klasowa z 4 nauczycielami i 250 uczniami. W 1931 r. dobudowano piętro – 4 sale lekcyjne. W 1935 było już ok. 450

Do SP3 wchodzi się od strony bioiska (ul. Dąbrowskiego). Po prawej sala gimnastyczna służąca także gimnazjum

Szkoła katolicka w Żabikowie (SP2) – widok z ok. 1920 r.

uczniów i 9 nauczycieli z kierownikiem Bolesławem Romanowskim, i tak do wybuchu wojny. W 1941 r. władze niemieckie utworzyły tu Deutsche Schule für polnische Kinder (szkołę niemiecką dla polskich dzieci). Nie wolno było uczyć się po polsku. Gdy dzieci kończyły 14 lat, Arbeitsamt kierował je do pracy na miejscu lub na terenie Niemiec. Po wojnie szkołę na nowo organizował Mieczysław Śliwiński. Pierwszy rok ukończyło 512 uczniów, 41 nie otrzymało promocji.

W 1963 wykonano pierwsze wykopy pod nową – dzisiejszą siedzibę szkoły przy ul. 1 Maja, wykorzystując na potrzeby sali sportowej sąsiedni budynek Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. Otwarcie SP 4 im. Małgorzaty Fornalskiej odbyło się 13.10.1965. Aktualnie szkoła posiada 21 oddziałów i 471 uczniów. Dyrektorem jest Izabela Poprawka. Placówka, w związku ze 100-leciem, przygotowuje się do przyjęcia patrona. Będzie nim przyrodnik i współzałożyciel Wielkopolskiego Parku Narodowego Adam Wodziczko.

Stara szkoła SP4. Budynek ten przy ul. Sobieskiego od kilku lat czeka na zaadoptowanie na mieszkania komunalne

Liceum Ogólnokształcące

Jedyna średnia szkoła w Luboniu – prywatna, posiadająca uprawnienia szkoły publicznej. Od 1 września 1997 działa w zabytkowym budynku przy ul. Armii Poznań, gdzie wcześniej mieściła się Szkoła Podstawowa nr 3. Powstała w 1992 r. przy ul. Wykopy w Poznaniu. 24 kwietnia 1998 r. szkoła obrała za patrona ppłk. Zbigniewa Kiedacza powołanego przez gen. Władysława Andersa dowódcy Batalionu „S” (później 15. Pułk Ułanów Poznańskich).

W gmachu liceum mieści się też Studium Informatyczne oraz Zaoczne Liceum Ogólnokształcące dla dorosłych, w którym istnieje możliwość uczenia się przez internet.

Aktualnie szkoła posiada 3 oddziały liceum dziennego, 4 liceum zaocznego i 2 studium informatycznego. Łącznie uczęszcza tu ok. 130 uczniów, a w ubiegłym roku szkołę opuściło 40 absolwentów. Dyrektorzy szkoły: Marek Krzywania i Michał Przybylski.

Pierwszy budynek SP3; przeznaczony do rozbiórki w latach 90. XX w. staraniem Towarzystwa Gospodarczego Miasta Lubonia (obecnego właściciela) wpisany w rejestr zabytków. Dziś – liceum

Gimnazjum nr 1

3-letnia szkoła utworzona w związku z reformą szkolnictwa w 1999 r. w wydzielonej części budynku SP 3 od ul. Armii Poznań. Przed wejściem do gimnazjum pozostał zabytkowy gmach starej szkoły powszechnej nr 3, w planach budowy nowej placówki przeznaczony do rozbiórki.

Patron - kardynał Stefan Wyszyński. Aktualnie 21 oddziałów, 464 uczniów, 26 nauczycieli. Dyrektor Maria Nowak.

Gimnazjum nr 1 znajduje się we frontowej części gmachu budowanego niegdyś dla nowej SP3.

Gimnazjum nr 2

Pierwszy rocznik utworzonej w 1999 r. szkoły pobierał naukę w budynku SP 1. We wrześniu 2000 r. gimnazjum przeniosło się do nowoczesnego gmachu przy ul. Kołłątaja (budowanego pierwotnie jako piąta szkoła podstawowa w Luboniu), przyjmując za patrona papieża Jana Pawła II. W 2002 r. oddano do użytku drugi przylegający gmach szkoły. Niebawem przy gimnazjum ma powstać hala widowiskowo-sportowa, obecnie uczniowie korzystają z sal gimnastycznych SP 1 i SP 2.

Szkoła posiada 22 oddziały, 560 uczniów, 55 nauczycieli. Dyrektorem jest Irena Fojt.

Najmłodszy budynek lubońskich szkół zajmuje Gimnazjum nr 2

Czyli, co każdy lubonianin o swoim mieście wiedzieć powinien

Zbiór podstawowych informacji w odcinkach, publikowanych z okazji 50. rocznicy praw miejskich.

Instytucje użyteczności publicznej

Czy wiesz, że Lubon ma 21 radnych, którzy dyżurują, przyjmując mieszkańców w poszczególnych okręgach w każdy pierwszy i trzeci poniedziałek miesiąca, w godz. 16.00 - 18.00. W dobie socjalizmu było 60 radnych, od utworzenia samorządu (1990) do 2002 roku – 28.

Urząd Miasta Lubon

siedziba władz samorządowych gminy
burmistrz: Włodzimierz Kaczmarek,
tel. 813-01-41
dyżury dla mieszkańców:
poniedziałki
od 9.30 do 16.00

Biuro Rady Miasta Lubon
(przewodniczący Rady
– Zdzisław Szafranski): tel. 813-19-16,
e-mail: rada.miejska@lubon.pl

Uwaga!
Przerwa
śniadaniowa
godz. 11.00-11.15

Budynek, w którym mieści się Urząd Miasta, wzniesiono w 1904 r. wraz z kompleksem osady niemieckiej. Zawsze był siedzibą władz. Od utworzenia miasta (1954 r.) kilkakrotnie przebudowywany. Zupełnie pozbawiony elementów pierwotnej architektury.

Urząd Miasta Lubon – pl. E. Bojanowskiego 2, tel. 813-00-11, e-mail: office@lubon.wokiss.pl

Komisariat Policji – ul. Powstańców Wlkp. 34, tel. 813-09-97, 813-03-42

Straż Miejska – ul. Poniatowskiego 20, tel. 813-90-91, 0602-618-428 (24h)

Ochotnicza Straż Pożarna – ul. Żabikowska 36, tel. 813-09-98

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej

– ul. Źródłana 1, tel. 810-50-85

Kom-Lub – ul. Niepodległości 11,

tel. 813-05-51, e-mail: kom-lub@kom.lub.com.pl

Translub – ul. Przemysłowa 13, tel. 813-01-45
www.translub.pl

„Pogodne Przedszkole” (Przedszkole nr 1)
ul. Sobieskiego 19, tel. 813-09-02

„Tip-Topka – Odkrywczy” (Przedszkole nr 4)
– ul. Konarzewskiego 10, tel. 810-23-06

„Weseli Sportowcy” (Przedszkole nr 5)
– ul. Osiedlowa 19, tel. 813-09-40

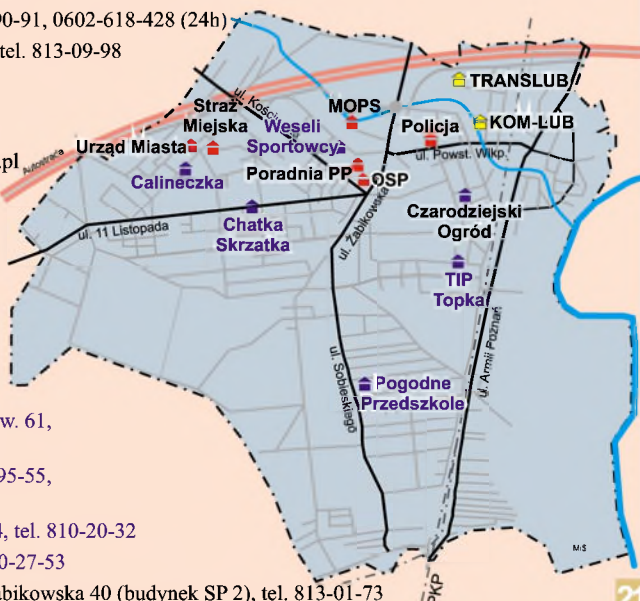
Ochronka pl. E. Bojanowskiego, tel. 813-01-22 w. 61,
e-mail: siostrysluzebniczki@wp.pl

„Calineczka” – ul. Poniatowskiego 42a, tel. 813-95-55,
e-mail: sieradzka@poczta.onet.pl

„Czarodziejski Ogród” – ul. M. Konopnickiej 14, tel. 810-20-32

„Chatka Skrzatka” ul. 11 Listopada 63, tel. 810-27-53

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna – ul. Żabikowska 40 (budynek SP 2), tel. 813-01-73

Komisariat Policji

podlega Komendzie Miejskiej w Poznaniu
komendant: Henryk Zapart (od 2004 r.)

Krótko po wyzwoleniu w 1945 r. zorganizowano pierwszy posterunek Milicji Obywatelskiej w Luboniu, podlegał on Komendzie Powiatowej w Poznaniu na ul. Wyspiańskiego. Na siedzibę lubońską przeznaczono wówczas skomunalizowany dom poniemiecki przy ul. Okrzei. Z obsadą 7 milicjantów funkcjonował do roku 1974, kiedy to w grudniu oddano do użytku nowy, obecny budynek przy ul. Powstańców Wlkp. Lubońska placówka posiada dziś 4 samochody, zatrudnia 25 policjantów, w tym 4 kobiety.

Budynek policji wzniesiono w oparciu o projekt połączonych dwóch typowych domów mieszkalnych i w takiej architekturze funkcjonuje do dziś.

Straż Miejska

jednostka podlega burmistrzowi

komendant: Paweł Dybczyński (od 1996 r.)

Powołana przez pierwszą gminną władzę samorządową 31 lipca 1991 r. Zatrudnia 7 strażników. Dysponuje 1 samochodem i 3 rowerami.

Funkcję dzielnicowych w Luboniu, oprócz policji, pełnią również strażnicy miejscy, w tych samych rejonach.

Ochotnicza Straż Pożarna

należy do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (KSRG)
komendant: Zenon Twardowski (od 1969 r.)

OSP powołano przez mieszkańców Lubonia w 1926 r., a pierwszą siedzibę miała w nieistniejącym już dziś budynku przy starej Szkole Podstawowej nr 3. Wyposażona w sikawkę konną liczyła wtedy 34 członków czynnych i 20 wspierających. Tuż po wojnie reaktywowano OSP w garażu cegielni Fechnera. W 1946 roku rozpoczęto budowę nowej remizy przy ul. Żabikowskiej 36, a jej znacząca rozbudowa nastąpiła w roku 1986. W latach 1969-1972 remiza była też siedzibą Powiatowej Komendy Straży Pożarnej, a w latach 1998 do 2001, oprócz OSP, w budynku była Państwowa Straż Pożarna. W 1997 lubońska OSP została włączona do KSRG, co oznaczało rozszerzenie kompetencji o ratownictwo drogowe oraz ekologiczne. Dziś jest 28 strażaków, a zaplecze sprzętowe stanowią 2 wozy typu średniego i 1 wóz typu ciężkiego.

W czasie okupacji sztandar straży i sprzęt przechowała pani Wyszowska zamieszkała przy ul. Długiej.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej

zakład budżetowy podległy Urzędowi Miasta i strukturom wojewódzkim

kierownik: Jolanta Pieprzycka (od 1991 r.)

Powołany 1 maja 1990 r. przez Radę Miejską Lubonia. Najpierw zajmował jeden pokój w Urzędzie Miejskim, potem przekazano mu do dyspozycji komunalny budynek przy ul. Okrzei (dawna siedziba Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej). Od 1992 r. mieści się przy ul. Źródlanej. Obejmuje opieką 861 rodzin, tj. ok. 2800 osób. Posiada noclegownię, która może przyjąć do 25 osób. Zatrudnia 12 pracowników i 5 terenowych opiekunów społecznych.

Willi z ogrodem, w której dziś mieści się MOPS, należała do przedwojennego właściciela cegielni Ryszarda Fechnera. Po raz pierwszy na użytek publiczny wykorzystano ten obiekt w latach 90. na żłobek i przedszkole.

KOM-LUB

Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych spółka z o.o. należąca do miasta
dyrektor: Tadeusz Urban (od 1993 r.)

Działa od 1 stycznia 1993 r. i mieści się na terenie byłego folwarku Augusta hr. Cieszkowskiego.

W zakres działalności KOM-LUBU wchodzi: wywóz śmieci i nieczystości płynnych, zimowe i letnie utrzymanie ulic, wszelkie prace porządkowe, konserwacja pionowego oznakowania dróg oraz kanalizacji burzowej. Firma posiada wiele wyróżnień, m.in. „Wielkopolska Jakość”. Zatrudnia 25 pracowników, posiada 3 śmieciarki prasujące, solarę, 3 wywrotki i tyleż ciągników oraz inny sprzęt komunalny.

Funkcjonującym od 11 lat i kilkakrotnie nagradzanym programem selektywnej zbiórki odpadów, wprowadzo-nym w Luboniu jako w jednej z pierwszych gmin polskich, objętych jest zdecydowana większość mieszkańców Lubonia. W ramach tego systemu każda posesja otrzymała oznakowane kubły do oddzielnego składania śmieci, stłuczki szklanej i opakowań ze złomem. (przy segregacji odpadów pracują też bezrobotni w ramach ogólnopolskiej fundacji

Translub

Przedsiębiorstwo Usług Transportowych
Spółka z o.o. należąca do miasta
dyrektor: Czesław Lepiesza (od 1991 r.)

Translub działa od 1 lipca 1991 r. Obsługuje w Luboniu 6 linii (L1, L2, L3, L4, LA, LB) oraz linię nocną o łącznej długości 53,4 km, z czego 3/4 przebiega przez teren naszego miasta. W Luboniu usytuowano 60 przystanków. Rocznie firma przewozi ok. 1,4 mln pasażerów. Zatrudnia 57 osób. Posiada 16 autobusów oraz 2 autokary turystyczne.

Wśród 16 autobusów Translubu 4 to pojazdy niskopodłogowe.

W Luboniu istnieje siedem przedszkoli. Wszystkie spełniają wymogi ustawy o systemie oświaty i są dotowane przez miasto. (Szkoly w Luboniu przedstawiliśmy w poprzednim odcinku.)

„Pogodne Przedszkole” (Przedszkole nr 1)

placówka publiczna, dyrektor: Beata Przyszczykowska

Budynek, w którym mieści się placówka, powstał w roku 1900 z inicjatywy Polskiego Klubu Rolniczego. Z pieniędzy ofiarowanych przez gospodarzy z Lasku powstała wówczas szkoła, która funkcjonowała do wybuchu II wojny. Później dom zamieszkiwał kierownik szkoły wraz z rodziną. W tym czasie funkcjonowało już przedszkole Zakładów Fosforowych. Jednak z powodu uciążliwej i szkodliwej produkcji, w styczniu 1978 r. zakłady przejęły budynek i przenieśli do niego przedszkole. Od roku 1991 placówka jest przedszkolem publicznym, które zapewnia bogaty program - naukę języka, rytmikę, zajęcia na pływalni, naukę jazdy na nartach, gimnastykę korekcyjną, logopedię, naukę religii. W miarę możliwości jest otwarte na dzieci niepełnosprawne a w przyszłości (po rozbudowie) z inicjatywy dyrektorki ma powstać oddział integracyjny dla dzieci niepełnosprawnych. Dziś placówka zatrudnia 19 pracowników, posiada 3 oddziały + zerówkę, w których jest miejsce dla 100 dzieci.

„Tip-Topka - Odkrywcy” (Przedszkole nr 4)

placówka publiczna zarządzana przez firmę prywatną
dyrektor: Elżbieta Piaśnicka

Budynek wzniesiony w 1958 roku przez Zakłady Ziemniaczane na cel przedszkola dla dzieci pracowników. W roku 1970 placówkę przekazano miastu. Przedszkole zapewnia dzieciom takie zajęcia jak: rytmika, gimnastyka korekcyjna, nauka języków obcych, zajęcia logopedyczne, religia. Personel to 15 osób, 3 oddziały + zerówka, około 100 dzieci.

„Weseli Sportowcy” (Przedszkole nr 5)

placówka publiczna, dyrektor: Violetta Tomczak

Mocną stroną placówki są zajęcia ruchowe i sprawnościowe. Corocznie z okazji Dnia Dziecka odbywa się OLIMPIADA SPORTOWA. Plac zabaw oraz wnętrze przedszkola sprzyja też wychowaniu młodych ekologów i uczy szacunku dla przyrody. Przedszkole zapewnia takie zajęcia jak: rytmika, nauka języka angielskiego, taniec, zajęcia logopedyczne, nauka religii. Aktualnie budynek jest w rozbudowie, dzięki czemu zyska salę oraz pomieszczenia socjalne, które umożliwią otwarcie dodatkowego oddziału. W przedszkolu pracują 22 osoby, są 3 oddziały + 2 grupy „0”. Razem przebywa tu ok. 130 dzieci.

Ochronka

Katolickie Przedszkole Sióstr Służebniczek im. bł. Edmunda Bojanowskiego
dyrektorki: siostry Remigia Prus i Laura Liskowska

Przedszkole wywodzi się z idei E. Bojanowskiego, który w 1820 r. utworzył w Podrzeczu k. Gostynia pierwszą wiejską ochronkę dla dzieci. Ułożył program wychowania a opiekę nad podopiecznymi powierzył dziewczętom, które sam przygotowywał do pracy z najmłodszymi. Idea ta stała się załącznikiem Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Najświętszej Maryi Panny. W 1920 r. Zgromadzenie zakupiło dom w Żabikowie po byłym niemieckim szpitalu. 15.04.1921 r. otwarto ochronkę pw. św. Alojzego. Uczęszczało do niej początkowo 20 dzieci, a przed wybuchem II wojny już 60. Po wojnie (wrzesień 1945) ochronkę otwarto ponownie. 28.06.1962 siostry otrzymały z Wydziału Oświaty wypowiedzenie i nastąpiło przejście ochronki przez władze świeckie. Reaktywowano ją w latach 90.

W programie przedszkola jest nauka języka angielskiego, rytmika i logopedia. Uczęszcza tu 65 dzieci podzielonych na dwie grupy wiekowe - młodsze oraz grupa nauczania początkowego. Personel – 9 osób.

„Calineczka”

przedszkole niepubliczne, dyrektor – właściciel: Cecylia Sieradzka

Przedszkole działa od 28.08.2003 r. Proponuje, oprócz wychowania opartego o program Ministerstwa Edukacji Narodowej, naukę języków: niemieckiego i angielskiego, rytmikę, plastykę, pływanie, karate oraz naukę jazdy na nartach. Placówka posiada 4 oddziały, w których jest 60 dzieci i zatrudnia 4 wychowawców.

„Czarodziejski Ogród”

przedszkole niepubliczne, dyrektor – właściciel: Mirosława Blaszką

Przedszkole działa od 1.09.2003 r. Oferuje zajęcia plastyczne, muzyczne oraz pracownię relaksacyjną. Wychowanie oparte jest o program MEN (Ministerstwa Edukacji Narodowej). W przedszkolu są 2 oddziały, 20 dzieci.

„Chatka Skrzatka”

przedszkole niepubliczne

dyrektor – właściciel: Barbara Węgrzyn

Powstało w 1987 r. Działa w prywatnym domu. Obejmuje opieką jedną grupę dzieci zróżnicowanych wiekowo. Zajęcia są dostosowywane do indywidualnych możliwości dzieci. Oferuje naukę rytmiki, języka angielskiego i pływania. Wychowanie oparte na programie MEN. W przedszkolu przebywa 15 dzieci, pracują 3 osoby.

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna

placówka powiatowa, kierownik: Hanna Łabuzińska

W roku 1977 w nieistniejącym już baraku na terenie boiska przy Szkole nr 2 powstała Poradnia Wychowawczo-Zawodowa. Opieką obejmowała Luboń i Stęszew. W 1999 r. do ośrodka przyłączono kolejne filie: Suchy Las, Tarnowo Podgórne oraz Buk. Zakres działania ośrodka to: diagnostyka, warsztaty psychoterapeutyczne i edukacyjne oraz poradnictwo zawodowe. Z usług poradni mogą korzystać wszystkie dzieci i młodzież w wieku szkolnym, rodzice oraz nauczyciele (nie obowiązuje rejestracja). We wszystkich filiach pracuje obecnie 16 pedagogów (3 w Luboniu) oraz 2 psychologów i logopeda.

Wydawca: Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe „Forum Lubońskie”, Opracowanie:
Katarzyna Frąckowiak, Piotr Paweł Ruszkowski, Hanna Siatka.

WIĘSCI
LUBOŃSKIE

Czyli, co każdy lubonianin o swoim mieście wiedzieć powinien

Zbiór podstawowych informacji w odcinkach, publikowanych z okazji 50. rocznicy praw miejskich.

NFZ
Narodowy Fundusz Zdrowia

Instytucje podstawowej pomocy medycznej

✚ Stacja Pogotowia Ratunkowego

W Luboniu istnieje od początku lat 70. jako podstacja pogotowia ratunkowego w Poznaniu, najpierw w ramach Wojewódzkiej Stacji PR (dla Lubonia, Puszczykowa, Komornik, Mosiny, Słuszczewa i Dopiewa), potem Miejskiej Stacji PR, a obecnie jako jedna z 3 podstacji Rejonowej Stacji PR dla Lubonia, Świerczewa i Dębca oraz gmin: Plewiska, Mosina, Komorniki, Dopiewo i Słuszczew.

Początkowo zajmowała 4 pomieszczenia na parterze Urzędu Miasta przy pl. Wolności. Zatrudniała 2 lekarzy: internistę Zenona Talarczyka (lubonianin, pierwszy kierownik stacji) oraz pediatrę. Dysponowała 2 samochodami i skromnym sprzętem medycznym. W połowie lat 80. została przeniesiona do nabytego od osoby prywatnej budynku przy ul. Pułaskiego, wielokrotnie remontowanego ze środków m. Lubonia. Obecnie dyżuruje w niej 4 lekarzy. Posiada 3 wysokiej klasy karetki: dwie całodobowe (wypadkową i „erkę”) oraz tę, która w godzinach zamknięcia lubońskich przychodni służy do udzielania pomocy doraźnej.

Kolejni kierownicy – lubonianka Emilia Jędraszek (pielęgniarka), Elżbieta Cegłowska (mieszkanka Puszczykowa, pielęgniarka).

Siedziba pogotowia ratunkowego i pomocy doraźnej przy ul. Pułaskiego.

Przychodnia Lekarza Rodzinnego (PLR) nr 1

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Spółka Partnerska (Andrzej Rudziński, Urszula Rudzińska, Romuald Klauziński)

Pierwsza w Luboniu Przychodnia Lekarza Rodzinnego (1.12.1996 r.) powstała na bazie ośrodka zdrowia Zakładu Opieki Zdrowotnej Poznań-Wilda. W latach 1945-93 ośrodek działał w budynku przy ul. C. Ratajskiego. W 1993 r. poradnię dla dorosłych, oddzielną od dziecięcej w 1973, przeniesiono na ul. Okrzei. Od 2000 r., po gruntownym remoncie i poszerzeniu powierzchni przychodni, obie poradnie działają w budynku przy ul. Okrzei.

W PLR 1 pracuje 5 lekarzy (3 internistów i 2 pediatrów), 2 pielęgniarki środowiskowe i 1 położna. Kierownikiem jest lek. med. Andrzej Rudziński. Przychodnia skupia ok. 10 600 pacjentów.

Budynek przy ul. Okrzei 65. Do 1989 r. siedziba Komitetu Miejskiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Luboniu, później przez krótki okres budynek Zakładu Opieki Zdrowotnej Poznań - Wilda. W latach 1991-92 udostępniony na prywatne gabinety lekarskie Fundacji Inicjatyw Medycznych INMED; następnie siedziba Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, a od 1993 r. również Ośrodka Zdrowia. Obecnie Przychodnia Lekarza Rodzinnego nr 1.

Przychodnia Lekarza Rodzinnego nr 2

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Spółka Cywilna (Jerzy Krzyżaniak, Bernadeta Sobito)

Największa placówka medyczna w Luboniu. Powstała na bazie ośrodka zdrowia Zakładu Opieki Zdrowotnej Poznań-Wilda 1.01.1998 r. Zanim ośrodek otrzymał siedzibę w budynku przy ul. Poniatowskiego, działał rozproszony w kilku punktach Spółdzielni Mieszkaniowej „Luboniana”. Początkowo zajmował cały budynek przy ul. Poniatowskiego 20. Po reformie służby zdrowia i powstaniu PLR, zajął parter gmachu.

Przychodnia zatrudnia 6 lekarzy (2 pediatriów i 4 internistów) i 6 pielęgniarek. Zarejestrowanych jest w niej ponad 11 tys. pacjentów. Placówką kieruje lek. med. Jerzy Krzyżaniak.

Pierwotna siedziba późniejszej Poradni Lekarza Rodzinnego nr 1

Dom przy ul.
Cyryla Ratajskiego.

Zabytkowy budynek architektury przemysłowej z 1904 r., niegdyś biura Fabryki Drożdży G. Sinnera. Parter zajmował w latach 1945–93 Ośrodek Zdrowia. Od 1993 r. do listopada 1996 siedziba poradni dziecięcej, w 1995 r. gruntownie odremontowanej. Od 2000 r. przez krótki okres – miejsce pomocy doraźnej PLR 1.

Obiekt przy ul. Poniatowskiego 20, wybudowany ze środków miasta w latach 1986–93 na cele ośrodka zdrowia, przekazany lekarzom 15.04.1993 r. w obecności wojewody poznańskiego Włodzimierza Łęckiego. Prace wykończeniowe wykonywali rzemieślnicy zrzeszeni w Lubońskim Towarzystwie Gospodarczym. Dziś siedziba Poradni Lekarza Rodzinnego nr 2, kilku prywatnych gabinetów medycznych i firm oraz Straży Miejskiej.

Przychodnia Lekarza Rodzinnego

Prywatny Gabinet Lekarski – Jan Banasiuk

Powstał w miejscu działającej tu od lat 60. dla pracowników i emerytów Zakładów Chemicznych przychodnia zakładowa Specjalistycznego Zespołu Opieki Zdrowotnej przy Zakładach H. Cegielski. Zespołowi podlegała też przychodnia zakładowa przy lubońskich Zakładach Ziemniaczanych. Podczas urlopów placówki przyjmowały pacjentów zamiennie. W czasach rozkwitu „Fosforów” przychodnia pracowała na 3 zmiany, zatrudniając lekarza przemysłowego i specjalistów. Od początku lat 90. przedpołudniami działała jako zakładowa, a w godzinach popołudniowych jako prywatny gabinet lekarski. Od 1.01.1999 r. funkcjonuje jako Przychodnia Lekarza Rodzinnego.

Pracuje tu lekarz (kierownik przychodni lek. med. Jan Banasiuk) i 2 pielęgniarki. Przyjmuje ok. 1 500 pacjentów.

Dawna przychodnia dla pracowników Zakładów Chemicznych. Dziś trzecia w Luboniu Przychodnia Lekarza Rodzinnego

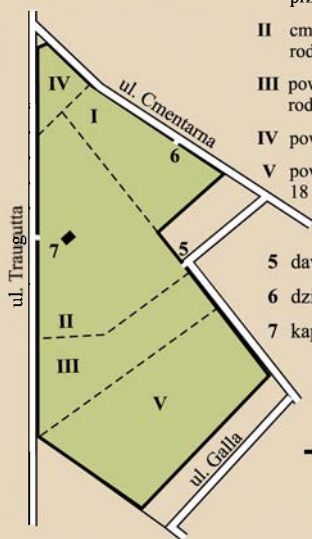
Nieistniejąca przychodnia kolejowa u zbiegu ul. Dworcowej z Okrzei

Do 2001 r. działała w Luboniu **Rejonowo-Zakładowa Przychodnia Lekarska PKP**; zlikwidowana w ramach reorganizacji służby zdrowia. Początkowo funkcjonowała w poniemieckiej willi przy placu Wolności, w 1972 r. przeniesiono ją na ul. Dworcową 6. Służyła kolejarzom i ich rodzinom z Lubonia, Puszczykowa, Wir i Świerczewa, obejmując kompleksową opieką nawet do 2300 osób. Mimo otwarcia się również na pacjentów spoza kolei, ich liczba z upływem lat malała.

Lubońskie cmentarze

Cmentarz żabikowski

Cmentarz parafii św. Barbary w Luboniu – Żabikowie. Założony w 1928 r. jako dar (1,5 ha ziemi) rodziny Andrzeja Mizerki i jego następców na rzecz społeczności żabikowskiej. Od 1935 r. użytkowany wspólnie z parafią św. Jana Bosko. Pełni funkcję cmentarza komunalnego dla miasta Luboń. W 1945 r. powiększony o przyległy cmentarz ewangelicki. Dalsze rozszerzenia terenu to w 1990 r. kolejny dar rodziny Mizerków (5 400 m²). W 2002 r. władze miasta na kolejne poszerzenie nekropolii załatwiają od autostrady klin pomiędzy ul. Cmentarną i Traugutta. Ostatnie docelowe powiększenie cmentarza od strony ul. Galla o 1,8 ha nastąpiło w sierpniu 2004 r. w ramach bezgotówkowej wymiany gruntów pomiędzy parafią św. Barbary a właścicielami – rodziną Mizerków. Ostateczna powierzchnia cmentarza – ok. 4,5 ha.

- I dawny cmentarz ewangelicki (1908 - 1945) przyłączony po 1945 r. do katolickiego
  - II cmentarz katolicki założony w 1928 r. - dar rodziny Mizerków, o pow. 15 000 m²
  - III powiększenie cmentarza w 1990 r. - dar rodziny Mizerków, o pow. 5 400 m²
  - IV powiększenie cmentarza w 2002 r.
  - V powiększenie cmentarza w sierpniu 2004 r. 18 000 m²
  - 5 dawna brama na cmentarz katolicki
  - 6 dzisiejsza brama na cmentarz katolicki
  - 7 kaplica cmentarna
- granice cmentarza parafii św. Barbary we wrześniu 2004 r.

Dawny cmentarz ewangelicki funkcjonował w latach 1908-1945, powstał w ramach budowy osady niemieckiej na początku XX w. Po II wojnie światowej przyłączony do cmentarza żabikowskiego. Po cmentarzu tym pozostało niewiele mogił. Jedną z nich jest grób Blühmera, który prowadził aptekę na rynku w Żabikowie.

Cmentarz wirowski

Cmentarz parafii św. Floriana w Wirach, do której należał niegdyś obszar dzisiejszego miasta Luboń, założony został w 1845 r., chowano więc tam osoby z Żabikowa, Lubonia i Lasku. Jest najstarszym cmentarzem w okolicy, obecnie o powierzchni ok. 1 ha. Z cmentarza tego korzysta do dziś lubońska parafia św. Maksymiliana Kolbego z Lasku.

Jeden z najstarszych grobów lubońskich na cmentarzu w Wirach – Jakuba Chudzieckiego (1856-1913), gospodarza z Lubonia, patriotę, społecznika. Jedną z ulic naszego miasta nosi jego imię.

Cmentarz komunalny

Cmentarz komunalny Lubonia, przy ul. Armii Poznań z budowaną właśnie kaplicą. W tle dawna drożdżownia. Decyzja o takiej lokalizacji zapadła uchwałą Rady Miasta w styczniu 2002 r., prace rozpoczęto w sierpniu 2004 r. Docelowo zajmować będzie ok. 2 ha z kaplicą, parkingami

i całą infrastrukturą. Ze względu na zabudowane otoczenie i bliskość rzeki Warty – bez możliwości poszerzenia w przyszłości. Znajdować się tu będzie około 1700 grobów.

Kaplica nowego cmentarza o powierzchni 135 m² korespondować będzie architekturą z zabytkowymi budynkami przy ul. Kolonia PZNF i Zakładów Ziemiaczanych.

Fundamenty kaplicy z widokiem na drożdżownię

Cmentarz dębicki

Cmentarz parafii św. Trójcy w Poznaniu – Dębca. Założony został w 1924 r. przez ks. Karola Seichtera – proboszcza wirowskiego, na obszarze 2,0 ha. Do 1939 r. chowano tu także zmarłych ze wsi Luboń i Żabikowo. W czasie wojny wypełniono go ekshumowanymi zwłokami z likwidowanych cmentarzy poznańskich. Znalazł się tu grób Józefa Rivoliego – leśnika, wykładowcy Szkoły Haliny w Żabikowie, dr. hc Uniwersytetu Poznańskiego.

Stary cmentarz na Dębcu. W oddali widoczny kościół pw. św. Jana Bosko

LEGENDA

- cmentarze
- poradnie lekarza rodzinnego
- pogotowie ratunkowe

Przychodnia Lekarza Rodzinnego nr 1
ul. Okrzei 65, tel. 813-03-62

Przychodnia Lekarza Rodzinnego nr 2
ul. Poniatońskiego 20, tel. 810-48-31

Przychodnia Lekarza Rodzinnego
ul. R. Maya 1a, tel. 813-02-51 w. 232

Stacja Pogotowia Ratunkowego
ul. Pułaskiego 15, tel. 813-09-99

Wydawca: Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe „Forum Lubońskie”, Opracowanie: Piotr Paweł Ruszkowski, Hanna Siatka, Stanisław Malepszak.

WIĘSCI
LUBOŃSKIE

Czyli, co każdy lubonianin o swoim mieście wiedzieć powinien

Zbiór podstawowych informacji w odcinkach, publikowanych z okazji 50. rocznicy praw miejskich.

ZASŁUŻENI DLA MIASTA LUBOŃ

Medal ZASŁUŻONY DLA MIASTA LUBONIA oraz tytuł HONOROWY OBYWATEL MIASTA ustanowiła pierwsza władza samorządowa Lubonia we wrześniu 1993 r. Pięć miesięcy później przyjęto wzór graficzny i regulamin nadawania tych lokalnych wyróżnień. Pierwszy medal przyznano w 1997 r. Do tej pory otrzymało go 11 osób, w tym dwie pośmiertnie, oraz 5 instytucji. (Poniżej przedstawiamy sylwetki zasłużonych, wg kolejności nadania odznaczenia przez Radę Miasta Luboń). Tytułu HONOROWY OBYWATEL MIASTA, jak dotąd, nie nadano.

Medal z brązu o średnicy 62 mm i grubości 3 mm, na którym przedstawiono umieszczony obwodowo napis: ZASŁUŻONY DLA MIASTA LUBONIA, a na rewersie widnieje pomnik Siewcy oparty na symetrycznych gałązkach laurowych.

Chór „Bard” (przyznano we wrześniu 1997) – chór damsko-męski powstały w 1935 r. (pierwszym dyrygentem był Gracjan Król). Wielokrotnie wyróżniany uczestnik konkursów i imprez śpiewaczych. Uświetnia wszystkie ważne uroczystości w mieście. (więcej „WL” 06-2000)

Zenon Twardowski (przyznano we wrześniu 1997) - ur. 1926 r. w Poznaniu, od 35 lat prezes Ochotniczej Straży Pożarnej w Luboniu. Obowiązkowy i oddany służbie społeczeństwu. Uhonorowany wieloma odznaczeniami branżowymi, „Strażak Roku Powiatu Poznańskiego”.

Spółdzielnia Mieszkaniowa w Luboniu (przyznano w październiku 1999) – powstała w grudniu 1959 jako Międzyzakładowa Spółdzielnia Mieszkaniowa „Lubonianka”, obecnie część Spółdzielni Mieszkaniowej o zasięgu kilku gmin, zamieszkiwana przez 22% ogółu lubonian. (więcej „WL”-wademekum 03-2004)

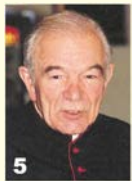

fol. P. Maćkowiak

ks. kanonik Zygmunt Sowiński (przyznano w kwietniu 2001) ur. 1926 r. w Poznaniu, wieloletni proboszcz parafii pw. św. Barbary (1975 - 2001). Podczas jego kadencji doszło do uregulowania spraw własności żabikowskiej świątyni (niegdyś ewangelickiej). (więcej „WL” 05-2001)

ks. kanonik Stefan Patryas (przynano w kwietniu 2001) – ur. 1922 r. w Kaniwie k. Koźmina Wlkp., wieloletni proboszcz parafii pw. św. Jana Bosko (1974 - 1997). W pierwszej dekadzie swej posługi doprowadził do zasadniczej zmiany wystroju kościoła. (więcej „WL” 03-2000)

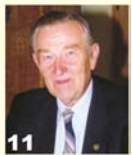
5

WPPZ (przynano w czerwcu 2004) – Wielkopolskie Przedsiębiorstwo Przemysłu Ziemniaczanego SA powstałe z dwóch fabryk przemysłu ziemniaczanego, zbudowanych w 1904 r. Przemysł ten miał duży wpływ na kształtowanie się miejskiego charakteru Lubonia. (więcej „WL” wademekum 05-2004)

8

Eugeniusz Kowalski (przynano w czerwcu 2004) ur. 1936 r. w Poznaniu, lubnianin od 1939 r., budowlaniec. Prezes lubońskiego Oddziału PTTK. Od pół wieku pracuje społecznie. Zajmował się wychowawczo młodzieżą w ZHP, obecnie w PTTK. Jest też współzałożycielem „Wieści Lubońskich” (więcej „WL” 05-1993).

11

OSP (przynano we wrześniu 2004) – Ochotnicza Straż Pożarna w Luboniu powstała w 1928 r. Włączona do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego w 1997 r (do zadań doszło ratownictwo drogowe i ekologiczne). Należy do wyróżniających się jednostek w Polsce, odznaczana wyróżnieniami branżowymi. (więcej „WL” 01-2004)

14

ks. kanonik Stefan Naskręt (przynano w kwietniu 2001) – ur. 1929 r. w Kościanie, mgr filologii klasycznej, wieloletni proboszcz parafii pw. św. M. M. Kolbego w Luboniu - Lasku (1980 - 1999). „Budo w n i c z y parafii” – powszechnie lubiany i szanowany. Dzięki jego staraniom teren, na którym stoi świątynia, stał się własnością parafii.

6

Stanisław Malepszak ur. 1927 r. w Luboniu, dr nauk technicznych, z zamiłowania historyk. Przez 30 lat był projektantem budownictwa przemysłowego. Po wypadku oraz przejściu na emeryturę poświęcił się swojej pasji badacza i historyka. Jest m.in. autorem książek i artykułów historycznych o Luboniu. (więcej „WL” 10-2000)

9

Janina Baumann (przynano w czerwcu 2004) – ur. 1925 r. w Chodzieży, nauczycielka. 42 lata przepracowała w Szkole Podstawowej nr 4 w Luboniu Lasku. Jest pedagogiem z powołania. Za swoją działalność zawodową oraz społeczną wyróżniana wieloma nagrodami. Jest ceniona, podziwiana i bardzo aktywna. (więcej „WL” 04-2002)

12

ks. Teodor Nogala (przynano pośmiertnie we wrześniu 2004) ur. 1909 r. w Radłowie pow. Ostrów, zm. 1973 r., wieloletni proboszcz parafii pw. św. Jana Bosko (1945-1973). Odbudowywał po wojnie świątynię i organizował wspólnoty parafialne w okresie stalinowskim. Pomimo choroby, nie szczędził sił dla dobra Kościoła i Lubonia.

15

Zakłady Chemiczne Luboń Sp. z o.o. (przynano w czerwcu 2004) – Powstały w 1914 r. jako fabryka superfosfatu i kwasu siarkowego. Firma, pomimo uciążliwości, podobnie jak Zakłady Ziemniaczane przyczyniła się do rozwoju nie tylko samego miasta, ale również Wielkopolski. (więcej „WL” wademekum 05-2004)

7

Jerzy Paluszcak (przynano w czerwcu 2004) ur. 1943 r. w Żabikowie, pracownik KOM-LUB-u. Długoletni i zasłużony pracownik miejskich służb komunalnych znany mieszkańcom Lubonia z sumienności, życzliwości. Jego doświadczenie i wiedzę o dotychczasowych rozwiązaniach komunalnych wykorzystują pracownicy Urzędu Miasta. (więcej „WL” 02-2004)

10

ks. Stanisław Streich (przynano pośmiertnie w czerwcu 2004) – ur. 1902 r. w Bydgoszczy. 1933-1935 proboszcz parafii żabikowskiej. Rozpoczął budowę kościoła pw. św. Jana Bosko w Luboniu i został jej pierwszym proboszczem (1935 - 1938). Bestialsko zamordowany 27.02.1938 r. podczas sprawowania mszy dla dzieci. (więcej „WL” 02 i 03-1998)

13

Romuald Klauziński (przynano we wrześniu 2004) ur. 1936 r. w Poznaniu, pediatria, lekarz Przychodni Lekarza Rodzinnego na ul. Okrzei i jej współzałożyciel (jednego z pierwszych niepublicznych zakładów). Wieloletnia (38-lat) służba z zawódzie, najdłużej pracujący lekarz w Luboniu. Szanowany i ceniony przez mieszkańców Lubonia. (więcej „WL” 06-2001)

16

Placówki kulturalne

Biblioteka Miejska w Luboniu
ul. Żabikowska 42
tel.(061)8130-972
www.biblub.com
e-mail: biblioteka@biblub.com

Powstała w 1946 r. jako Biblioteka Gminna w Luboniu. Po latach zniszczeń wojennych zbiory na jej potrzeby gromadził pan Ranke –

Szkoły nr 2. W 1952 r. należały do niej 3 punkty biblioteczne: przy SP 1 i 3 oraz w prywatnym mieszkaniu w Lasku, prowadzone społecznie przez 3 osoby. Bibliotekarka raz w tygodniu dowoziła tam książki na rowerze. W 1960 r., w miejsce punktu bibliotecznego przy SP 1, powstała w Klubie Rolnika przy pl.

Wolności (w kabinie projekcyjnej po kinie „Znicz”) pierwsza filia. Od 1967 r. w świetlicy SP 2 pod patronatem kierownika tej szkoły – Mariana Różyckiego – działało należące do najprężniejszych w powiecie Koło Przyjaciół Biblioteki, które zapoczątkowało działalność kulturalno-oświatową

od. str. 32 ➔

rok	liczba książek	ilość czytelników
1946	ok. 2000	brak danych
lata 50.	ok. 3000	ok. 500
lata 70.	ok. 34000	ok. 2000
1982	ok. 42000	ok. 3500
2003	71954	4659

społecznik, pedagog i nauczyciel. Początkowo placówka zajmowała jedno pomieszczenie w budynku gminnym obok

Ośrodek Kultury

ul. Jana III Sobieskiego 97, tel. 813-00-72

Dzisiejszy Ośrodek Kultury w Luboniu stanowią dwie placówki:

Budynek przy ul. Armii Poznań 51a („Pod Kominem”) – powstał w 1964 r. jako dom kultury Zakładów Ziemniaczanych. Przedtem stała w tym miejscu drewniana świetlica i muszla koncertowa, gdzie odbywały się m.in. dożynki i występy chórów. Placówką kierowały Związki Zawodowe. W świetlicy, pełniącej również funkcję kina („Wrzos”), działała kółka zainteresowań, odbywały się próby zespołu „Ton” i chóru „Bard”. Na piętrze funkcjonowała biblioteka, a od r. 1969, przez 2 lata, również kawiarnia. Odbywały się tu w latach 1964-75 spotkania Dyskusyjnego Klubu Filmowego „Luboziem”. W latach 80. gmach został przekazany miastu i przyjął nazwę Lubońskiego Ośrodka Kultury (LOK).

Innym miejscem gdzie w pobliżu odbywały się imprezy kulturalne na wolnym powietrzu był plac przy pomniku Siewcy, popularnie zwany „Pod allachem”.

Budynek przy ul. Jana III Sobieskiego 97 – wybudowany przy współudziale rolników z Lasku i od

Koncert w nieistniejącej dziś muszli, początek lat 50.

październiku 1988 r. funkcjonował jako Dom Rolnika. W 1991 r. LOK i Dom Rolnika połączono, tworząc Ośrodek Kultury w Luboniu z siedzibą przy ul. Sobieskiego 97.

Budynek przy ul. Armii Poznań nie jest dziś w pełni

wykorzystany. Odbywają się tu jedynie spotkania grupy AA i Związku Hodowców Gołębi oraz działa filia Biblioteki Miejskiej. Sala służy sporadycznie na imprezy kulturalno-rozrywkowe. Stałe zajęcia dla dzieci, młodzieży i dla dorosłych oferuje budynek przy ul. Sobieskiego. Działa tu również dziecięcy zespół „Słoneczna Pięciolinia”, Zespół Flażoletowy im. Św. Patryka,

Olimpijska Szkoła Tańca i Dobrych Manier. Odbywają tu swoje próby lubońskie zespoły młodzieżowe: „Over the Edge”, „Nequam” i „Cambrell”.

Ośrodek Kultury skupia wokół siebie liczne stowarzyszenia i organizacje, nad którymi sprawuje opiekę: Chór „Bard”, zespół muzyczny „Ton”, Lubońskie Stowarzyszenie Historyczne, Stowarzyszenie Speleologii i Archeologii Podwodnej, Klub AA, Koło Gospodyń, Związek Hodowców Gołębi, sekcję brydżową. Przy Ośrodku powstało również centrum współpracy z zagranicą „Luboń bez Granic”.

Kino „Wrzos”

Działo w latach 1964-77 w domu kultury Zakładów Ziemniaczanych (dziś Ośrodek Kultury przy ul. Armii Poznań). Otwarte projekcje filmów odbywały się we wtorki, czwartki i niedziele, w pozostałe dni sala pełniła rolę świetlicy. Zyski z działalności kina przeznaczano na cele Związków Zawodowych, które kierowały domem kultury. Kierownikiem kina był pracownik ZZ – Stanisław Nowicki (mieszkaniec Poznania), resztę obsady stanowiło 2 operatorów i 2 bileterki (lubonianie).

Obiekt przy ul. Sobieskiego 97 (Dom Rolnika)

biblioteki. W 1970 w SP 4 powstała druga filia, przeniesiona w 1979 r. do pomieszczeń byłej biblioteki Zakładów Ziemniaczanych.

Do 1972 placówka centralna mieściła się w budynku obecnej straży pożarnej, zajmując jedno pomieszczenie. W 1972 przeniosła się do nowego lokalu w budynku administracyjnym Spółdzielni Mieszkaniowej przy ul. Żabikowskiej. Z powodu trudnych warunków lokalowych (22 m²) dysponowała tylko 1 egz. z danego tytułu. Działalność kulturalno-oświatowa była znikoma. 14.12.1982 r. uroczyście otwarto obecny budynek

Muzeum Martyrologiczne w Żabikowie
ul. Niezłomnych 2, tel. 813-06-81
www.zabikowo.home.pl

Powstało w 1979 r. Prace przygotowawcze od 1976 r. prowadził Andrzej Beryt – od początku – dyrektor placówki. Muzeum opiekuje się obiektami po byłych obozach hitlerowskich: dwóch obozach pracy przymusowej dla Żydów (1941-45) oraz gestapowskim

o b o z i e
k a r n o -
ś l e d c y m
p r z e n i e s i o -

Siedziba muzeum mieści w powstałym podczas II wojny światowej baraku administracyjnym byłego obozu hitlerowskiego w Żabikowie, od wojny do końca lat 70. zamieszkiwanym. W 2000 r. rozpoczęto rozbudowę muzeum. Powstał łącznik i budynek, który stanął na fundamentach willi komendanta obozu.

Z tyłu, w zieleni – teren byłego obozu właściwego.

biblioteki przy ul. Żabikowskiej (powierzchnia 470 m²) W 1985 w Zakładach Chemicznych uruchomiono Filię nr 3, a w 1988 w Domu Rolnika – Filię nr 4 (działają do dziś).

W latach 90. Biblioteka Miejska otrzymuje status placówki samorządowej. Jest wielofunkcyjną placówką kultury, która oprócz codziennej obsługi czytelnika, prowadzi kursy nauki języków obcych, warsztaty plastyczne, imprezy literackie, teatralne i artystyczne, skupiając grono wrażliwych odbiorców kultury. Jest obecnie liczącym się w regionie animatorem życia kulturalnego.

nym w 1943 po likwidacji Fortu VII w Poznaniu.

Placówka dysponuje ok. 3 tys. eksponatów, w tym 2,5 tys. to negatywy zdjęć. Gromadzi ok. 5 tys. publikacji związanych z obozami w Żabikowie. Jest członkiem Międzynarodowej Rady Muzeów (ICOM) i powołanego w Barcelonie Międzynarodowego Komitetu Muzeów Pamięci Ofiar Zbrodni przeciw Ludzkości (IC MEMO); współpracuje z Główną Komisją Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu - Instytutem Pamięci Narodowej oraz Instytutem Zachodnim w Poznaniu.

Kustoszem muzeum jest dr Anna Ziółkowska; placówka zatrudnia 7 osób.

Do lat 70. w Luboniu działały 2 kina: przy ul. Armii Poznań i pl. Wolności.

Kino „Znicz”

Powstało 2 lub 3 lata po II wojnie w budynku przy placu Wolności (dziś pl. E. Bojanowskiego) należącym do Pawła Bednorza – właściciela okolicznego terenu i pierwszej linii autobusowej do Lubonia. Przed wojną działała tu restauracja, a w dużej sali, w głębi budynku, urządzano zabawy taneczne, np. wенты kościelne. To w niej uruchomiono później kino. (Przedtem mieszkańcy korzystali z kina objazdowego na podwórzu Szkoły nr 1.) Obok kina (teren w głębi ul. Kołłątaja zajęty dziś przez pawilony handlowe) władze miasta wybudowały muszlę koncertową, gdzie odbywały się występy lubońskich kapel

i zabawy dla mieszkańców. Kino działało do lat 70. Potem powstał tu Klub Rolnika i biblioteka, którą prowadziła Felicia Woszczalska.

Osiedlowy Dom Kultury „Od Ósmej do Ósmej”

Działał od 18.11.1989 do 22.08.1991 w zaadaptowanym baraku zaplecza budowy osiedla SM „Lubonianka” przy obecnej ul. Sikorskiego. Miał charakter otwarty dla wszystkich mieszkańców Lubonia. Prowadzili go pracownicy spółdzielni: Janusz Jopek (kierownik) oraz Mariola Tykiewicz i Mirella Szymczak. Był siedzibą 6 organizacji społecznych i politycznych. Odbywały się tu zajęcia w kółkach zainteresowań, tenisa stołowego i brydża, a w 1989 r. również spotkania Samorządowego Komitetu Obywatelskiego. Jako obiekt tymczasowy budynek nie spełniał wymogów bezpieczeństwa i, uchwałą Rady Nadzorczej spółdzielni, został rozebrany, a klub zlikwidowano. Dziś w tym miejscu stoi nowy blok przy ul. Sikorskiego 32.

Czyli, co każdy lubonianin o swoim mieście wiedzieć powinien

Zbiór podstawowych informacji w odcinkach, publikowanych z okazji 50. rocznicy praw miejskich.

Stowarzyszenia, kluby i organizacje społeczne działające w Luboniu teraz i w przeszłości

Podjmując się zadania przedstawienia w encyklopedycznej formie wszystkich zorganizowanych grup, zwróciliśmy się po informacje ze specjalną ankietą, do bezpośrednio zainteresowanych. Wiadomości o organizacjach już nieistniejących czerpaliśmy z publikacji, archiwów lub wywiadów z tymi, którzy w nich działali.

Jeżeli jest w Luboniu stowarzyszenie, klub, fundacja itd., do której nie dotarła nasza ankieta, lub jeżeli w trakcie lektury, uznacie Państwo, że posiadacie informacje, dokumenty itd., o które warto by uzupełnić zawartą w „Wadmekum” lub „Wieściach Lubońskich” wiedzę, prosimy o kontakt z redakcją.

Ilość organizacji działających w Luboniu, Żabikowie i Lasku jest tak duża, że zmuszeni jesteśmy blok ten podzielić na kilka odcinków. Rozpoczynamy od chórów i organizacji zajmujących się historią oraz kulturą.

KOŁO ŚPIEWACZE IM. PADEREWSKIEGO – powstało w 1921 r. w Żabikowie, liczyło ponad 50 członków. Próby chóru odbywały się w SP 1. Pierwszym dyrygentem był prawdopodobnie p. Romanowski, później nauczyciel Boczoń. Składki miesięczne pod koniec lat 30. wynosiły 35 gr. Prężnie działało do wojny. Po 1945 r. historia chóru jest nieznana. Koło śpiewacze posiadało sztandar przekazany w 1993 r. do Sali Historii Miasta przez Tadeusza Wasilewskiego. (więcej „WL” 11-1998)

TON – zespół muzyczny przy Ośrodku Kultury założony w 1929 r. przez Walentego i Edwarda Szymańskich oraz Tadeusza Łaszyka. Siedziba – Ośrodek Kultury przy ul. Armii Poznań 51 a. Najważniejszym celem jest dostarczanie rozrywki. Liczba członków – 8. Prezes – Ryszard Talaga (od kwietnia 2004 r. zastąpił śp. Bolesława Kosińskiego). Pierwszym dyrygentem był Marian Rożek, obecnie funkcję tę pełni Jerzy Zgrzeba. Od 1945 r. zespół funkcjonował przy Zakładach Ziemińskich, a od 1980 r. – w Klubie Seniora przy Ośrodku Kultury. W czasach stalinowskich działał bez nazwy, kierownikiem był Marian Rożek, który jednocześnie dyrygował chórem „Bard”. Oba te zespoły uświetniały wówczas wszystkie uroczystości i imprezy organizowane przez zakłady oraz terenowe organy władzy. (więcej „WL” 11-1998)

Ton z lat 50. XX w.

HARMONIA – chór mieszany, powstał w 1934 r. w Lasku prawdopodobnie założony przez Bolesława Romanowskiego, który prowadził już chór w Żabikowie. Próby odbywały się w SP4. Składki miesięczne wynosiły 25 gr. Chór posiadał sztandar. W 1936 r. wystąpił w Polskim Radio. Początek wojny był kresem działalności chóru Harmonia z Lasku. (więcej „WL” 05-2001)

BARD – chór założony w 1935 r. z inicjatywy Stanisława Skrzypczaka – wójta gminy Luboń. Siedziba – ul. Armii Poznań 49 b (w budynku Zakładów Ziemniaczanych). Status organizacji: chór przy Ośrodku Kultury zarejestrowany w Polskim Związku Chórów i Orkiestr (PZChO); Najważniejsze cele: upowszechnianie kultury

Bard obecnie

śpiewaczej; liczba członków 45; wysokość składki 12 zł rocznie odprowadzana do PZChO „Macierz”. Prezesem od 1991 r. jest Melania Roszyk, a dyrygentem od 2002 r. Arkadiusz Klimczak.

Przed wojną chór występował w Polskim Radio w Poznaniu. W okresie powojennym do 1971 r. na terenie Polski, 1975 i 1976 na Centralnych Dożynkach, 1985 koncerty w Austrii, 1986 i 1988 w Czechosłowacji, 1987 Związku Radzieckim (Moskwa). Uczestnictwo w wielu regionalnych imprezach m.in. w pierwszym Integracyjnym Zjeździe Chórów Województwa Wielkopolskiego (Jarocin 2002 r.).

Osiągnięcia i nagrody: 1984 – nagroda „Trybuny Ludu”, 1985 – nagroda Województwa i Miasta Poznania, „Złota Odznaka Polskiego Związku Chórów i Orkiestr”, 1993 – „Srebrna Maska Orfeusza”, 1997 – medal „Zasłużony dla Miasta Lubonia”.

Wśród imprez organizowanych przez „Bard” znajdują się: „Lubońskie Dni Pieśni i Muzyki im. F. Zgrzeby” (1997 i 1999 r.) oraz od 2000 r. wspólnie z TMML „Powiatowe Przeglądy Chórów”. Najdłużej dyrygentem był Feliks Zgrzeba (40 lat). Chór działał początkowo pod patronatem Zakładów Ziemniaczanych, później Urzędu Miasta, a obecnie Ośrodka Kultury. Jedyń z dawnych chórów, który istnieje do dziś. (więcej „WL” 05-1995)

Logo chóru z kroniki, która uzupełniana jest od 1935 r.

LUTNIA – chór mieszany, powstał w maju 1945 r., z inicjatywy Stanisława Kujawy, Edmunda Kaczmarka, Stanisława Stefaniaka (wszyscy z Czajkowa – ul. Polnej w Luboniu). Pierwszym prezesem był St. Stefaniak, później St. Kujawa a skarbnikiem – E. Kaczmarek. Funkcję dyrygenta od początku do końca działalności (1949 r.) pełnił Edmund Schmidt. Próby odbywały się 2 razy w tygodniu, w domu państwa Poprawków na ul. Laskowskiej, w zaadaptowanym na ten cel pomieszczeniu. W chorze śpiewało do 120 osób – głównie młodzież z Czajkowa, Łęczycy i Wir. W 1946 r. na „Święcie Pieśni” w Słeszewie „Lutnia” zajęła I miejsce a w nagrodę otrzymała obraz przechodni (patrz zdjęcie). W kolejnych latach obraz trafił trzykrotnie do chóru „Bard” i tam jest do dziś. Lutnia brała udział w lokalnych imprezach, np. dożynkach.

Obraz przedstawiający Stanisława Moniuszkę w roli dyrygenta jako nagroda przechodnia. W 1946 r. zdobyta przez Lutnię

Sztandar Chóru Robotniczego

ROBOTNICZY CHÓR FABRYKI LUBOŃ – Wronki, powstał w 1947 r., działał przy Związkach Zawodowych Zakładów Ziemniaczanych w Luboniu. W latach 50. połączył się z chórem „Bard”.

AMATORSKI ZESPÓŁ ESTRADOWY ZPZ – w ramach łączenia miasta ze wsią w latach 50. XX w., wraz z ekipami pracowników do pomocy w pracach polowych, z Lubonia wyjeżdżały też zespoły artystyczne. Na zdjęciu zespół estradowy podczas dożynek.

Rok 1978

ANPIRO – zespół muzyczno-wokalny powstały w 1978 r. z inicjatywy Zbigniewa Jankowskiego (dyrektora SP 1) i R. Sachanowicza – nauczyciela muzyki. W 1979 r. działała 4-osobowa Dziewczęca Grupa Wokalna. Pierwszym kierownikiem był R. Sachanowicz a następnie Andrzej Sznajder, w zespole – od początku. Do 1985 zespół był pod opieką SP 1, potem istniał samodzielnie. Posiadał I kategorię estradową (1981 r.). Występował na Dniach Lubonia, okazjonalnych imprezach, współpracował z: Klubem Country w Lubniu, klubem kultury osiedla „Luboniana”, Lubońskim Ośrodkiem Kultury oraz obsługiwał wesela i zabawy. Od 2001 r. zespół w okrojonym składzie działa pod nazwą Trio-Hit. (więcej „WL” 11-1998)

CANTICORUM – chór mieszany powstały w 1992 r. dyrygowany przez Jarosława Krenza. Średnia wieku członków wynosiła 40 lat. Próby odbywały się w SP 2. Wykonywał utwory poważne i rozrywkowe. Dziś nie istnieje.

PIANO– FORTE – wokalny zespół mieszany powstały przy Gimnazjum nr 2, ul. Kołłątaja 1 we wrześniu 2001 r. z inicjatywy Doroty Muchy (nauczycielki i dyrygenta). Liczba członków – 30.

Najważniejsze cele: rozwijanie zainteresowań i uzdolnień młodzieży; reprezentowanie środowiska. Udział w: koncertach Młodzieżowe Spotkania Europejskie (filharmonia poznańska), festynie „Dni Pyrlandii” w Poznaniu, Powiatowych Przeglądach Chórów, Wojewódzkim Przeglądzie Kolęd i Pastoralek, Finale Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy, XIII Wielkopolskim Przeglądzie Piosenki Religijnej „ŚREMSONG – 2004”.

Piano – Forte wykonuje pieśni patriotyczne, religijne, melodie popularne oraz muzykę dawną. Bierze udział w życiu szkoły i miasta.

Władze Stowarzyszenia:
od lewej: T. Skrok, A. Przybylski, P. Maćkowiak,
M. Suchowiak, J. Skrzypczak, B. Pietrzak

TOWARZYSTWO MIŁOŚNIKÓW MIASTA LUBONIA – założone w 1986 r. przez Antoniego Przybylskiego, do dziś prezesa tej organizacji; zarejestrowane w Urzędzie Miasta w 1988 r.; obecnie stara się o wpis do KRS. Siedziba: Ośrodek Kultury w Lubniu, ul. Sobieskiego 97. Liczba członków – 105. W skład TMML wchodzi sekcja historyczna (20 członków) i żeglarska (25). Składki – nie pobierane.

Najważniejsze cele: pobudzanie inicjatyw społecznych; organizacja letniego i zimowego wypoczynku młodzieży; szeroko pojęta działalność kulturalna i społeczna; promocja regionu i ochrona jego dziedzictwa kulturowego oraz przyrodniczego; szerzenie i pogłębianie wiedzy o Lubniu i okolicy; oddziaływanie na społeczeństwo w duchu patriotyzmu i umiłowania miasta.

Osiągnięcia i nagrody: medal ks. Malinowskiego przyznany przez Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Komornickiej, wyróżnienie Starosty Poznańskiego w konkursie ogólnopolskim „Małe Ojczyzny”; wyróżnienie Prezesa Rady Ministrów za najlepszą inicjatywę obywatelską, 2003 r. – wyróżnienie przyznane przez Wielkopolskie Towarzystwo Kulturalne za działalność zbieżną z misją i programem WTK.

Imprezy organizowane w Lubniu przez TMML to: Przegląd Twórczości Nieprofesjonalnej (od 2001 r.), Powiatowy Przegląd Chórów (od 2000 r.), „Wakacyjny Piknik z Czworonożnym Przyjacielem”, „Święto Pieczonego Ziemiaka”, „Sąsiedzka Biesiada 3 gmin: Puszczykowa, Komornik i Lubonia”, sprowadzenie do Lubonia Betlejemskiego Świata Pokoju. Towarzystwo uczestniczy w wielu krajowych konferencjach i sympozjach.

SOWA – STOWARZYSZENIE SPELEOLOGII I ARCHEOLOGII OGÓLNOWOJSKOWEJ

– powstało w kwietniu 1995 r., zarejestrowane w sądzie. Skupia kilkanaście osób. Celem działania była penetracja miejsc związanych z uzbrojeniem i II wojną światową, zbieranie militariów oraz ochrona architektury obronnej. Jednym z największych sukcesów było odkrycie dokumentacji dotyczącej działalności niemieckiej fabryki zbrojeniowej w Zasiokach oraz zlokalizowanie kilkuset obiektów w Polsce związanych z przemysłem zbrojeniowym. (więcej „WL” 11-1995)

Sala w Ośrodku Kultury przy ul. Armii Poznań 51 a ze zbiorami LSH i Eksplozura

LUBOŃSKIE STOWARZYSZENIE HISTORYCZNE

założone w 1997 r. przez Ryszarda Jaruszkiewicza, Benona Mateckiego i Bogdana Leonarczyka. Siedziba: Ośrodek Kultury w Luboniu, ul. Armii Poznań 51 a. Od 2004 r. stowarzyszenie zarejestrowane w KRS. Liczba członków 20. Wysokość składki rocznej 24 zł.

Najważniejsze cele: zbieranie pamiątek i archiwaliów o znaczeniu historycznym z przeszłości Lubonia, regionu i kraju; współpraca ze szkołami i organizacjami miasta oraz okolic; organizowanie wystaw tematycznych i prelekcji; propagowanie zainteresowań historią. Pierwszym prezesem był Ryszard Jaruszkiewicz, od 2004 r. – Bogdan Leonarczyk.

Stowarzyszenie przekazało herb z folwarku hr. Augusta Cieszkowskiego Szkole Podstawowej nr 2.

EKSPLOZURA

Stowarzyszenie
Eksploracji
i Archeologii
Podwodnej powstałe w 1999 r.
z inicjatywy

Zbigniewa i Andrzeja Zimnych oraz Marka Piekary. Organizacja poznańska działająca przy Ośrodku Kultury w Luboniu wspólnie z Lubońskim Stowarzyszeniem Historycznym. Liczba członków – 28. Wysokość składki – brak danych.

Najważniejsze cele: działania w zakresie archeologii podwodnej; konserwacja, ochrona i rekonstrukcja przedmiotów wydobytych z akwenów; organizacja pokazów i wystaw.

Prezesem od początku jest Zbigniew Zimny.

Stowarzyszenie organizuje m.in. spływ pletwonurków rzeką Obrą, wystawy tematyczne oraz obozy szkoleniowo-poszukiwawcze w obszarze Wału Pomorskiego.

Wydawca: Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe „Forum Lubońskie”, Opracowanie: Hanna Siatka, Piotr Paweł Ruszkowski, Ryszard Jaruszkiewicz, Stanisław Malepszak.

WIĘŚCI
LUBOŃSKIE

Czyli, co każdy lubonianin o swoim mieście wiedzieć powinien

Zbiór podstawowych informacji w odcinkach, publikowanych z okazji 50. rocznicy praw miejskich.

Stowarzyszenia, kluby i organizacje społeczne działające w Luboniu teraz i w przeszłości cd.

Według sprawozdania z 1909 r. skupiało 16 członków.

CHÓR PARAFIALNY PRZY KOŚCIELE PW. ŚW. BARBARY powstały 2001 r. z inicjatywy młodych parafianek. Chór mieszany (jeden głos męski). Siedziba – salka parafialna przy kościele. Skupia 15 członków; Najważniejsze cele: szerzenie idei śpiewu zespołowego wśród parafian; wzbogacanie śpiewem uroczystości kościelnych. Dyrygent – Radosław Jastak, od 2002 r. zastąpił ks. kan. Janusza Szajkowskiego. Chór pracuje m.in. nad repertuarem wielogłosowym z zakresu śpiewów psalmicznych, „Teize”, kanonów, pieśni a także „Negro Spiritual”.

ZNAK – zespół muzyczny stworzony w czerwcu 2002 r. przez studentów i licealistów przy parafii pw. św. Jana Bosko z inicjatywy Wojciecha Ruszkowskiego. Wykonuje tradycyjne pieśni religijne oraz rockową muzykę chrześcijańską (również własnego autorstwa).

Występuje w wielkopolskich parafiach, co niedzielę gra na mszy św. dla młodzieży, 19.09 2004 – pierwszy koncert publiczny na wolnym powietrzu. (więcej „WL” 10-2003)

CAMBREL (ang. Hak) – zespół muzyczny new metal, z siedzibą w Ośrodku Kultury, przy ul. Armii Poznań. Powstał

latem 2001 r.; od 2003 – pełny 6-osobowy skład; I koncert – Juwenalia w poznańskim klubie „Eskulap” w 2004 r.

OVER THE EDGE (ang. „Nad Krawędzią”) – zespół muzyczny wykonujący metel core, założony 10.10.2001 r. przez uczniów Gimnazjum nr 2 w Luboniu. Siedziba – Ośrodek Kultury przy ul. Sobieskiego 97. Nagrali płytę, występują w klubach i na festiwalach organizowanych przez internetową scenę Emo-Terror (m.in. Grudziądz, Ostróda, Piła, Kwidziń, Złotów). (więcej „WL” 04-2002)

ORKIESTRA FLĄŻOLETOWA IM. ŚW. PATRYKA powstała we wrześniu 2002 r. przy Ośrodku Kultury na ul. Sobieskiego 97 z inicjatywy Krzysztofa Brycha (kierownika i opiekuna zespołu) oraz dyrektora Ośrodka Kultury Reginy Górniaczyk. Liczba członków 24. Składki - nie pobierane.

Najważniejsze cele: propagowanie muzyki oraz łatwych form jej nauczania wśród dzieci i młodzieży.

Występy m.in. podczas otwarcia autostrady, obchodów 50-lecia miasta. Orkiestra corocznie uczestniczy w spotkaniach „Śladami Trzech Króli” w poznańskiej katedrze. Była dwukrotnie we Francji (2003 i 2004 r.).

TOWARZYSTWO CZYTELNI LUDOWYCH w Żabikowie powstało ok. 1911 r. w ramach działającej w zaborze pruskim organizacji oświatowej, założonej w 1880 r., w miejsce zlikwidowanego przez rząd pruski Towarzystwa Oświaty Ludowej (1872-1880). Żabikowska czytelnia ludowa funkcjonowała do czasów Polski niepodległej do 1919 r. Jednym z założycieli i osobą, która przechowywała w swym domu, na ul. Żabikowskiej zbiór książek (w miejscu, gdzie dziś znajduje się Biblioteka Miejska), był Walenty Szymkowiak. Towarzystwo posiadało własną pieczęć. Prowadziło rejestr wypożyczeń. Urządzano wieczornice rocznicowe i wystawiano przedstawienia teatralne.

Telegram o charakterze patriotycznym TCL

Pieczęć

TOWARZYSTWO LITERACKO-ROLNICZE

samorządowa organizacja szkolna, powstała w 1871 r. wśród uczniów Szkoły Rolniczej im. Haliny w Żabikowie – w 80. rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 Maja. Liczyło 183 członków czynnych i 9 honorowych.

W soboty odbywały się posiedzenia, na których odczytywano referaty o treści rolniczej, społecznej, historycznej lub literackiej.

W pracach Towarzystwa czynny udział brali nauczyciele, a kuratorem był dyrektor szkoły. Rocznie założenia Towarzystwa obchodzono bardzo uroczystie, łącząc zabawę ze składką na cele oświaty ludowej. Patriotyczny charakter miała uroczystość, która odbyła się w sierpniu 1872 r. Na członka honorowego przyjęto wówczas znanego powstańca styczniowego i zasłużonego patriotę – Jana Działyńskiego. Towarzystwo posiadało oryginalną pieczęć, na której, oprócz pełnej jego nazwy, widniały: grabie, kosa, sowa i roślina.

List do Celichowskiego na oryginalnym listowniku z Żabikowa

TOWARZYSTWO BRATNIEJ POMOCY – druga założona w Szkole im. Haliny organizacja. Powstała w czerwcu 1871 r., z czasem przekształcona w Towarzystwo Pożyczkowe. Jej celem było udzielanie pomocy niezamożnym studiującym kolegom pomocy w formie pożyczek i stypendiów. Uczono też w ten sposób solidarności i przemyslanego gospodarowania posiadanymi funduszami oraz racjonalnego oszczędzania. W czwartym roku istnienia towarzystwo posiadało 1 104 talary dochodu. Dla trzech stypendystów wydało 980 talarów.

STOWARZYSZENIE KULTURALNE IM. PRAKSEDY LEMAŃSKIEJ o charakterze zwykłym powstało na przełomie 1994-95 r. przy Ośrodku Kultury w Luboniu, z inicjatywy ówczesnego dyr. Tomasza Pawłowskiego. Posiadało strukturę niejawną, zajmowało się sprawami społecznymi i pomocą w zakupie sprzętu medycznego. Od września 1996 r., przez ponad rok wydawało miesięcznik społeczno-katolicki „Z życia miasta i regionu Luboń”. Zaprzestało działalności w Luboniu ok. 1998 r. (więcej „WL” 03-1995)

CENTRUM COUNTRY & WESTERN

– Klub powstał w 1996 r., z inicjatywy miłośników stylu country. Siedziba: ul. Kwiatowa 30 gdzie utworzono miasteczko kowbojskie. Skupia 25 członków. Głównym celem jest popularyzacja muzyki i tańca country oraz kowbojskiego stylu bycia. Prezesem od początku był Jacek Przebiarała. Country Club otwierał m.in. XX „Piknik country – Mrągowo”. Organizuje coroczne pikniki z okazji Dnia Dziecka oraz charytatywne dla osób niepełnosprawnych.

TOWARZYSTWO SPOŁECZNO-KULTURALNE MNIEJSZOŚCI NIEMIECKIEJ ZIEMI WIELKOPOLSKIEJ z siedzibą na terenie prywatnej posesji Włodzimierza Sieberta (przewodniczącego) przy ul. Cmentarnej 20. Biuro zlikwidowane w listopadzie 1992 r., po rzekomym zamachu w nocy z 15/16. (więcej „WL” 02-2004)

PROMYK – Klub Ludzi Niewidomych i Słabo Widzących, powstał 26.11.1992 r. przy Bibliotece Miejskiej ul. Żabikowska 42 z inicjatywy Danuty Wołodkiewicz (pierwszej przewodniczącej) oraz dyrektora Biblioteki – Elżbiety Stefaniak. Organizacja jest stowarzyszeniem zwykłym przy Kole Wilda Polskiego Związku Niewidomych. Liczba członków 70. Wysokość składki rocznej - 36 zł (przekazywane do Zarządu Okręgu). Obecna przewodnicząca Kazimiera Pietz.

Najważniejsze cele: organizacja życia kulturalnego członkom klubu; wspieranie ich w różnych sytuacjach życiowych.

Na spotkania odbywające się w drugi wtorek miesiąca, zapraszani są m.in. prelegenci, lekarze oraz zespoły muzyczne i dzieci z lubońskich szkół. Organizuje wyjazdy do operetki, latem - wycieczki.

LUBOŃ BEZ GRANIC – Centrum Współpracy z Zagranicą powstałe w marcu 2000 r. przy Ośrodku Kultury na ul. Sobieskiego 97 z inicjatywy 15 osób. Organizacja jest stowarzyszeniem pełnym zarejestrowanym w 2000 r. w KRS. Liczba członków - 30. Wysokość składki – brak danych. Stowarzyszenie podzielone na koła: polsko-francuskie i polsko-białoruskie. Prezesem od początku – Przemysław Gómiaczyk.

Najważniejsze cele: rozwój kontaktów i wymiana doświadczeń z podobnymi organizacjami; rozpowszechnianie wiedzy o Wspólnocie Europejskiej; promocja Lubonia i Polski poza granicami; pogłębianie wiedzy o kulturze, wartościach i tożsamości europejskiej.

W kwietniu 2002 r. stowarzyszenie podpisało w Rokosowie „Karty Przyjaźni” pomiędzy Luboniem a 15 gminami płaskowymi wschodniego Rouen we Francji. Corocznie organizowana jest wymiana młodzieży i rodzin – początkowo o charakterze sportowym, obecnie kulturalnym.

STOWARZYSZENIE SPOŁECZNY FUNDUSZ „LUDZI DOBREJ WOLI” powstałe 17 sierpnia 1993 r., z inicjatywy 12 osób. Siedziba: Luboń, ul. Jagiełły 13 (dom parafialny). Organizacja jest od 2002 r. stowarzyszeniem pełnym zarejestrowanym w KRS oraz od lipca 2004 organizacją pożytku publicznego. Liczba członków - brak danych. Wysokość składki rocznej 5 zł. Prezesem od 1995 r. jest Adam Gabler (po Władysławie Ochniaku).

Najważniejsze cele: pomoc społeczna rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie ich szans; działalność charytatywna oraz na rzecz osób niepełnosprawnych; wspomaganie rozwoju wspólnot i lokalnych społeczności.

Stowarzyszenie codziennie dożywia osoby bezdomne i potrzebujące (rocznie wydaje ok. 12 000 posiłków). Organizuje m.in. wigilię dla dzieci i dorosłych oraz bierze udział w akcjach ogłaszanych przez wojewodę.

Wigilia dla samotnych

FORUM LUBOŃSKIE – Stowarzyszenie Kulturalno – Oświatowe powstało w lutym 1995r. Od początku jest stowarzyszeniem pełnym, zarejestrowanym w 2004 r. w KRS. Powstało dzięki inicjatywie osób związanych z „Wieściami Lubońskimi”. Siedziba: ul. Sikorskiego 46. Skupia 126 członków. Prezesem od początku jest prof. dr hab. Krzysztof Moliński. Organizacja posiada wyodrębnione samodzielnie działające jednostki: redakcję „Wieści Lubońskich”, Klub Polityczny „Forum Obywatelskie”.

Celem Stowarzyszenia jest prowadzenie działań na rzecz rozwoju edukacji społeczno – kulturalno – oświatowej i integracji środowiska lokalnego. Organizacja realizuje swoje cele głównie poprzez szeroko pojętą działalność organizacyjną, informacyjną, publicystyczną, kulturalną, oświatową i sportową.

Efektem działań jest m.in. wydawanie Niezależnego Miesięcznika Mieszkańców „Wieści Lubońskie”, opracowanie i wydanie pierwszej mapy Lubonia oraz książek historycznych pt. „Wykopalska archeologiczne w Luboniu” (1998), „Żabikowo dzieje wsi i fundacji Augusta Cieszkowskiego” (1999), „Luboń i okolice dzieje osadnictwa i dziewięciu parafii” (2002). W związku z beatyfikacją Edmunda Bojanowskiego w 1999 r. przygotowano ogólnopolskie opracowanie przedstawiające postać błogosławionego. W 2001 r. wydano tomik poezji Magdaleny Marcinek Mikołajczak „Szeptanie serca”. Stowarzyszenie organizowało też spotkania z mieszkańcami z cyklu NA FORUM, poświęcone np. autostradzie lub w 2002 r. SZKOŁĘ SAMORZĄDOWEGO MYŚLENIA I DZIAŁANIA.

Wynikiem współpracy „Forum Lubońskiego” z „Towarzystwem Gospodarczym Lubonia” jest powstanie 14-kilometrowej trasy dydaktyczno – rowerowej z Lubonia do Puszczykówka wraz z mapą. „Forum Lubońskie”, wspólnie z parafią św. Jana Bosko, było animatorem kontaktów Lubonia z organizacjami francuskimi prowadzonymi obecnie przez stowarzyszenie „Luboń bez Granic”. (więcej „WL” 09-1999)

Edukacyjne spotkanie zorganizowane przez Forum

ZIELONA FUNDACJA (Green Foundation)– Lubońska Fundacja Ekologiczna założona w grudniu 1990 r. przez kilku samorządowców. Zarejestrowana w Ministerstwie Ochrony Środowiska. Jej celem było uświadamianie prawa do bezpieczeństwa ekologicznego, odpowiedzialności za środowisko, uniemożliwianie jego degradacji.

LUBOŃ DLA ŚRODOWISKA – Stowarzyszenie ekologiczne powstałe w kwietniu 2003 r. przy Ośrodku Kultury na ul. Sobieskiego 97 jako kontynuacja społecznego komitetu miasta na rzecz ochrony środowiska. Organizacja jest stowarzyszeniem pełnym zarejestrowanym w KRS. Liczba członków 33. Wysokość składki rocznej 20 zł. Prezes Cezary Biderman.

Najważniejsze cele: działania profilaktyczne i edukacyjne na rzecz ochrony środowiska; zapobieganie degradacji środowiska naturalnego; promocja i popieranie wszelkich działań na rzecz lokalnego środowiska naturalnego i kulturowego; działanie na rzecz rozwoju lokalnej infrastruktury rekreacyjno-sportowej.

Opracowało ulotkę wydaną przez Urząd Miasta „System segregacji odpadów komunalnych w Luboniu”, jest współorganizatorem „Miejskiego Konkursu Ekologicznego”, a także przygotowuje projekt ścieżek edukacyjnych.

WSPÓLNA DROGA – Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym powstałe w 27.09.2004 r. z inicjatywy rodziców osób niepełnosprawnych. Siedziba: Luboń SP nr 2, ul. Żabikowska 40. Stowarzyszenie jest w trakcie rejestracji w KRS. Liczba członków 21 (założyciele). Wysokość składki zostanie ustalona. Organizacja podzielona na koła: muzyczne, plastyczne, taneczno-ruchowe, sportowe i informatyczne. Prezes Ireneusz Zygmanski

Najważniejsze cele: niesienie wszechstronnej pomocy osobom niepełnosprawnym – mieszkańcom Lubonia oraz ich rodzinom. (więcej „WL” 10-2004)

Jeżeli jest w Luboniu stowarzyszenie, klub, fundacja itd., do której nie dotarła nasza ankieta, lub jeżeli w trakcie lektury, uznacie Państwo, że posiadacie informacje, dokumenty itd., o które warto by uzupełnić zawartą w „Wademekum” lub „Wieściach Lubońskich” wiedzę, prosimy o kontakt z redakcją.

Czyli, co każdy lubonianin o swoim mieście wiedzieć powinien

Zbiór podstawowych informacji w odcinkach, publikowanych z okazji 50. rocznicy praw miejskich.

Stowarzyszenia, kluby i organizacje społeczne działające w Luboniu teraz i w przeszłości cd.

AWANTI (avanti z włoskiego: „naprzód”) Wspólnota Anonimowych Alkoholików (AA) w Luboniu; powstała 6 marca 1991 r. z inicjatywy Alicji Z. (AL-ANON ruch rodzin alkoholików) i Jana P. (AA). Siedziba: Ośrodek Kultury, ul. Armii Poznań 58. Organizacja jest częścią ogólnosiwiatowego ruchu AA funkcjonującego bez struktury i władz na zasadzie dobrowolnego wyboru miejsca uczestnictwa w spotkaniach. W lubońskich mitingach bierze udział ok. 30 osób. Utrzymywana jest z dobrowolnych datków bez pobierania statutowych składek.

Najważniejszy cel – trwanie w trzeźwości. Za osiągnięcie I stopnia uznawana jest roczna abstynencja, na pamiątkę której otrzymuje się srebrną obrączkę.

Pierwszy miting (6.03.1991.) odbył się w budynku komunalnym przy ul. Brzechwy. W 1992 r. spotkania miały miejsce w sali parafialnej kościoła pw. św. J. Bosko, a od 10 lat w Lubońskim Ośrodku Kultury. Od 1993 r. organizuje dla członków zabawy bezalkoholowe, turnieje karciane, obozy narciarskie, wyjazdy agroturystyczne, wycieczki krajoznawcze, pielgrzymki. Od 1997 r., cyklicznie w lutym „dni skupienia” w Ośrodku Apostolstwa Trzeźwości w Zakrocymiu. Wyjazdy za granicę (opłacane indywidualnie): 1999 r. – Włochy i Watykan oraz 2004 r. – Medjugorje i Chorwacja.

KLUB SENIORA PRZY SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ „LUBONIANKA” – powstał w 1984 r. Składa się z 93 członków – emerytów i rencistów, głównie z osiedla. Spotykają się w świetlicy spółdzielni przy ul. Żabikowskiej. Składka roczna wynosi 10 zł.

Klub ma na celu organizowanie spotkań towarzyskich i okolicznościowych, wycieczek, zabaw i in. form spędzania czasu przez seniorów.

Od początku przewodniczącą klubu była Krystyna Gumna-Sobala, od stycznia 2005 r. Róża Różańska.

PRZYJACIEL klub seniora powstał w lipcu 1994 r. przy „Taniej Jadalni” Stowarzyszenia Społecznego Funduszu Ludzi Dobrej Woli. Skupia ok. 60 członków. Wysokość składki rocznej – 12 zł.

Najważniejszym celem jest organizowanie życia towarzyskiego i kulturalnego dla członków klubu.

Obecnie klubem kierują: Maria Budziszewska i Marta Ratajczak (pierwsza przewodnicząca klubu).

Spotkania odbywają się co piątek. Przy okazji świąt spotkania umilają występy dzieci i młodzieży z naszego miasta.

KLUB SENIORA PRZY PARAFII PW. ŚW. M. KOLBEGO powstał w marcu 2003 r. z inicjatywy ks. proboszcza Józefa Majchrzaka. Liczba członków – ok. 35. Najważniejszym celem jest organizacja życia towarzyskiego i kulturalnego dla członków. Funkcję opiekuna pełni Justyna Wojciechowska.

Spotkania odbywają się w czwartki, dwa razy w miesiącu, w salce parafialnej. Dla seniorów tradycyjnie organizowane są imprezy okolicznościowe oraz zabawa andrzejkowa.

KOŁO EMERYTÓW I RENCISTÓW przy WPPZ (Wielkopolskim Przedsiębiorstwie Przemysłu Ziemianniczego) ul. Armii Poznań 49, założone w 1968 r. przez grupę inicjatywną z Zakładów Ziemianniczych. Organizacja jest stowarzyszeniem podległym WPPZ w Luboniu i finansowanym z funduszu socjalnego firmy. Skupia 110 członków. Wysokość składki rocznej – 36 zł. Prezesem od 1999 r. jest Stefania Gelek (pierwszym był Hieronim Szulc).

Najważniejszy cel to organizacja życia kulturalnego członków (spotkania towarzyskie, wycieczki, paczki świąteczne, wieczorki taneczne itd.)

POLSKI ZWIĄZEK EMERYTÓW, RENCISTÓW I INWALIDÓW Koło nr 61 – powstało z inicjatywy Bogumiły Koźlik, która od 1985 r. jest prezesem. Organizacja ma strukturę ogólnopolską. Liczba członków lubońskiego koła – 245. Wysokość składki rocznej – 15 zł.

Podstawowym celem jest organizacja życia kulturalnego oraz wypoczynku dla członków; wspieranie ich i pomoc w trudnych sytuacjach życiowych.

Koło w 1986 r. otrzymało Odznakę Honorową Miasta Poznania, 1988 r. – Odznakę Honorową za zasługi w rozwoju woj. poznańskiego, 1994 r. – Złotą Odznakę za szczególne osiągnięcia w PZeiR.

KOŁO POWSTAŃCÓW WIELKOPOLSKICH powstało w 1932 r. w Żabikowie. Członkami byli dawni żołnierze powstania z Lasku, Lubonia, Żabikowa, Kotowa i Świerczewa. Funkcję pierwszego prezesa koła pełnił Józef Roszyk. Koło posiadało własny sztandar. (więcej „WL” 12-1998)

KOŁO HALLERCZYKÓW w Żabikowie powstało w 1934 r. w ramach Stowarzyszenia Weteranów Armii Polskiej we Francji (nazwa pochodzi od nazwiska dowódcy generała Józefa Hallera). Najważniejszym celem było kultywowanie tradycji niepodległościowych. Prezesem był Jan Górka (sierżant).

Koło posiadało własny sztandar, który poświęcono 3.04.1934 r. w kościele pw. św. Barbary (sztandarowym był Wawrzyn Kubiak – starszy strzelec). Działalność prowadzona była do końca sierpnia 1939 r., po wojnie z powodów politycznych nie została wznowiona. (więcej „WL” 04-1998)

TOWARZYSTWO OPIEKI NAD BYŁYMI WIĘŹNIAMI – klub w Luboniu powstał w 1992 r. z inicjatywy Wielkopolskiego Towarzystwa Opieki nad Byłymi Więźniami Obozów Koncentracyjnych i Więzień oraz Fundacji Maksymiliana Kolbego z Freiburga w Niemczech. W grudniu 1992 r. zarejestrowanych było 21 członków. Dziś nie istnieje.

Najważniejszym celem była bezpośrednia pomoc medyczna i finansowa byłym więźniom. Prezesem i współzałożycielem koła był Janusz Król.

ZWIĄZEK KOMBATANTÓW RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ I BYŁYCH WIĘŹNIÓW POLITYCZNYCH – w Luboniu działają dwa jego koła bezpośrednio podlegające pod Zarząd Okręgowy w Poznaniu przy ul. Rolnej. W dobie socjalizmu organizacja nosiła nazwę – Związek Bojowników o Wolność i Demokrację (ZBoWiD). Po roku 1989 (przemiana ustrojowa w Polsce) do Związku mogli wstępować prześladowani wcześniej, np. żołnierze AK (Armii Krajowej) czy powstańcy warszawscy.

Najważniejszym celem organizacji jest potwierdzanie uprawnień socjalnych kombatantów i członków ich rodzin oraz opieka nad nimi.

Członkowie Związku korzystają z przysługujących im ustawowo zniżek i dodatków.

- **KOŁO MIEJSKIE NR 1 PRZY ZAKŁADACH CHEMICZNYCH** powstało w maju 1950 r. z inicjatywy powstańca wielkopolskiego Stanisława Troczyńskiego (pierwszego prezesa). Obecnie skupia 33 członków oraz 57 podopiecznych. W latach 1978 - 1987 w kole zarejestrowanych było najwięcej – ok. 200 osób. Wysokość składki rocznej – 30 zł (członkowie), 20 zł (podopieczni).

Obecnie (od 2003 r.) prezesem jest Adam Michalak.

Dziś koło organizuje głównie imprezy dla żon po zmarłych kombatantach.

- **KOŁO LUBOŃ-ŻABIKOWO** powstało 1 października 1957 r. z inicjatywy powstańców wielkopolskich. Siedziba: pl. Edmunda Bojanowskiego 1. Organizacja skupia 72 członków oraz 83 podopiecznych. W historii koła przez organizację przevinęło się 669 osób (406 członków i 263 podopieczne). Wysokość składki – brak danych. Od 1993 r. posiada nowy sztandar.

Pierwszym prezesem był pan Jędrzyak, od czerwca 2002 r. – Jan Kuliński.

Członkowie biorą m.in. udział w obchodach uroczystości związanych ze świętami narodowymi i religijnymi.

W 1989 r. Koło otrzymało od naczelnika miasta Medal – „Znicz Pamięci-Pokoju” z okazji 45-lecia PRL (Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej) i 35-lecia uzyskania przez Luboń praw miejskich.

Członkowie Koła Żabikowo w obozie żabikowskim

KOŁO GOSPODYŃ WIEJSKICH powstało przy Ośrodku Kultury na ul. Sobieskiego 97 (dawniej Klubu Rolnika) z inicjatywy Kółka Rolniczego. Podlega pod Wojewódzki Związek Kółek i Organizacji Rolniczych w Poznaniu. Liczy 24 członków. Wysokość składki – 10 zł rocznie.

Najważniejszymi celami były: pomoc rodzinom wiejskim w organizowaniu życia kulturalnego; wprowadzanie postępu w gospodarstwach domowych i rolnych; poprawa sposobu żywienia i warunków bytowych.

Pierwszą przewodniczącą była Wanda Gawelska, od 1979 r. jest Sabina Praczk.

Koło m.in. organizowało kursy haftu, tkania gobelinów, pokazy żywieniowe oraz wystawy twórczości członkiń. Obecnie spotkania odbywają się co dwa tygodnie i są typowo towarzyskie.

PARAFIALNE ZESPOŁY CARITAS (caritas – łac. miłość miłosierna) należą, wg struktur do Caritas Polska, którego wizją jest budowanie cywilizacji miłości. Mottem Caritas jest: „Cokolwiek uczyniliście jednemu z tych najmniejszych, Mnieście uczynili” (Mt 25,40). Tak więc niesienie pomocy ubogim i potrzebującym jest jednym z najważniejszych zadań, które pozostawił Kościołowi Jezus Chrystus. Obowiązek świadczenia miłosierdzia dotyczy nie tylko poszczególnych wyznawców, ale całej wspólnoty Kościoła, którą powinna cechować wzajemna solidarność i troska jednych o drugich.

Próby centralizacji i koordynacji działań dobroczynnych Kościoła na terenach Polski obserwujemy na przełomie XIX i XX w. najpierw we Lwowie, gdzie w 1885 r. powstaje „Związek Katolickich Towarzystw i Zakładów Dobroczynnych”, a później w Poznaniu. W r. 1922 poznański związek towarzystw dobroczynnych, wzorując się na niemieckiej Caritasverband, tworzy podobną strukturę i przyjmuje nazwę Caritas. Po odzyskaniu niepodległości w r. 1918 i okrzepnięciu nowych struktur Kościoła w Polsce związki Caritas powstały niemal we wszystkich diecezjach. Ich rozwój został jednak przerwany wybuchem II wojny światowej. Dopiero w r. 1989, na mocy porozumienia między państwem i Kościołem, możliwe stało się reaktywowanie Caritas Polska i Caritas diecezjalnych.

Nadzór nad Caritas Polska sprawuje Konferencja Episkopatu Polski. Zespoły parafialne podlegają Caritas diecezjalnym i działają na zasadzie wolontariatu. Przewodniczącym każdego zespołu jest proboszcz parafii.

ZESPÓŁ „CARITAS” PRZY PARAFII PW. ŚW. JANA BOSKO (patron ks. Stanisław Streich), ul. Jagiełły 11, powstał 7.10.1998 r. Skupia 15 członków. Zastępcą przewodniczącego ks. kan. Karola Biniasia jest Teresa Matuszewska.

Caritas Jana Bosko mobilizuje wspólnotę parafialną do praktykowania miłosierdzia modlitwą, słowem i czynem. Celem jest stałe rozpoznawanie potrzeb i możliwości pomocy, organizowanie i świadczenie konkretnego wsparcia i zbiorów charytatywnych. Przed Bożym Narodzeniem przygotowuje „opłatek” dla ponad 50 rodzin i paczki dla potrzebujących rodzin. Stara się rozwiązywać bieżące problemy rodzin (np. brak pracy), pomagać prawnie i medycznie, wydaje odzież i chleb, organizuje wyjazdy dzieci na letnie „Wakacje z Bogiem” oraz opłaca półkolonie.

Zespół Caritas z parafii św. M.M. Kolbego

ZESPÓŁ „CARITAS” PRZY PARAFII PW. ŚW. M. M. KOLBEGO, ul. 1 Maja 4, powstał 1.10.1999 r. z inicjatywy księdza proboszcza z zespołu charytatywnego powołanego rok wcześniej. Skupia 16 członków. Zastępcą przewodniczącego ks. prob. Józefa Majchrzaka jest Anna Kaźmierczak.

Zespół prowadzi działalność na 3 płaszczyznach: formacyjnej – (uczestnictwo w pierwszych piątkach miesiąca, kwartalnych spotkaniach w sanktuarium Bożego Miłosierdzia, rekolekcjach, adoracjach parafialnych), charytatywnej (pomoc chorym i rodzinom – zapomogi, opieka, pomoc dzieciom – obiady, wycieczki, kolonie, półkolonie, podręczniki, pomoc doraźna), zarobkowej (szukanie sponsorów, organizacja bali charytatywnych, akcji związanych z rokiem liturgicznym, współorganizacja od 2000 r. festynów parafialnych).

ZESPÓŁ „CARITAS” PRZY PARAFII PW. ŚW. BARBARY, pl. Edmunda Bojanowskiego 8, powstał 25.01.2000 r. (pierwszy przewodniczący ks. prob. Zygmunt Sowiński). Skupia 11 członków. Zastępcą przewodniczącego ks. Bernarda Cegły jest Czesława Kijek.

Misja zespołu to niesienie pomocy poszczególnym osobom (rodzinom) zamieszkającym na terenie parafii, bez względu na ich wyznanie i przekonania.

Grupa Caritas przeprowadziła akcję „Serce w serduszu”, której celem była zbiórka przyborów szkolnych dla dzieci ze szkoły podstawowej i gimnazjum. W każdy wtorek pełni dyżury w świetlicy przyparafialnej, gdzie udzielana jest pomoc w postaci porad prawnych, wydawana odzież, bony lub żywność. Członkowie odwiedzają osoby chore i starsze w domach, niosąc im słowo Boże i nadzieję.

KÓŁKA ROLNICZE powstawały w II poł. XIX w. w zaborze pruskim. Były szkołą obywatelskiego uświadamiania polskich włościan, przeciwstawiały się germanizacji i wykupowi ziemi. Spełniały rolę umacniania uczuć narodowo-patriotycznych a także ognisk oporu przeciw akcjom wynaradawiania Polaków. Statutowym celem było podnoszenie poziomu gospodarstw rolnych we wszystkich gałęziach. Kobiety organizowały się w tym samym celu w kołach gospodyń wiejskich. Założycielami i pierwszymi prezesami byli przeważnie ziemianie oraz polscy księża. Prężnym organizatorem i opiekunem kółek rolniczych był Maksymilian Jackowski.

KÓŁKO ROLNICZE W ŻABIKOWIE powstało 28.01.1877 r. Inicjatorem był sam Maksymilian Jackowski, który w tym celu przybył do Żabikowa. Pierwszym prezesem został prężnie działający wcześniej w kole górczyńskim Kazimierz Stachowiak z Żabikowa. Liczyło 20 członków z Żabikowa, Lasku, Świerczowa i Wir. W 1884 r. koło żabikowskie połączono z górczyńskim, a w 1900 r. powstało w wyniku połączenia Kółko Rolnicze Wirsko-Żabikowskie.

Rolnicy ze wsi Luboń należeli wcześniej do założonego w 1894 r. **KÓŁKA ROLNICZEGO W WIRACH**, którego prezesem był ks. proboszcz Karol Seichert. W działalność Kółek Rolniczych angażowali się także wykładowcy Szkoły im. Haliny z Żabikowa, którzy oprócz organizowania wykładów wchodzili w skład zarządów. Innym akcentem lubońskim był zakup po 1904 r. przez wielu rolników drzew owocowych ze szkółki Denizota.

W lipcu 1927 r. przy parafii żabikowskiej powstało też **KÓŁKO ROLNICZE FABIANOWO-KOTOWO**. Należeli do niego także niektórzy rolnicy żabikowscy.

Po II wojnie światowej w miejsce kółek rolniczych wprowadzono Związek Samopomocy Chłopskiej. Dopiero w 1957 r. organizację formalnie reaktywowano. W lutym 1957 r. odrodziło się też Kółko Rolnicze Fabianowo-Kotowo.

Na terenie dzisiejszego miasta Luboń działa obecnie **KÓŁKO ROLNICZE LASEK** wyrosłe z Kółka Wirskiego. Skupia 12 członków. Prezesem od 1999 r. jest Paweł Anioła. Dziś działalność Kółek Rolniczych zanika i ma raczej charakter towarzyski.

Znak Towarzystwa pochodzący ze sztandaru organizacji

KATOLICKIE TOWARZYSTWO ROBOTNIKÓW POLSKICH powstało z inicjatywy ks. proboszcza Stanisława Streicha 11.07.1936 r. przy parafii św. Jana Bosko jako oddział KZRP w Poznaniu. Organizacja ta zrodziła się w dobie kryzysu i nasilającej się komunistycznej propagandy oraz działalności.

Liczyło do 80 członków. Pierwszym prezesem był Stanisław Kolecki (kolejarz), ostatnim Stanisław Karaś (1939 r.). Składka wynosiła 40 groszy miesięcznie. Zebrania odbywały się w Domu Gminnym przy ul. Armii Poznań, Szkole nr 3, świetlicy Fabryki Drożdży „Pod Kominem” a w 1939 r. salce Domu Parafialnego. 4.09.1938 r. poświęcono sztandar KTRP. Członkowie KTRP m.in. czytali „Robotnika” i uczestniczyli w wykładach. Po II wojnie światowej władze nie zezwoliły na działalność także tej organizacji. (więcej „WL” 02-2005)

TOWARZYSTWO GOSPODARCZE MIASTA LUBONIA utworzone w 1992 r.

z inicjatywy: Grzegorza Paczyńskiego (ówczesnego członka Zarządu Miasta), śp. Janusza Piotrowskiego i Mirosława Siewierskiego, mieściło się w piwnicy nowego budynku SP 3. Celem TGML była integracja lubońskiego środowiska rzemieślniczego. Do Towarzystwa należało ok. 30 rzemieślników. Jego pierwszym zadaniem było doprowadzenie do stanu użyteczności, środkami

członków, niszczonego zabytkowego budynku Szkoły Podstawowej nr 3 przy ul. Armii Poznań, który stał się własnością Towarzystwa, a potem również jego siedzibą (gmach wynajmuje prywatne LO). TGML wybudowało w 1995 r. ścieżkę dydaktyczno-rowerową z Lubonia do Puszczykówka. Zainicjowało powstanie pierwszego budynku komunalnego przy ul. Niepodległości, którego wykonawcą byli członkowie Towarzystwa. W 2002 r. prowadziło kawiarenkę internetową na terenie centrum handlowego Gesa.

Towarzystwo Gospodarcze zarejestrowano w KRS. Liczy obecnie 12 członków. Prezesem jest Grzegorz Paczyński (był również prezesem 1 kadencji).

Członkowie Towarzystwa i władza LO z żoną gen. Andersa (w środku) podczas nadania liceum im. ppr. Zbigniewa Kiedacza

Jeżeli jest w Luboniu stowarzyszenie, klub, fundacja itd., do której nie dotarła nasza ankieta, lub jeżeli w trakcie lektury, uznacie Państwo, że posiadacie informacje, dokumenty itd., o które warto by uzupełnić zawartą w „Wademekum” lub „Wieściach Lubońskich” wiedzę, prosimy o kontakt z redakcją.

Wydawca: Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe „Forum Lubońskie”,
Opracowanie: Hanna Siatka, Piotr Paweł Ruszkowski,
Stanisław Malepszak, Beata Jankowiak.

**WIEŚCI
LUBOŃSKIE**

Czyli, co każdy lubonianin o swoim mieście wiedzieć powinien

Zbiór podstawowych informacji w odcinkach, publikowanych z okazji 50. rocznicy praw miejskich.

Stowarzyszenia, kluby i organizacje społeczne działające w Luboniu teraz i w przeszłości cd.

GMINNE CENTRUM INFORMACJI W LUBONIU (GCI) wyodrębniona organizacyjnie i finansowo jednostka ogólnopolskiej Fundacji BIEDA (organizacji pożytku publicznego) zarejestrowanej 21.08.2001 r. z inicjatywy bezrobotnych. Siedziba GCI – ul. Żabikowska 36 (gmach OSP).

Luboniskie Centrum działa od końca marca 2004 r., m.in. na rzecz budowy zintegrowanego systemu informacyjnego pomiędzy gminą (pomoc społeczna), powiatem (Powiatowy Urząd Pracy) i NGO's (pełnienie ról pomocniczych). Koordynuje działania służb świadczących statutowo pomoc społeczną i w zakresie rynku pracy. Pełni funkcję konsultanta polegającą na właściwym kierowaniu osób po określone świadczenie: zasiłek aktywizację zatrudnienie socjalne. Aktywizuje grupy zagrożone wykluczeniem społecznym w Luboniu. Umożliwia bezrobotnym swobodny, bezpłatny dostęp do usług teleinformatycznych, w tym Internetu. Posiadając dostęp do baz danych, pomaga bezrobotnym w poszukiwaniu pracy, również w wypełnianiu potrzebnych druków. Ułatwia poruszanie się po lokalnym, regionalnym i krajowym rynku pracy oraz lokalnym rynku opieki społecznej.

Nie zrzesza członków i nie pobiera składek. Dyrektorem GCI w Luboniu (i biura fundacji) jest Wojciech Gładysiak.

KATOLICKIE TOWARZYSTWO PRZEMYSŁOWCÓW – organizacja gospodarzy utworzona przed rokiem 1900 w Lasku przez Jana Magera do obrony polskości przed działaniami germanizacyjnymi zaborcy. Do Towarzystwa przystąpili prawie wszyscy Polacy z tej wsi. Przy nim skupiało się życie oświatowe i kulturalne Polaków. Siedzibą stała się szkoła katolicka (późniejsza SP 4) wybudowana z inicjatywy i ze środków zebranych przez laskowskich gospodarzy.

TOWARZYSTWO PRZEMYSŁOWCÓW W LASKU – powołane po odzyskaniu niepodległości, prawdopodobnie na przełomie lat 1927/28, przez laskowskich gospodarzy i rzemieślników dla organizowania życia kulturalno-rozrywkowego wsi. Przeciętna liczba członków wynosiła 20 osób. Towarzystwo posiadało sztandar, członkowie nosili znaczek organizacyjny w kształcie motyla lub wiązanki. Przemysłowcy posiadali własną kasę zapomogowo-pożyczkową opłacaną ze składek członkowskich lub dochodów z urządzanych zabaw i przedstawień. (więcej „WL” 01-2001)

Towarzystwo Przemysłowców w Lasku ze sztandarem (rok ok. 1930)

Bocianówko – osiedle przy ul. Kopernika

Krombacha, parcelowali działki i stawiali domy w rejonie ul. Powstańców Wlkp., Okrzei, Brzechwy do Pułaskiego. Ich dziełem jest też tzw. Bocianówko – osiedle kolejarskie przy ul. Kopernika. Spółdzielnia Osada była więc, wg dzisiejszej nomenklatury, pierwszą firmą deweloperską na terenie Lubonia.

OSADA spółdzielnia budowlana zorganizowana w 1925 r., kierowana m.in. przez nauczyciela Boczonias (posła do sejmu). Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości organizacja ta znacząco przyczyniła się do rozbudowy Lasku i Żabikowa. Wykupowali grunty np. od skarbu państwa po cegielni

Złota odznaka PKPS

Życiowych problemów, głównie starszym, niepełnosprawnym, chorym, samotnym, pozbawionym środków do życia, ubogim i bezradnym. Działa przy pomocy środków finansowych pozyskanych od osób fizycznych i prawnych oraz organizacji krajowych i zagranicznych, prowadząc m.in.: usługi opiekuńcze, dożywianie, wypoczynek, poradnictwo prawne, udzielając pomocy rzeczowej, społecznej i zawodowej, organizując rehabilitację zdrowotną.

W Luboniu PKPS działa przy Urzędzie Miasta, najprężniej w latach 1960-80, za prezesury Sylwestra Ryszewskiego. Luboński oddział był jednym z lepszych w rejonie (odznaczony złotą Honorową Odznaką PKPS). Pracowało w nim wówczas ok. 20 społeczników. PKPS miał kilkusobowy zarząd i komisję rewizyjną. Prowadził kwesty wśród lubońskich ogrodników i właścicieli firm, sprzedaż cegiełek, akcje zbiórki pieniędzy, artykułów spożywczych i odzieży. Wśród podopiecznych przeprowadzano wywiady środowiskowe, każdy posiadał w Komitecie swoją kartotekę.

Siedziba PKPS-u mieściła się na I piętrze Urzędu Miasta – biuro i magazyn. Potem magazyn przeniesiono do garaży za Urzędem, gdzie luboński PKPS działał do 2003 r. Pod koniec prowadziła go jednoosobowo Maria Sumińska. Zarząd Wojewódzki PKPS planuje wznowić przerwana działalność.

ZGODA

– spółdzielnia handlowa powstała przed II wojną światową. Miała siedzibę w domu na skrzyżowaniu ul. Kościuszki i Skóry. Prowadziła tani handel bez pośredników.

Siedziba ZGODY

KLUB HONOROWYCH DAWCÓW KRWI PCK „LUBONIANKA” powstał 20.10.1994 r. z inicjatywy Romana Lewendowskiego i Jerzego Zielińskiego. Siedziba ul. gen. Sikorskiego 23/14.

Organizacja działa w ramach struktur Polskiego Czerwonego Krzyża. Skupia 170 członków. Wysokość składki rocznej – 20 zł. Najważniejsze cele Klubu HDK Lubonianka to: propagowanie, organizowanie akcji, edukacja w zakresie honorowego krwiodawstwa.

Prezesem od początku jest Jerzy Zieliński. Klub posiada swój sztandar (ufundowany na 10-lecie) i obrał za patrona bł. Edmunda Bojanowskiego.

HDK Lubonianka organizuje 4 – 5 akcji krwiodawczych w roku, bierze udział w rajdach samochodowych promujących krwiodawstwo, w Marszach Pokoju Bielsko-Biała – Oświęcim a także w jubileuszach bratnich klubów. Współpracuje z przedszkolami i szkołami w Luboniu.

Klub posiada następujące odznaczenia i nagrody: Zasłużony HDK III stopnia dla sztandaru; Honorową Odznaką PCK IV stopnia, Medal 50-lecia Miasta Lubonia oraz honorowe odznaczenia resortowe i wojewódzkie. Wiele członków ma indywidualnie wysokie odznaczenia państwowe i resortowe.

Jedna z akcji krwiodawczych zorganizowanych przez HDK „Lubonianka”

ZWIĄZEK HARCERSTWA POLSKIEGO największa organizacja wychowawcza dzieci i młodzieży w Polsce powstała w 1911 r. na podstawie wzorca skautingu sir Roberta Baden-Powella (Anglia). Działa wg zasad wychowania: Służba czynna, pozytywna postawa wobec świata i drugiego człowieka, służba Bogu, Polsce i bliźnim; Braterstwo – przyjacielska i serdeczna postawa wobec innych; Praca nad sobą nieustanne kształtowanie i doskonalenie własnej osobowości.

Struktura ZHP zmieniała się wielokrotnie. Obecny ośrodek w Luboniu zarejestrowany jest pod adresem komendanta. Jest nim od 1987 r. phm (podharcistrz) Aleksandra Lorenc. Luboński ośrodek ZHP skupia 153 członków. W jego skład wchodzi: 2 gromady zachowowe, 3 drużyny harcerskie, 2 kręgi seniorów, 1 krąg instruktorski oraz komendant ośrodka. Wysokość składki rocznej – 24 zł.

- **5 LUBOŃSKA DRUŻYNA HARCERZY (LDH) IM. TADEUSZA KOŚCIUSZKI** w Żabikowie, powstała w 1932 r. (obecnie nie działa).

- **7 LDH IM. KAROLA CHODKIEWICZA** utworzona 21.03.1933 r. przy Szkole Podstawowej w Luboniu (obecnie działa przy SP 3, drużynowa dh Patrycja Plank).

- **6 LD HARCEREK IM. MARII KONOPNICKIEJ** utworzona 01.04.1933 r. przy Szkole Podstawowej w Luboniu (obecnie nie działa). Tradycje 6 i 7 LDH kontynuuje Harcerski Krąg Seniorów 7 LDH im. Karola Chodkiewicza.

- **18 LDH IM. KSIĘCIA JÓZEFA PONIATOWSKIEGO** powstała w 1935 r. w Lasku (obecnie działa przy SP 4, drużynowy dh Waldemar Wawrzyniak).

- **17 LD HARCEREK IM. MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ** powstała w 1935 r. w Lasku. Tradycje 17 i 18 LDH kontynuuje Harcerski Krąg Seniorów 18 LDH im. ks. Józefa Poniatowskiego.

W latach 1975-80 działała w Luboniu Harcerska Ekspedycja Poznawcza (HEP) – klub o charakterze turystycznym, związany z PTTK.

Wybuch II wojny zahamował pracę drużyn. W 1945 r. reaktywowano harcerstwo w innych warunkach ustrojowych. Jego siedzibą był budynek przy ul. Okrzei (później PZPR, obecnie przychodnia lekarska), następnie dom na ul. Ogrodowej zajęty przez Związek Młodzieży Polskiej, któremu podporządkowano organizację. Kolejną siedzibą był barak przy ul. Pułaskiego. W końcu harcerstwo przeniesiono do szkół.

Obecnie działają też:

- **34 LDH „DRACO”** powstała w grudniu 2003 r., skupia młodzież gimnazjalną i licealną. Spotykają się w SP 1. Drużynowym – dh Łukasz Krystkowiak.

- **GROMADY ZUCHOWE: LEŚNE DUSZKI** w Lasku przy SP 4 (dh Barbara Wawrzyniak) i **SŁOWIANIE** w Żabikowie przy SP 1 (dh Patrycja Plank).

W czasie roku szkolnego raz w tygodniu we wszystkich jednostkach organizacyjnych odbywają się zbiórki tematyczne. Harcerze zdobywają sprawności oraz stopnie, a zuchy – gwiazdki i sprawności wynikające z praw harcerskich i zuchowych. Podniosłym wydarzeniem jest przyrzeczenie harcerskie i obietnica zuchowa. Organizowane są także złazy, zloty, rajdy oraz obozy letnie i zimowiska.

Harcerze Lubońscy na obozie w latach 70.

Ministranci parafii św. Barbary

KOŁA MINISTRANTÓW – najstarsze założone 13 listopada 1944 r. przez 14-osobową grupę młodych ludzi przy kościele wirowskim z którego wywodzą się wszystkie lubońskie parafie. Powstało w tajemnicy przed okupantem hitlerowskim pod przewodnictwem Jana Musielaka (późniejszego księdza pochodzącego z Lasku). Po wojnie stało się organizacją masową (niektóre rodziny były w tej organizacji reprezentowane przez kilku przedstawicieli) i odegrało istotną rolę wychowawczą. Wyrosło z niego 9 księży oraz inicjatorzy powołania parafii św. Maksymiliana Kolbego w Lasku.

Dziś koła ministranckie działają przy wszystkich parafiach w kilku grupach wiekowych. W żabikowskiej pw. **św. Barbary** jest 84 członków (w tym 5 panów – superseniorów), których prezesem jest Przemysław Czapracki (równocześnie prezes ministrantów dekanatu lubońskiego).

Koło w parafii pw. **św. Jana Bosko** skupia ponad 50 ministrantów (w tym 14 panów) pod prezesurą Tadeusza Góralskiego.

Laskowskie koło przy parafii **św. M.M. Kolbego** liczy 126 ministrantów (18 superseniorów). Prezesem Koła jest Mieczysław Wojciechowski. Opiekunami duchowymi ministrantów są księża wikariusze.

KATOLICKIE STOWARZYSZENIE MŁODZIEŻY

Pierwsze organizacje tego typu pod nazwą Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej powstały już w czasie zaborów. Poznań stał się ich krajową centralą.

Na terenie dzisiejszego Lubonia najwcześniejszy KSM założono w Żabikowie należącym wówczas do parafii w Wirach (16.01.1927 r.). Zrzeszało 35 członków, opiekunem był ks. Tomasz Samulski, a prezesem Jan Kubiak. Spotkania odbywały się początkowo w szkole żabikowskiej, a po utworzeniu w 1928 r. parafii św. Barbary w salce parafialnej. Na początku lat 30. organizację podzielono na męską i żeńską. Po utworzeniu w 1935 r. parafii pw. św. Jana Bosko członkowie z tego rejonu przeszli do KSM w nowo utworzonej parafii.

Organizacje rozwijały się prężnie do II wojny światowej. Istnieją pamiątki świadczące o działalności lubońskiego KSM tuż po wojnie. W warunkach ustroju komunistycznego zlikwidowano tę organizację. Istnienie ogólnopolskiego Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży formalnie wznowiono dopiero na początku lat 90. XX w. Lubońskie oddziały parafialne wchodzą w jej strukturę diecezjalną.

Grupa Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży z parafii pw. św. Jana Bosko

Liczy 43 członków. Wysokość składki rocznej – 60 zł. Prezesem od 2002 r. jest Witold Klimas. Ważnym faktem w życiu organizacji były przyrzeczenia w Katedrze: 1996 r. – 6 osób a w 1998 r. – 7. Zespół KSM zorganizował m.in. drogę krzyżową z udziałem aktorki Krystyny Feldman (2001 r.), baliki dla dzieci, wieczornice, nabożeństwa, adoracje, wyjazdy na obozy wakacyjne; uczestniczy w rekolekcjach i corocznych spotkaniach na Lednicy. KSM-owicze dbają też o sprawność fizyczną, rozgrywając turnieje koszykówki i piłki nożnej (22.09.2000 r. – I miejsce w meczu koszykówki w Lasku).

Reaktywowanie **KATOLICKIEGO STOWARZYSZENIA MŁODZIEŻY PRZY PARAFII ŚW. BARBARY** nastąpiło 9.12.1997 r. z inicjatywy ks. Krzysztofa Mizerskiego i młodzieży. Liczy obecnie 13 członków.

Prezesem od 2002 r. jest Natalia Krakowiak, a opiekunem ks. Rafał Ostrowski.

KATOLICKIE STOWARZYSZENIE MŁODZIEŻY PRZY PARAFII ŚW. M. M. KOLBEGO powstało w 2001 r. z inicjatywy księdza i młodzieży. Liczy 17 członków. Prezesem od 2004 r. jest Adrian Pakuła.

KSM organizował m.in. Dzień Młodzieży Lubonia z okazji św. Stanisława Kostki patrona, a także liczne imprezy okolicznościowe (andrzejki, wigilia). Młodzież bierze udział w pierwszopiątkowej mszy św., adoracji, rozważaniu Pisma Świętego, dyskusji na wybrane tematy oraz rekreacji na sali gimnastycznej. Organizowane są także wyjazdy integracyjno-formacyjne. Osiągnięcia i nagrody: 2003 r. 3, a w 2004 r. 2. miejsce na turnieju siatkówki w Opalenicy. (więcej „WL” 03-2000)

IMPAS LUBONIANKA Klub Brydżowy działał od 1987 do połowy lat 90. w świetlicy Spółdzielni Mieszkaniowej przy ul. Żabikowskiej 62. Brał udział w rozgrywkach ligowych.

GRONO MIŁOŚNIKÓW SPORTU (GMS) powstało 1.01.1931 r. z inicjatywy 6 młodych przyjaciół (wielbicieli sportów wodnych), zamieszkających w domach należących do Lubońskiej Fabryki Drożdży. Posiadało sekcje: lekkoatletyki, koszykówki, tenisa sportowego i kajakową (najważniejsza i najprężniejsza). Prezesem był Leon Halbsguth. Organizację otoczyła opieką Lubońska Fabryka Drożdży, kierowana wówczas przez dyr. Starka i prokurenta Antoniego Pawlętego, którzy zezwolili w 1936 r. na postawienie przystani kajakowej na terenie fabrycznym. W czasie wojny działalność GMS zawieszono, wznowiono ją 29.07.1945 r. W 1947 obiekt rozbudowano (świetlica, szatnia, budynek dozorczy), a lubońscy kajakarze zajmowali wtedy, w klasyfikacji zespołowej, IV pozycję w Polsce. W październiku 1949 r. decyzją polityczną koło zostało zlikwidowane, a przystań stała się obiektem Zrzeszenia Sportowego „Kolejarz”. Po kilku latach nastąpiła jej ostateczna likwidacja. Później na tym obiekcie hodowano psy. Dziś jest własnością miasta dzierżawioną przez osobę prywatną, która planuje wykorzystać to miejsce na cele wodniackie.

Sekcja Kajakowa Grona Miłośników Sportu na Warcie (1937 r.)

Jeżeli jest w Luboniu stowarzyszenie, klub, fundacja itd., do której nie dotarła nasza ankieta, lub jeżeli w trakcie lektury, uznacie Państwo, że posiadacie informacje, dokumenty itd., o które warto by uzupełnić zawartą w „Wademekum” lub „Wieściach Lubońskich” wiedzę, prosimy o kontakt z redakcją.

Wydawca: Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe „Forum Lubońskie”,
Opracowanie: Hanna Siatka, Piotr Paweł Ruszkowski,
Stanisław Malepszak, Beata Jankowiak.

**WIEŚCI
LUBOŃSKIE**

Czyli, co każdy lubonianin o swoim mieście wiedzieć powinien

Zbiór podstawowych informacji w odcinkach, publikowanych z okazji 50. rocznicy praw miejskich.

Stowarzyszenia, kluby i organizacje społeczne działające w Luboniu teraz i w przeszłości cd.

TOWARZYSTWO GIMNASTYCZNE „SOKÓŁ”

W drugiej połowie 1866 r., wzorując się na powstałym wcześniej „Sokole” czeskim, utworzone zostało we Lwowie Towarzystwo Gimnastyczne „SOKÓŁ”. Statut Towarzystwa zwanego później „Sokołem Macierzą” zatwierdzony został 7 lutego 1867 roku. Pomimo trudnych warunków, szczególnie w zaborze rosyjskim, ruch sokoli rozwijał się bardzo dynamicznie i w okresie przed I wojną światową powstało kilkadziesiąt okręgów i kilkadziesiąt gniazd zrzeszających tysiące członków, a w okresie między I a II wojną światową w Związku Towarzystw Gimnastycznych „Sokół” działało około tysiąca gniazd sokolich w okręgach zgrupowanych w sześciu dzielnicach.

W „Sokole” uczono sprawności fizycznej i uprawiano dyscypliny sportowe, które były przydatne w walce z okupantem. Dbano o rozwój

duchowy, uznając, że ten powinien zawsze wyprzedzać fizyczny. Zawołanie „Sokoła” brzmiało: „Bogu i Ojczyźnie!” W 1886 r. powstało m.in. gniazdo w Poznaniu. W naszych wsiach pojawiły się od 1922 r. Składki członkowskie w gniazdach: Żabikowo, Lasek i Luboń były niskie, przeznaczane na własne potrzeby organizacji. Wszystkie gniazda Sokoła, oprócz działalności sportowej, zajmowały się działalnością kulturalną. Brały udział w organizacji dożynek, majówek, went, bali itp.

Gniazda funkcjonowały do II wojny, która przerwała ich działalność. W 1945 r. podjęto próby reaktywowania organizacji – niestety władze komunistyczne wydały stanowczy zakaz.

TG SOKÓŁ – GNIAZDO ŻABIKOWO – powstało w 1922 r. Siedzibę miało w nieistniejącej dziś restauracji Chmielewskiego (obecnie w tym miejscu stoi krzyż przystanek na ul. Żabikowskiej przy Luboniance). W sali ćwiczone zimą, natomiast letnie treningi prowadzono na boisku położonym naprzeciw obecnej OSP (bliżej ul. Pułaskiego), na terenie oddanym w bezpłatne użytkowanie przez Andrzeja Mizerkę. Prezesami byli m.in. Stanisław Płatkiewicz i Edmund Szafran. Gniazdo posiadało sztandar z zawołaniem: „W zdrowym ciele, zdrowy duch”.

TG SOKÓŁ – GNIAZDO LASEK powstało prawdopodobnie w latach 1926-28. Prezesem był Józef Wawrzynia a naczelnikiem Antoni Wiciak (pierwszy prezes – Józef Ptak). Siedzibę zwaną „Sokolnią” miało przy ul. 1 Maja, wybudowaną w latach 1930-31 na zakupionym gruncie i ze środków pozyskiwanych przez organizację (obecnie sala gimnastyczna SP 4). (więcej „WL” 02, 03, 08-2001)

TG SOKÓŁ – GNIAZDO LUBOŃ powstało w 1932 r. z inicjatywy Katarzyny Tritt, która była jego prezesem. Naczelniczką tego koła była Maria Chudzińska, a później Joanna Tritt. Zbiórki i ćwiczenia odbywały się na boisku sportowym i w hali gimnastycznej przy dzisiejszej ul. Tuwima. (więcej „WL” 10-2001)

Przedwojenny ślub członka Sokoła (delegacja ze sztandarem)

TOWARZYSTWO MŁODZIEŻY SPORTOWEJ – STELLA (łac. Gwiazda) – powstało w 1922 r. z inicjatywy mieszkańców Żabikowa. W okresie przed- i powojennym istniały sekcje: żużlowa, bokserska, kolarska, a w latach 90. także tenisa stołowego. W okresie 1980 – 1992 działalność klubu zawieszono, a w 1992 reaktywowano.

Towarzystwo ma siedzibę na stadionie przy ul. Szkolnej. Organizacja od czerwca 2003 r. jest zarejestrowana w Stowarzyszeniu Kultury Fizycznej Starostwa Powiatowego. Liczba członków – 60 zawodników i 20 działaczy. Wysokość składki – brak danych. Struktura: zespół seniorów (A klasa) oraz po jednym zespole młodzieżowym juniorów i trampkarzy.

Najważniejsze cele: organizowanie imprez sportowych, rozwijanie zainteresowań kulturą fizyczną, sportem i rekreacją wśród mieszkańców Lubonia. Prezesem od 2000 r. jest Jerzy Kołodziej. We wrześniu 2002 r. Stella uroczystie obchodziła Jubileusz 80-lecia.

Drużyna Stelli z działaczami u sponsora w Słężewie

ZWIĄZEK STRZELECKI – organizacja ogólnopolska o charakterze sportowym, której oddział powstał w 1932 r. we wsi Luboń. Wywodził się z ruchu piłsudczykowski i stał w opozycji do istniejącego już Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. Związek miał drużynę piłki nożnej, która aż do wybuchu wojny użytkowała piwnice Domu Gminnego przy ul. Armii Poznań oraz przyległe do budynku boisko piłkarskie.

LUBOŃSKI KLUB SPORTOWY – powstał w 1943 r. z inicjatywy Stanisława Pawlickiego i Ludwika Zawielaka. Organizacja jest stowarzyszeniem pełnym niezarejestrowanym w KRS. Ma siedzibę na stadionie przy ul. Rzecznej (pierwotnie boisko przy ul. Armii P-ń, obecnie cmentarz komunalny). Skupia 24 członków. Wysokość składki 5 zł miesięcznie. LKS jest klubem jednoszekcyjnym piłki nożnej męskiej. Prowadzi działalność dla ok. 180 osób, głównie młodzieży. Posiada IV-ligową drużynę seniorów, zespoły juniorów starszych i młodszych, trampkarzy starszych i młodszych oraz orlików.

Najważniejsze cele: zapewnienie młodzieży możliwości udziału w sporcie kwalifikowanym, rozwój piłki nożnej oraz stałe podnoszenie poziomu sportowego, kształtowanie u członków klubu wysokich wartości

moralnych i fizycznych.

Prezesem od 12.09.2004 r. jest Ryszard Dolata.

Osiągnięcia i nagrody: 1993 – awans do III ligi, 1993 – zdobycie Pucharu Polski na szczelbu okręgu. Z okazji 50-lecia klub wydał okolicznościową książkę autorstwa Stanisława Małepszaka o swojej historii, której uzupełnienie ukazało się na 60 rocznicę istnienia LKS-u. Klub jest organizatorem Memoriału im. Janusza Kowalkiewicza.

Decyzją zarządu 18.02.2005 klub rozwiązano, inicjując powołanie kontynuatora tradycji LKS o nowej nazwie – Miejski Klub Sportowy.

Drużyna LKS-u z czasów świetności – III liga

UCZNIOWSKI KLUB SPORTOWY (UKS) „JEDYNKA” przy Szkole Podstawowej nr 1 powstał 15.06.1997 r. z inicjatywy nauczyciela Lecha Bartkowiaka (nieformalnie działa od 1995). Zarejestrowany w ewidencji uczniowskich klubów sportowych Wydziału Kultury Fizycznej i Turystyki Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu. Skupia 30-40 członków (zawodnicy i rodzice). Wysokość składki rocznej – 12 zł. Struktura: sekcja piłki nożnej młodzików i orlików.

Najważniejsze cele: planowanie i organizowanie pozalekcyjnego życia sportowego uczniów, angażowanie uczniów do różnorodnych form aktywności ruchowej, gier i zabaw; uczestniczenie w imprezach sportowych, wszechstronny rozwój sprawności fizycznej i umysłowej uczniów, organizowanie działalności sportowej ze szczególnym uwzględnieniem funkcji zdrowotnych, organizowanie

współzawodnictwa sportowego klas, kształtowanie pozytywnych cech charakteru i osobowości.

Prezesem od początku jest Mirosław Klecz. Klub organizuje: od 1996 r. Turnieje Mikołajkowe o Puchar Dyrektora SP 1 (w 2004 r. po raz 9) oraz turnieje z okazji Dni Lubonia o Puchar Prezesa UKS (w 2004 r. po raz 3), turnieje piłkarskie dla orlików, młodzików i trampkarzy (halowe i na boisku) oraz obozy sportowe w Chodzieży (2003 i 2004 r.). „Jedynka” bierze udział w rozgrywkach Wielkopolskiego Związku Piłki Nożnej im. Marka Wielgusa, COCA COLA CUP, Orliki w Śremie, im. Olka Ruminkiewicza w Koninie (I miejsce w 2003 r.), turnieju w Holandii.

SZKOLNY ZWIĄZEK SPORTOWY (SZS) MIASTA LUBOŃ – powołany jesienią 1975 r.

przez urzędującego w Luboniu inspektora oświaty i wychowania. Działa w ramach ogólnopolskiego systemu kultury fizycznej, wykonując zadania zlecone przez władze państwowe i samorządowe. Jest stowarzyszeniem sportowym zarejestrowanym (10.07.2003 r.) w starostwie powiatowym, należy do SZS „Wielkopolska”. Ma siedzibę w Szkole Podstawowej nr 1 (pierwotnie – w baraku wydziału oświaty przy SP 2). Skupia 21 członków, głównie nauczycieli wf. oraz pedagogów zainteresowanych sportem. Składek nie pobiera się; stowarzyszenie działa w oparciu o dotacje miasta i działalność

społeczną. Prezesem od początku jest Zbigniew Jankowski.

Cele: zagospodarowanie wolnego czasu dzieci i młodzieży, upowszechnianie ich uczestnictwa w rekreacji, sporcie i turystyce, stwarzanie utalentowanej młodzieży możliwości osiągnięcia wysokiego poziomu sportowego i udziału w rywalizacji sportowej.

SZS planuje i organizuje działalność sportową dla wszystkich szkół w Luboniu (m.in. międzyszkolne zawody sportowe w kilkunastu dyscyplinach, corocznie podsumowywane i nagradzane w ramach Dni Lubonia), opiekuje się finalistami zawodów lokalnych na wyższych szczeblach rozgrywek, szkoli młodzieżowych organizatorów sportu, organizuje obozy szkoleniowe dla dzieci oraz konkursy wiedzy sportowej.

Osiągnięcia: I miejsce w powiatowych biegach przełajowych klas V – Bartek Rybak (SP 1), V i VI miejsca w powiatowym czwórboju lekkoatletycznym – chłopcy z SP 1 i dziewczęta z SP 2 (2004 r.)

Olimpiada szkół podczas „Dni Lubonia”

PTTK – POLSKIE TOWARZYSTWO TURYSTYCZNO – KRAJOZNAWCZE, ODDZIAŁ IM. CYRYLA RATAJSKIEGO W LUBONIU – jest terenową jednostką ogólnopolskiego stowarzyszenia zarejestrowanego w 2001 r. w KRS. Luboński oddział utworzono 14.11.1980 r. z połączenia kilku kół. Imię Cyryła Ratajskiego otrzymał w 1985 r. Inicjatorem i prezesem od początku jest Eugeniusz Kowalski. Przed zawiązaniem oddziału PTTK od 1975 r. działały w Luboniu: Klub Krajoznawczy „HEP-Żabikowo” oraz Szkolne Koła Krajoznawczo-Turystyczne przy SP1 i SP2. Okresowo (od 1984 – 2001 r.) w Oddziale funkcjonował też Klub Górski „Limba”.

Siedziba lubońskiego oddziału PTTK mieści się w piwnicy bloku przy ul. Żabikowskiej 60.

Oddział skupia 187 członków (w tym 82 młodzieży) w 12 kołach: nr 1 – Terenowym, nr 2 – „Lubonianka”, nr 3 – Naramowice, nr 4 – Młodzieżowym Klubie Edukacji Krajoznawczo-Turystycznej, nr 6 -Terenowym w Rogalinku, nr 14 – Zakładowym „Fosfory” przy Zakładach Chemicznych oraz w Szkolnych Klubach Krajoznawczo-Turystycznych: przy Szkole Podstawowej nr 1, nr 2, nr 4, Gimnazjum nr 2 (2 koła), przy Szkole Podstawowej w Komornikach. Składka roczna normalna – 26 zł (z czego 12 zł trafia do Zarządu Głównego), dla młodzieży – ulgowa 13 zł.

Oddział realizuje cele PTTK. Skupia turystów i krajoznawców, stwarza warunki ułatwiające im wędrowanie i działalność krajoznawczą. Opiera swoją działalność na pracy społecznej członków. PTTK budzi i pogłębia umiłowanie ojczyzny oraz jej regionów, kształtuje postawy patriotyczne, upowszechnia wiedzę o przeszłości i współczesności. Organizuje rajdy, zloty, wycieczki i inne imprezy, tworzy i upowszechnia system odznak służących rozwojowi zainteresowań krajoznawczych. Szerzy wiedzę przyrodniczą. Szkoli kadrę programową dla realizacji celów PTTK. Rozwija turystykę kwalifikowaną. Funkcje pomocnicze pełnią Oddziałowe Komisje problemowe: Turystyki Pieszej, Krajoznawcza i Ochrony Przyrody.

Za działalność Oddział wyróżniono: Złotym Medalem Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej (1985 r.) za organizację Rajdu „Pamięć Wiecznie Żywa”, Honorowym Dyskiem Wydziału Kultury Fizycznej i Turystyki (1994 r.), Honorową Odznaką „Za Zasługi dla Turystyki” (1999 r.), Srebrną (1995 r.) i Złotą (1999 r.) Honorową Odznaką PTTK.

Oddział posiada własne wyróżnienia, którymi nagradza działaczy i osoby współpracujące: Honorowa Odznaka Oddziału, Medale (Cyryła Ratajskiego, Tadeusza Kościuszki, Pamięci, Powstania Wielkopolskiego, Władysława Zamoyskiego, Pamięci „Nigdy Wojny”). Historia i osiągnięcia lubońskiego koła opisane zostały w wielu branżowych wydawnictwach.

Oddział jest organizatorem wielu imprez, m.in.: Rajd Przyjaźni (1983 r.), XXX Zlot Krajoznawców Gniezno 2000 w Skorzęcinie, Rajd Złota Jesień w Wielkopolskim Parku Narodowym, Cztery Pory Roku – rajd cykliczny, rajdy szlakami sławnych Polaków i wydarzeń historycznych (Mazurka Dąbrowskiego, Powstania Wielkopolskiego, Cyryla Ratajskiego, Tadeusza Kościuszki, Augusta Cieszkowskiego itp.). Poza tym Oddział organizuje też tematyczne wieczornice.

Coroczny rajd „Złota Jesień” w Wielkopolskim Parku Narodowym

HEP – Żabikowo (Harcerska Ekspedycja Poznawcza) – Klub Krajoznawczy PTTK powstał 10.05.1975 r. z inicjatywy Eugeniusza Kowalskiego przy Szkole Podstawowej nr 1. Członkami byli młodzi instruktorzy harcerscy zainteresowani turystyką i krajoznawstwem. Klub zrzeszony był w Oddziale PTTK Poznań Nowe Miasto jako Koło nr 39. Działał do 14.11.1980 r., do momentu utworzenia Oddziału PTTK w Luboniu, którego był członkiem założycielem.

Działalność Klubu to głównie organizowanie zlotów, obozów wędrownych, zimowisk, maratonów rajdowych.

W Klubie zrodziła się inicjatywa opracowania herbu Lubonia, którego autorem został E. Kowalski (obowiązywał do 2000 r.), oraz pomysł organizowania ogólnopolskiego rajdu „Pamięć Wiecznie Żywa” kontynuowana przez następców do dziś.

KLUB GÓRSKI „LIMBA” – Działal w latach 1984 – 2001 przy lubońskim oddziale PTTK. Powstał w 1975 r. Pierwszym prezesem (10 lat) był Eugeniusz Kowalski. Z przyczyn lokalowych spotkania odbywały się gościnnie w różnych punktach Poznania i Lubonia. Po otrzymaniu przez Oddział PTTK w Luboniu pomieszczenia od Spółdzielni Mieszkaniowej „Lubonianka” przeniósł się do Lubonia.

Klub organizował spotkania dla członków i sympatyków połączone z prelekcjami oraz wycieczki w okolicie Poznania. Pod koniec lat 80. odbył wyprawy m.in. szlakami Karkonoszy (1984 r.), Pienin, Beskidu Sądeckiego i Górców (1984 r.), wokół Ślęży (1985 r.), wyprawy w Alpy Austriackie i Szwajcarskie (1989 r.), w Alpy Bawarskie (1990 r.), w Alpy Włoskie (1991 r.), w Pireneje Francuskie i Włoskie (1992 r.), w Apeniny (1994 r.), do Skandynawii (1995 r.) itd.

Klub posiada odznakę klubową zaprojektowaną przez Eugeniusza Kowalskiego. W 2001 r. Klub „Limba” przeniósł się do Oddziału PTTK w Poznaniu.

POLSKI ZWIĄZEK WĘDKARSKI odwołuje się do tradycji pierwszych organizacji rybackich i wędkarskich na ziemiach polskich w II połowie XIX wieku. Krajowe Towarzystwo Rybackie powołano w 1879 roku w Krakowie. Podobne organizacje powstały później w innych rejonach Polski będących wówczas pod zaborami. W 1904 r. tworzy się Towarzystwo Miłośników Sportu Wędkarskiego, a w 1932 r. Związek Sportowych Towarzystw Wędkarskich. Reaktywowane po wojnie organizacje w 1950 r. połączyły się i utworzyły Polski Związek Wędkarski.

PZW od 1958 r. jest członkiem Międzynarodowej Konfederacji Wędkarstwa Sportowego. Organizacja jest stowarzyszeniem pełnym.

Najważniejsze cele: popularyzacja sportu wędkarskiego, właściwe użytkowanie wód, działanie na rzecz ochrony przyrody i wdrażanie etyki wędkarskiej, propagowanie wędkarstwa wśród młodzieży.

W Luboniu działają dwa koła PZW:

KOŁO PZW „LUBONIANKA” powstało w 1950 r. z inicjatywy grupy założycielskiej. Adres: ul. Żabikowska 58. Liczy 605 członków. Wysokość składki rocznej – 112 zł. Prezesem od 1993 r. jest Wojciech Skibiński.

Koło organizuje: Festyn Wędkarski z okazji Dnia Dziecka, zawody o Puchar Burmistrza z okazji Dni Lubonia oraz zawody o Puchar Prezesa Spółdzielni Mieszkaniowej „Lubonianka”.

Koło „Lubonianka” jest wielokrotnie honorowane pucharami i dyplomami branżowymi.

Zawody o Puchar Prezesa WPPZ (Zakłady Ziemiaczane)

KOŁO PZW PRZY WIELKOPOLSKIM PRZEDSIĘBIORSTWIE PRZEMYSŁU ZIEMNIACZANEGO powstało 15.09.1956 r. z inicjatywy pracowników: Stanisława Szajka, Bogdana Zabawy i Antoniego Gołniska. Skupia 174 członków. Wysokość składki rocznej – 110 zł.

Pierwszym prezesem był Stanisław Szajek, od 1993 r. – Tadeusz Kabat.

Historia i działalność Koła nierozdzielnie związane są z Zakładami Ziemiaczanymi, które pomagają finansowo i rzeczowo, udostępniając m.in. lokal.

Osiągnięcia i nagrody (członków koła): m.in. Gruntowe Mistrzostwo Polski (Bogdan Zabawa, Ryszard Marczak), Mistrzostwo Okręgu. Imprezy organizowane przez Koło to: Mistrzostwa Rejonu, Zawody Towarzyskie Kół Rejonu Grunwald i Okręgu Poznań.

POLSKI ZWIĄZEK HODOWCÓW GOŁĘBI POCZTOWYCH

Organizacja jest stowarzyszeniem ogólnopolskim zarejestrowanym w KRS, z zarządem głównym w Chorzowie. Działa w strukturze podzielonej na: okręgi, oddziały i sekcje.

W Luboniu działają dwie sekcje, których najważniejszymi celami są: hodowla gołębi pocztowych oraz udział w lotach gołębi seniorów i młodych w ramach mistrzostw: Polski, regionu, okręgu, oddziału i sekcji.

ODDZIAŁ 409 POZNAŃ-ZACHÓD, SEKCJA LUBOŃ powstała 16.01.1949 r. z inicjatywy Tadeusza Korcza, ma siedzibę w Ośrodku Kultury przy ul. Armii Poznań 51 a. Skupia 21 członków. Wysokość składki rocznej – 34 zł.

Pierwszym prezesem był Józef Wąsowicz, od 2003 r. Tadeusz Waliczak, wiceprezes Okręgu Poznańskiego (jedyne wśród gołębiarzy w Luboniu odznaczony Medalem „Za Wybitne Osiągnięcia”). Członkowie sekcji zdobywają wysokie nagrody na szczeblu Oddziału i Okręgu.

ODDZIAŁ MOSINA, SEKCJA 4 – LUBOŃ powstała 1.01.1999 r., po odłączeniu się z Oddziału Poznań. Skupia 28 członków, którzy spotykają się w siedzibie spółdzielni mieszkaniowej „Spójnia” przy ul. 3 Maja. Wysokość składki rocznej – 34 zł.

Pierwszym prezesem był Wojciech Poprawka, od 2000 r. – Stanisław Gensler.

Członkowie sekcji zajmują wysokie miejsca w kategorii gołębi młodych na szczeblu Oddziału.

Jeżeli jest w Luboniu stowarzyszenie, klub, fundacja itd., do której nie dotarła nasza ankieta, lub jeżeli w trakcie lektury, uznacie Państwo, że posiadacie informacje, dokumenty itd., o które warto by uzupełnić zawartą w „Wademekum” lub „Wieściach Lubońskich” wiedzę, prosimy o kontakt z redakcją.

Wydawca: Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe „Forum Lubońskie”,
Opracowanie: Hanna Siatka, Piotr Paweł Ruszkowski,
Stanisław Malepszak, Beata Jankowiak, Ryszard Jaruszkiewicz.

**WIEŚCI
LUBOŃSKIE**

Czyli, co ka dy lubonianin powinien wiedzie o Wielkopolskim Parku Narodowym

Zbiór podstawowych informacji w odcinkach, publikowanych z okazji 50. rocznicy praw miejskich.

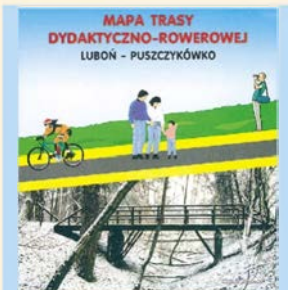
Szlaki i atrakcje turystyczne w okolicy Lubonia

WIELKOPOLSKI PARK NARODOWY

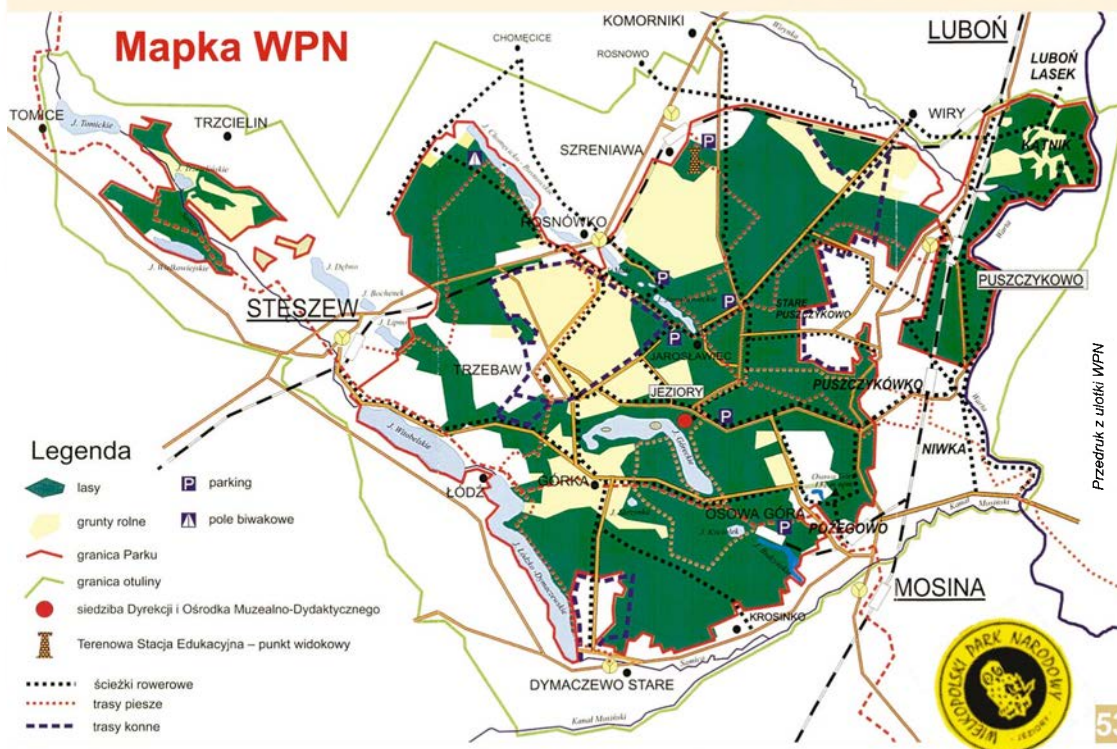
Wielkopolski Park Narodowy (WPN) powstał w 1957 r. Starania o jego utworzenie sięgają 1922 r. (inicjatywa prof. Adama Wodziczki). Obecna powierzchnia parku wynosi 7584 ha i swą północno-zachodnią częścią graniczy z Luboniem. Występuje na niej ponad 1100 gatunków roślin. Wiele z nich podlega ustawowej ochronie, jak np. lilia złotogłów oraz storczyki. Wśród fauny WPN najliczniejszą grupę stanowią owady (około 3000 gatunków). Jelonek rogacz, kozioróg dębosz oraz trzmiele objęte są ochroną. Na terenie Parku występują liczne pomniki przyrody. Są to pojedyncze drzewa (głównie dęby szypułkowe), głązy oraz jaskinie.

WPN stwarza doskonałe warunki dla turystyki pieszej i rowerowej, wzdłuż 81 km przygotowanych szlaków, ciągnących się pośród lasów, łąk, jezior i stawów. Przez teren Parku biegnie 5 oznakowanych szlaków turystycznych: czerwony, niebieski, żółty, zielony i czarny. Wyznaczono 7 tras wycieczkowych, pozwalających na poznawanie wartości przyrodniczych i kulturowych tego terenu.

Od połowy lipca br. wejście na teren WPN jest płatne. Lubonianie jako sąsiedzi WPN są z tych opłat zwolnieni. Bilet normalny kosztuje 3 zł i należy go nabyć u leśniczego, przy parkingach oraz w siedzibie WPN. Samochody można zostawiać jedynie na wyznaczonych do tego parkingach, płacąc za całodzienny postój 5 zł.

Do WPN z Lubonia wiedzie ciekawa trasa dydaktyczno-rowerowa wybudowana przez Towarzystwo Gospodarcze i Stowarzyszenie „Forum Lubońskie”. Jej mapkę z opisem zainteresowani mogą otrzymać bezpłatnie w redakcji „Więści Lubońskich”

JEZIORY – SIEDZIBA DYREKCJI WPN

To tu należy uzyskać pozwolenie m.in. na wędkowanie, filmowanie w celach służbowych czy też na wjazd samochodem na teren WPN. Mieści się w samym sercu Parku, w pałacu wybudowanym specjalnie dla przywódcy NSDAP Arthura Greisera, od listopada 1939 r. namiestnika Rzeszy Niemieckiej w Kraju Warty, prowadzącego brutalną politykę wobec Polaków. Na jego życzenie, więźniowie wybudowali specjalną drogę do siedziby w Jeziorach, potocznie zwaną greiserówką.

Dziś w pałacu Greisera, oprócz Dyrekcji Parku, znajduje się Ośrodek Muzealno-Dydaktyczny. Ekspozycja przedstawia faunę i florę WPN. Zwiedzanie ułatwia elektroniczny komentarz na temat zgromadzonych obiektów. Samochód można zostawić tuż na parkingu przy muzeum. W pobliżu mieści się bistro.

Muzeum jest czynne: wt.-pt. 10.00-15.00, sob.-niedz. 10.00-16.00. Bilety: 5 zł, ulgowe 3 zł. Więcej informacji: www.wielkopolskipn.pl

JEZIORO GÓRECKIE

Położone w centrum Parku, 3 km na północny-zachód od Mosiny, zaraz za siedzibą Dyrekcji WPN. Na tarasie widokowym przy jeziorze można podziwiać piękno otaczającej je przyrody. To typ jeziora rynnowego, bezodpływowego. Obejmuje obszar 104,12 ha (długość: 2550 m, szerokość: 505 m, długość linii brzegowej: 8100 m). Głębokość maksymalna – 17,3 m.

Jezioro uatrakcyjnia **wyspa Zamkowa**, na której znajdują się **ruiny zamczku Klaudyny Potockiej**. Zamek pośrodku jeziora kazał wybudować (w latach 1824-25) i prawdopodobnie osobiście zaprojektował Tytus Działyński z Kórnika. Obiekt był prezentem ślubnym Tytusa dla jego siostry Klaudyny i jej męża

Bernarda Potockiego. Niedługo jednak dane było szczęśliwym małżonkom cieszyć się z zagubionej w leśnej ciszy rezydencji. Po raz ostatni przebywali tam w sierpniu 1830 r. Gdy późną jesienią wybuchło w Królestwie Polskim powstanie listopadowe, oboje wyjechali, by wesprzeć rebeliantów, a gdy powstanie upadło, wyemigrowali. W maju 1848, podczas Wiosny Ludów, w lasach wokół Jeziora Góreckiego, zorganizowała się partyzantka. Prusacy przypuszczając, że w zamczku swą siedzibę ma rząd powstańczy, ostrzelali wyspę ogniem armatnim, niszcząc doszczętnie romantyczną budowlę. Do zamku nie można dojść, trudno go nawet dostrzec wśród zarośli wyspy.

KĄPIELISKA NA TERENIE WPN

JEZIORO JAROSŁAWIEC

Jedno z najpopularniejszych kąpielisk na terenie WPN, odwiedzane licznie także przez lubonian. Zajmuje powierzchnię ponad 11 ha, a długość linii brzegowej wynosi 2240 m. Dojazd do jeziora jest niemożliwy. Należy zostawić samochód na płatnym parkingu i iść ok. 2 km pieszo przez malowniczy teren Parku. Każdy, kto złamie ten przepis, zostanie ukarany przez strażników WPN. W pobliżu jeziora znajduje się bar.

JEZIORO ŁÓDZKO-DYMACZEWSKIE

Największe jezioro na terenie WPN. Powierzchnia wynosi aż 119,63 ha. Oprócz kąpeli można pożeglować lub popływać łódką. Spacer linią brzegową, mającą ponad 8 km, wśród fauny i flory WPN, to z pewnością ciekawy pomysł na spędzenie dnia. Bez problemu można podejechać samochodem pod samo jezioro, parkingi są bezpłatne.

JEZIORO LIPNO

Kąpielisko to swym wschodnim brzegiem graniczy z terenem WPN. Na plaży znajduje się plac zabaw dla dzieci, jest moło, można także wypożyczyć łódkę lub rower wodny i popływać po jeziorze. W pobliżu nie ma sklepów, dlatego odwiedzając to miejsce, warto wyposażać się w prowiant. Samochód należy zostawić na parkingu, płatnym 2 zł za godzinę postoj.

WIEŻA MAUZOLEUM RODZINY BIERBAUMÓW

W pobliżu Muzeum w Szreniawie stoi 22-metrowa wieża widokowa. Można do niej dojść specjalną trasą prowadzącą z Muzeum przez WPN. Wieża powstała najprawdopodobniej około 1860 r. Według ustnych przekazów, wybudował ją Leonhard Bierbaum, aby spoczęło w niej ciało jego tragicznie zmarłej córki. W ciągu następnych lat pochowani zostali tam również pozostali członkowie rodziny. Do dziś obok wieży znajduje się grobowiec Bierbaumów. W 2001 r. obiekt odrestaurowano i przekazano pod zarządek Muzeum w Szreniawie. Na szczycie wieży mieści się taras widokowy ukazujący panoramę WPN, Szreniawy oraz Lubonia. Godziny otwarcia: oprócz poniedziałków, latem od 9:00 16:00, zimą od 9:00 15:00. Bilety: normalny 3 zł, ulgowy 1,50 zł.

MUZEUM NARODOWE ROLNICTWA I PRZEMYSŁU ROLNO-SPOŻYWCZEGO W SZRENIAWIE

Powstało w 1964 r. i sąsiaduje z WPN. Nawiązując do 130-letniej tradycji polskiego muzealnictwa rolniczego, jest jedynym tej rangi w Polsce oraz jednym z nielicznych i największych w Europie. Gromadzi, opracowuje i udostępnia zabytki dotyczące dziejów wsi polskiej, rolnictwa i przemysłu rolno-spożywczego z terenu całego kraju. Do zbiorów należy m.in. lokomobila samobieżna, produkcji Kemna-Breslau z 1927 r. Muzeum jest organizatorem licznych zabaw i festynów. To właśnie na nich można poznać tradycje wypieku chleba, spróbować swych sił przy krośnię tkackim czy zabawić się na prawdziwym wiejskim weselu!

Do Muzeum można dotrzeć, zjeżdżając w Szreniawie z trasy nr 5 (Poznań Wrocław). Dla samochodów bezpłatny parking. Na terenie Muzeum czynna jest kawiarnia.

Obiekt otwarty jest od wtorku do niedzieli: w sezonie zimowym (01.11. do 31.03.) w godz. od 9.00 15.00, w sezonie letnim (01.04. do 31.10.) od 9.00-17.00. Bilety: 5 zł, ulgowe 3 zł. Więcej informacji: www.muzeum-szreniawa.pl

Oznakowanie WPN

Na terenie WPN trudno się zgubić. Każdy szlak jest dobrze i wyraźnie oznakowany. Idąc wzdłuż znaków, na pewno dojdziemy do celu.

KOŚCIÓŁ PW. ŚW. JADWIGI W ŁODZI

Ten XVIII-wieczny, drewniany kościół, usytuowany jest w pobliżu trasy Mosina – Stęszew. Wewnątrz zabytkowej świątyni znajduje się ołtarz z 1670 roku! Poza tym warto zobaczyć przylegającą do świątyni murowaną kaplicę rodziny Potockich. W pobliżu znajduje się także drewniana dzwonnica oraz groby parafian z końca XIX w.

MOGIŁY POWSTAŃCZE Z 1848 r.

Tereny WPN były miejscem wielu walk i potyczek polskich oddziałów powstańczych z wojskami pruskimi w czasie Wiosny Ludów w 1848 r. Na terenie Puszczykowa Starego stoczono jedną z ostatnich bitew, a polegli w niej polscy kosynierzy pochowani zostali w zbiorowych mogiłach. Do ich grobów można dotrzeć

jadąc

do samego końca ul. Jarosławską w Puszczykowie. Miejsce spoczynku znajdujące się w lesie, jest ogrodzone i oznakowane. Warto wspomnieć o pomniku w Trzebowiu, ustawionym w miejscu zamordowania przez hitlerowców Mariana Kuika, więźnia obozu w Żabikowie w 1944 r. Znajduje się przy ulicy noszącej imię i nazwisko tego tragicznie zmarłego chłopca.

MUZEUM ARKADEGO FIEDLERA W PUSZCZYKOWIE

Pracownia Literacka Arkadego Fiedlera rozpoczęła działalność 1.01.1974 r., na parterze, w domu pisarza. Podróżnik zgromadził w niej pamiątki ze swoich wypraw po całym świecie. Tutaj także tworzył swe dzieła, m.in. książkę „Kanada pachnąca żywicą”. Po jego śmierci, w 1985 r., synowie Arkady Radosław i Marek Fiedlerowie, wraz ze swymi rodzinami, kontynuują tradycje ojca. Do dziś wzbogacają Muzeum o kolejne eksponaty z najodleglejszych państw. Pracownię otacza Ogród Tolerancji, w którym znajdują się wierne kopie słynnych pomników dawnych kultur, m.in. posąg Buddy z Afganistanu czy Sfinksa z Egiptu. Można wejść do „Tajemniczego świata Indian”, a także do wnętrza piramidy Cheopsa, gdzie mieści się także kawiarenka. Na przyszły rok zaplanowano ukończenie budowy statku Santa Maria, na którym Krzysztof Kolumb dopłynął do Ameryki. Muzeum

Statek Kolumba w budowie

czynne jest od wtorku do niedzieli, w godzinach od 10.00 - 15.00, a w okresie letnim do 17.00. Bilety: 6 zł, ulgowe 5 zł. Więcej informacji: www.fiedler.pl

SĄSIEDZTWO WARTY

Malownicze tereny znajdujące się na lewym brzegu Warty w Puszczykowie należą także do WPN. Prowadzą tutaj ścieżki piesze i rowerowe. Parkingi są bezpłatne, a miejsc, w których można usiąść i odpocząć, znajdziemy wiele.

Jeżeli znacie Państwo inne krótkie trasy turystyczne z atrakcjami w pobliżu Lubonia prosimy o sygnał i ewentualne informacje.

Czyli, co każdy luboninianin o swoim mieście wiedzieć powinien

Zbiór podstawowych informacji w odcinkach, publikowanych z okazji 50. rocznicy praw miejskich.

Ciekawe miejsca w Luboniu

Zastanawiacie się Państwo niekiedy, co odpowiedzieć znajomym, pytającym nas, czym wyróżnia się nasze miasto – Luboń, z czego słynie, co warto w nim zobaczyć, dokąd pójść z gośćmi, którzy nas odwiedzili?

Dziś proponujemy spacer po atrakcyjnych, naszym zdaniem, miejscach w Luboniu, zachęcając do poznawania swojej małej ojczyzny. Starsi mieszkańcy przypomną sobie, a niedawno osiedleni będą mieli okazję poznać lubońskie ciekawostki.

LEGENDA:

1. Szkoła im. Haliny
2. Pomnik Milenijny
3. Folwark Cieszkowskiego
4. Kościół pw. św. Jana Bosko
5. Dworzec kolejowy
6. Zakłady Ziemniaczane
7. Pomnik Siewcy i osiedle z 1912 r.
8. Ścieżki turystyczne
9. Zakłady Chemiczne
10. Miasteczko Country
11. Plac E. Bojanowskiego
12. Kościół pw. św. Barbary
13. Obóz Zabikowski
14. Park Papieski
15. Autostrada
16. Pajo Centrum
17. Gimnazjum nr 2

Mapa, na której zaznaczono warte obejrzenia miejsca w Luboniu

Szkoła im. Haliny ul. Powstańców Wielkopolskich 19

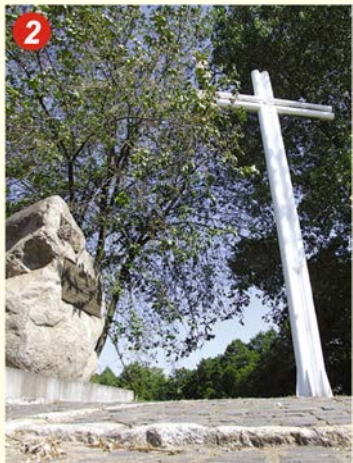
Przy skrzyżowaniu z ul. ks. Streicha znajduje się dwukondygnacyjny, rozłożysty, zabytkowy budynek (na mapce 1). Został zbudowany w XIX wieku na potrzeby pierwszej w Polsce działającej w warunkach zaboru pruskiego Wyższej Szkoły Rolniczej. Jej założyciel August hrabia Cieszkowski nazwał placówkę imieniem

zmarłej żony Haliny. Szkoła ta, posiadająca profesjonalne zaplecze naukowo-doświadczalne i produkcyjne, kształcąca młodsze pokolenia ziemian polskich stanowiła zagrożenie dla polityki germanizacyjnej, stąd działała tylko w latach 1870-1876. Była protoplastką późniejszych: Wydziału Rolniczego Uniwersytetu Adama Mickiewicza, a następnie Akademii Rolniczej w Poznaniu. (więcej – Wademekum cz. 5 „WL” 06/2004 i książka S. Malepszaka „Żabikowo – dzieje wsi i fundacji A. Cieszkowskiego”).

Pomnik Milenijny skrzyżowanie ulic Powstańców Wlkp. i Puszkina

Po przekątnej skrzyżowania od Szkoły Haliny stoi pomnik Milenijny (na mapce – 2) – symbol uczczenia przez społeczeństwo Lubonia przełomu wieków, jubileuszu 2000 lat chrześcijaństwa i odzyskania pełnej suwerenności Rzeczypospolitej Polskiej. Pomysł stworzenia pomnika narodził się w 1999 r. Zrealizował go 9-osobowy Komitet Budowy. Kompleks poświęcono 16 czerwca 2001 r. Stanowi go krzyż – replika Krzyża Papieskiego z pielgrzymki w 1983 r. i dwa głazy. Na jednym z nich – tablica z orłem państwowym i herbem Lubonia oraz treścią: **BÓG HONOR OJCZYZNA / ZAWOŁANIE OJCÓW SPEŁNIŁIŚMY / WIARY USTRZEGLIŚMY / HONORU KRWIĄ BRONIŁIŚMY / OJCZYZNĘ WOLNĄ ZOSTAWIAMY / NA PRZEŁOMIE WIEKÓW MIESZKANCY LUBONIA / BOGU POWIERZAJĄ III TYŚCIĄLECIE / AD 2000-2001.**

Pod krzyżem, w specjalnej, szczelnie zamkniętej

Szkoła im. Haliny cd. ze str. 57

1

W setną rocznicę utworzenia szkoły rektor i senat AR w Poznaniu erygowali granitową tablicę, która znajduje się na budynku.

skrzynce umieszczono nazwiska wszystkich – 23641 mieszkańców Lubonia, stosowną uchwałę Rady Miasta, historię powstania pomnika, książkę Stanisława Małepszaka „Żabikowo – dzieje wsi i fundacji A. Cieszkowskiego” oraz egzemplarz „Wieści Lubońskich” 12/2000 z pomnikiem na okładce. (więcej o pomniku m.in. w „WL” 12/2000 i 07/2001)

3. Folwark Cieszkowskiego

W głębi, za Pomnikiem Milenijnym i Potokiem Junikowskim znajdują się pozostałości zabudowy folwarku Augusta hr. Cieszkowskiego (na mapce – 3). W 1863 r. hrabia zakupił osadę młyńską. Docelowo posiadłość osiągnęła powierzchnię prawie 100 ha (teren o obrysie dzisiejszych: ul. Armii Poznań do dworca kolejowego, wschodniej części ul. Okrzei, ul. Powstańców Wlkp., Żabikowskiej, od północy – do granic Lubonia). Folwark obejmował oprócz pól, łąk i pastwisk – cegielnię, dworek (dom wóldarza), wiatrak i szkołę rolniczą z budynkami zaplecza (internat, biblioteka, laboratoria itp.).

Dworek Cieszkowskiego – dom wóldarza
– dziś mieszkania komunalne

Przez folwark przepływa Potok Junikowski, na którym do XIX w. znajdowała się osada młyńska. Na zdjęciu – zrekonstruowany mostek na potoku, prowadzący do domu wóldarza oraz starodrzewie.

Malownicza jesień na terenie folwarku
od strony ul. Puszkina

Kościół pw. św. Jana Bosko ul. Ks. Streicha

Idąc ulicą ks. Streicha w kierunku dworca kolejowego, widzimy jedyną w Luboniu budowlę z iluminacją nocną (na mapce 4). Świątynia parafialna ma charakter 3-nawowej bazyliki i została wybudowana wysiłkiem lokalnej społeczności w latach 1935-1938

W świątyni tej, 27 lutego 1937 r., doszło do głośnej w całym kraju tragedii. Trzema strzałami z pistoletu został zabity przez komunistę podczas niedzielnej mszy św. dla dzieci pierwszy proboszcz i budowniczy kościoła ks. Stanisław Streich. Obecnie trwa jego proces beatyfikacyjny. Okolicznościową tablicę (replikę zniszczonej podczas wojny w 1945 r.) wmurowano w 1998 r. (więcej m.in. w „Wademekum” cz. 3 – „WL” 04/2004)

Kolejką retro ul. Dworcowa

Zmierzając w stronę kolejnej wartej poznania ciekawostki lubońskiej – Zakładów Ziemniaczanych – mijamy stację dworca kolejowego (na mapce – 5). Zatrzymaj się tu, jeśli chcesz zobaczyć lub zabrać się jedynym w Europie, kursującym codziennie na trasie Poznań – Wolsztyn składem pociągu ciągniętym przez zabytkowy parowóz z muzeum w Wolsztynie.

Parowóz serii OL49 polskiej konstrukcji z 1949 r. na przejeździe kolejowym w Luboniu (więcej o ciuchci do Wolsztyna „WL” 08/2005, s. 9).

Odjazdy kolejki z Lubonia

w kierunku Wolsztyna:
9.09
20.36

w kierunku Poznania:
7.00
13.13

Zakłady Ziemniaczane ul. Armii Poznań 49-51

Po drugiej stronie torów kolejowych rozciągają się tereny z jedynymi w świecie kompleksami unikalnej architektury przemysłowej przełomu XIX i XX wieku – byłych Zakładów Ziemniaczanych (na mapce – 6), Drożdżowni i Zakładów Chemicznych.

Monumentalne budowle z czerwonej cegły to najstarsze budynki Fabryki Drożdży G. Sinnera – pochodząca z lat 1902-1904 drożdżownia oraz słodownia (w głębi z lewej). Zdobnictwo drożdżowni nawiązuje do gotyckiej architektury obronnej, a jej wyrazem jest zamkowy krenelaż wieńczący wieże. (Więcej „WL” 10/2005, s. 3 oraz książka G. Balińskiej „Architektura przemysłowa XX wieku Luboń k. Poznania”).

Pomnik Siewcy i osiedle z 1912 r. ul. Kolonia PZNF

Zmierzając dalej ul. Armii Poznań na południe w kierunku Zakładów Chemicznych, dochodzimy do pomnika z brązu autorstwa Marcina Rożka – przedstawiającego siewcę (na mapce – 7). Park z pomnikiem prezentuje się pięknie o każdej porze roku. Siewca powstał w 1923 r., sześć lat później (1929) stanął na Powszechniej Wystawie Krajowej (Pierwszych Targach Poznańskich). Potem został sprowadzony do Lubonia, gdzie stoi do dziś. U podnóża piaskowego cokołu znajduje się medalion z wizerunkiem Romana Maya – ówczesnego właściciela

Wokół parku z Siewcą rozciąga się oryginalna zabytkowa zabudowa fabryki z 1912 r. Pomimo że wykonano ją z tych samych materiałów co budynki produkcyjne fabryki chemicznej, miała zawsze inną funkcję i jest pełna ciepła i humanizmu. (więcej „WL” 20/2006 s. 6).

Zakładów Chemicznych. Replika lubońskiego pomnika umieszczona jest na placu przed Kolegium Maximum Akademii Rolniczej w Poznaniu i stanowi symbol tej uczelni.

Ścieżki turystyczne

Przy parku Siewcy, przed mostem prowadzącym do Zakładów Chemicznych, stykają się dwie ścieżki rekreacyjno-dydaktyczne (patrz mapka 8). Jedna „Trasa dydaktyczno-rowerowa” powstała w 1995 r.

Przy moście prowadzącym do Zakładów Chemicznych można dokonać wyboru tras spacerowych fot. Paweł Jankowiak

Malownicze lubońskie Jezioro Kocie Doły zaczyna być wykorzystywane w celach rekreacyjno-dydaktyczno – turystycznych.

Uwaga! Mapki opisanych tras można otrzymać bezpłatnie w redakcji „Więści Lubońskich” (pierwszą) oraz w Urzędzie Miasta (drugą)

z inicjatywy Towarzystwa Gospodarczego i „Więści Lubońskich” i dziś prowadzi z Poznania przez stadion przy ul. Rzecznej, Jezioro Kocie Doły, Kątnik, wzdłuż Warty do Puszczykówka. Druga – „Ścieżka dydaktyczna śladami przyrody i historii” otwarta w czerwcu br.

z inicjatywy Stowarzyszenia „Luboń dla Środowiska”, stanowi pętlę długości ok. 7 km wokół starorzecza Warty (obszar Jezior Kocie Doły i Dołki). Przy trasie ustawiono 12 tablic tematycznych z informacjami z dziedziny przyrody i historii.

Zakłady Chemiczne ul. Romana Maya

Za zabytkowym mostkiem rozciąga się teren Zakładów Chemicznych (na mapce – 9). Budynki przemysłowe, będące perłą architektury z początku XX wieku, projektowane przez Hansa Poelziga, ze względu na usytuowanie i wykorzystywanie produkcyjne, dla zwiedzających są niedostępne. Na zdjęciu zachodni szczyt magazynu superfosfatu wykonany z cegły nawiązujący do Rundbogenstil. Widoczne charakterystyczne dla budowli fabrycznych schodkowe ściany szczytowe wsparte masywnymi przyporami. (więcej „WL” 02/2006 s.6 i książka G. Balińskiej „Architektura przemysłowa XX w. Luboń k. Poznania”)

Piekownia wschodniej fabryki kwasu siarkowego z lat 1909-1914, w głębi magazyn pirytu z 1950 r.

Plac bł. Edmunda Bojanowskiego

Z Łasku jedziemy do Żabikowa głównymi ulicami: przez Krętą, Sobieskiego, Kościuszki i Poniatowskiego na pl. bł. E. Bojanowskiego.

Na placu, w sanktuarium znajduje się grób bł. Edmunda Bojanowskiego (1814-1871). W czerwcu 1999 r. Ojciec Święty Jan Paweł II, podczas pielgrzymki, beatyfikował w Warszawie tego świeckiego twórcę reguły i założyciela Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Najświętszej Maryi Panny. W 1930 r. szczątki E. Bojanowskiego przeniesiono z Jaskowa do Lubonia. 5 września 1972 r., z okazji 100-lecia jego śmierci miejsce to (oraz były obóz karno-śledczy w Żabikowie) odwiedził kardynał Karol Wojtyła późniejszy papież Jan Paweł II. Dziś przy wejściu do sanktuarium znajduje się tablica przypominająca ten fakt.

Wśród działalności wydawniczej i literackiej, którą szeroko zajmował się Edmund Bojanowski, ciekawostkę stanowi m.in. pierwsze polskie tłumaczenie poematu „Lord Byron”.

Sanktuarium bł. Edmunda Bojanowskiego stanowi kaplica Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Wielkopolskich (na mapce – 11) dobudowana w 1922 r. do Domu Generalnego i Nowicjatu. Zadaniem zakonu była i jest m.in. opieka nad ubogimi oraz prowadzenie ochronek dla dzieci (przedszkoli). Dziś siostry służebniczki to największe zgromadzenie w Polsce (ok. 3,5 tys.), na które składają się cztery gałęzie. Pracują w kraju i za granicą.

Miasteczko Country

W drodze do Żabikowa, na ul. Kwiatowej (boczna Sobieskiego) można wstąpić do miasteczka Country i znalazłszy się w klimacie Dzikiego Zachodu, posilić się i skorzystać z atrakcji (na mapce – 10).

Zabudowa wokół placu jest pozostałością kolonii niemieckiej z początku XX w. powstałej w ramach Kulturkampfu. Osada ta stanowi przykład solidnie zorganizowanego terenu. W krótkim okresie (1904-1914) na obszarze kilkuset hektarów wydzielono ponad 200 działek dla pruskich osadników, wybudowano: rynek, uznany dziś za kompleks zabytkowy, ze szkołą, kościołem, boiskiem, szpitalem, karczmą, sklepami, apteką, urzędem. Niektóre z powstałych wówczas obiektów pełnią swe funkcje do dziś. Z zabytkowym kompleksem zabudowy placu kontrastuje jedynie gmach Urzędu Miasta kilkakrotnie przebudowywany. Godna uwagi jest bryła kościoła pw. św. Barbary (na mapce – 12) wybudowana jako świątynia ewangelicka w 1908 r. (więcej w „Wademekum” cz. 2 „WL” 03/2004 i cz.3 „WL” 04/2004).

Typowy, zachowany domek kolonisty niemieckiego na ul. Kościuszki i willa kolonisty o wysokiej pozycji społecznej na ul. Poniatowskiego.

Przykład polskiej zabudowy willowej z lat 20. XX w. – ul. Okrzei

W niemieckiej kolonii nie zabrakło też cmentarza, a główne drogi już podczas ich budowy obsadzano lipami – dziś zabytkowe aleje. Na zdjęciu – ul. 11 Listopada.

Teren byłych obozów w Żabikowie dziś Muzeum Martyrologiczne, ul. Niezlomnych 2

Na terenie dzisiejszego miasta Luboń w latach 1941-1943 istniały dwa Obozy Pracy Przymusowej dla Żydów (do budowy autostrady). Jeden z nich mieścił się tam, gdzie dziś stoi blok nr 41 Spółdzielni Mieszkaniowej „Lubonianka”, drugi przy zjeździe z wiaduktu nad autostradą z ul. Armii P-ń (obok Lidla). Ponadto w Żabikowie, od wiosny

Muzeum czynne jest od wtorku do piątku, w godz. 9.00-15.00, w soboty, niedziele i święta 10.00-14.00 (w poniedziałki i dni pościągające – zamknięte)

1943 do 1945 r. znajdowało się przeniesione z Fortu VII w Poznaniu Więzienie Policji Bezpieczeństwa i Wychowawczy Obóz Pracy (na mapce – 13). Podczas ewakuacji, w lutym 1945 r. Niemcy część więźniów rozstrzelali, a kilkunastu chorych i niezdolnych do marszu żywcem spalili. Łącznie przez obozy hitlerowskie w Luboniu przewinęło się 21 624 więźniów.

Dziś pozostałość obejmuje otwarty teren obozu karno-słedczego pełniący funkcję parku, w którym znajdują się pomniki i tablice upamiętniające to miejsce. Obok znajduje się muzeum z nowo wybudowaną częścią wystawowo-

konferencyjną (powstała na fundamencie dawnej wili komendanta obozu). W oszklonym łączniku między starą i nową częścią utworzono ekspozycję poświęconą historii budowy autostrady niemieckiej w latach 40. ub. wieku. Wyszczególniono na niej lokalizację przymusowych obozów pracy. W muzeum zobaczyć można również makietę byłego obozu karno-śledczego, zdjęcia, dokumenty oraz pamiątki z okresu funkcjonowania tych miejsc przymusowej pracy i kaźni.

Pod Ścianą Śmierci odbywają się coroczne uroczystości m.in. ku czci Armii Krajowej. Miejsce to odwiedzili w 1972 r. kardynałowie Stefan Wyszyński i Karol Wojtyła – późniejszy Papież.

Do ciekawych współczesnych miejsc Lubonia zaliczyć można:

Park Papieski przy ul. Żabikowskiej (na mapce – 14) – wzgórze powstałe podczas budowy autostrady, na którym po śmierci Jana Pawła II, na mszy św. żałobnej solidarnie zgromadziły się tłumy. Zdarzenie upamiętniono nazwą wzgórza oraz małą architekturą z krzyżem i głazem z pamiątkową tablicą.

W marcu 2001 r., miała miejsce w Luboniu największa operacja drogowa w Europie. Na potrzeby budowy autostrady, w rekordowym czasie – 72 godzin wstrzymano ruch kolejowy, rozebrano tory oraz nasyp, po czym przepchnięto wybudowany wcześniej obok – **tunel autostrady** i przywrócono infrastrukturę kolejową do poprzedniego stanu (na mapce – 15). Przesuwany specjalnymi siłownikami o 32 metry na nowe miejsce, w niecałe 8 godzin, tunel – kolos miał wymiary 30 x 60 m, ciężar 5 700 ton (ok. 10 000 fiatów 126p) i wysokość ok. 10 m. We wrześniu 2003 r. oddano do użytku pierwszy odcinek autostrady A-2 z Berlina do Warszawy – od Krzesin do Komornik przez Luboń. (więcej „WL” 04/2001)

Jeżeli znużą ci się historia, przyroda czy technika i zechcesz pobuszować po sklepach... Lubonianie na pytanie w sondażu, co warto zobaczyć – polecają także **Pajo Centrum przy ul. Żabikowskiej** (na mapce – 16) z kompleksem sklepów, usługami i konsumpcją.

Nowoczesny budynek **Gimnazjum nr 2** przy skrzyżowaniu ulic Kołłątaja i Wojska Polskiego (na mapce 17) oddany do użytku w 2000 r. Obok trwa budowa hali widowiskowo-sportowej.